

museum van
boijmans beuningen

jaarverslag 2016

**museum van
boijmans beuningen**

Inhoud

Voorwoord

1	Educatie en publieks- begeleiding	6
2	Collectie en onderzoek Aanwinsten	18 28
3	Presentaties	40
4	Relatiebeheer en filantropie	56
5	Huisstichtingen	68
6	Marketing en communicatie	72
7	Conservatoren en uitgeverij	78
8	Bedrijfsvoering	82
9	Financieel verslag	88
10	Raad van Toezicht	98
11	English Foreword Facts & Figures	102 104

Bijlagen

A	Educatieve activiteiten en evenementen
B	Aanwinsten en uitgaande bruiklenen
C	Bibliotheek
D	Presentaties
E	Publicaties
F	Externe activiteiten en nevenfuncties afdelingshoofden en wetenschappelijke staf
G	Personeel en organisatie

Tentoonstelling Ugo Rondinone – *Vocabulary of Solitude*, foto Stefan Altenburger

Voorwoord

De schilderende monnik uit de Hoogrenaisance, een IJslandse kunstenaar die natuurverschijnselen openbaart, het wereldvermaarde Rotterdamse meubelmerk en 45 verstilde clowns. Wat hebben ze gemeen? En die zalen vol jonge kunstenaars en ontwerpers uit Rotterdam? Wat delen zij weer met Rotterdamse schoolkinderen, hun ouders en begeleiders, met de vele bezoekers uit Nederland en de rest van de wereld? Postcode NL-3015 CX, Museumpark 18–20. Daar kun je pas samenkomen, rondkijken, geïnspireerd raken en nieuwe fascinaties opdoen. Musea trekken wereldwijd veel bezoekers. Daar zijn goede redenen voor. Musea zijn bekend en onbekend terrein, ze dagen je uit. In een museum proef je vrijheid, energie, en je ziet er nieuwe ontwikkelingen. In een museum maak je keuzes, spreek je voorkeuren uit en je stilt er je nieuwsgierigheid. Het museum confronteert je met utopieën en dwaalsporen, met menselijk talent, en de lust om iets nieuws te maken. In een museum stolt de tijd. Je doet er kennis op en voelt de verbinding met anderen, gedreven door dezelfde nieuwsgierigheid. Een museum biedt, om in de woorden van VPRO-programmamaker Wim Kayzer te spreken, schoonheid en troost, soms zelfs zozeer, dat je krankzinnig wordt van de pure schoonheid en het syndroom van Stendhal oploopt. Ademnood, oorsuizingen, je zo aangetrokken voelen tot de kunstwerken dat je deze zowel zou kunnen omhelzen als vernietigen, zijn dan uw symptomen. Dus een museum is gevaarlijker dan je denkt, schudt je wakker, maakt je rijker, biedt schoonheidservaringen. Over zulke fenomenen ga je nadenken als je het museumbezoek overziet in Nederland en tot ver daarbuiten, en wanneer je dit jaarver-

slag leest. Het museumjaar 2016 was voortreffelijk. Het leek hier een soort van bijenkorf waarin werd gestudeerd, geluisterd, gediscussieerd, geschreven en, niet te vergeten, verzameld dat het een lust was.

De cijfers staan in dit jaarverslag. En neemt u gerust aan dat wat onmeetbaar is, ook helemaal in orde was. Alles in Museum Boijmans Van Beuningen is het afgelopen jaar van boven tot onder bekeken, nee besnuffeld, ja geconsumeerd! Het museum was, zoals in vorige jaren, een dynamische, warme plek, immaterieel van onschatbare waarde in de zichzelf steeds opnieuw definiërende stad. Het bezoek nam toe, het aantal volgers op sociale media groeide. Er werd ook vooral vanuit het buitenland meer over het museum geschreven, het bezoek was internationaler van samenstelling dan in enig jaar hiervoor. De gezamenlijke bijdrage van particuliere gevers en fondsen steeg en droeg toenevend bij aan onze bloei. Iedereen die het museum steunde, hartelijk dank, in de eerste plaats namens de bezoekers. Uiteraard is er in 2016 ook voortvarend aan de lange termijn gewerkt. De voorbereiding van Depot Boijmans Van Beuningen (voorheen Collectiegebouw) is voltooid, aanne-mer BAM is met de bouw begonnen. Het museum is blij met een subsidietoezegging voor opnieuw vier jaar, slechts iets onder het niveau van de vorige periode. Met de gemeente, maar dan in de rol van huisbaas, wordt bovendien in de nabije toekomst het bestaande museumgebouw helemaal gerenoveerd en up-to-date gemaakt. Zodat straks zowel Museum Boijmans Van Beuningen als Depot Boijmans Van Beuningen stralen in het museumpark. Klaar voor een nieuwe tijd. In de zich steeds sterker, nadrukkelijk ontwikkelende, zeer ondernemende, springlevende samenleving van Rotterdam.

Sjarel Ex Directeur

Educatie en publieksbegeleiding

Hoofd: Catrien Schreuder

- 49.877 kinderen en jongeren bezoeken het museum, een stijging van 30%
- Het bezoek aan de vernieuwde Collectie Boijmans Online verdubbelt in 2016
- 28.712 scholieren en studenten brengen in groepsverband een bezoek aan het museum
- 30.752 mensen nemen deel aan het programma van educatieve activiteiten
- Twee educatieve projecten ARTtube en Art Rocks worden ondergebracht in de stichting ARTmatch
- 60% van de educatieve activiteiten in het museum wordt dankzij giften van fondsen, particulieren en bedrijven mogelijk gemaakt

Educatie en publieksbegeleiding verzorgt alle informatie voor het publiek, ter verdieping en inspiratie tijdens het museumbezoek of online. Dat gebeurt voor uiteenlopende groepen, leeftijden en niveaus en in tal van verschillende vormen: rondleidingen, tekstborden, publieksbrochures, symposia, video, websites, concerten, competities, workshops, multimediatours en familiedagen. Het doel is een publieksvriendelijk museum, door toegankelijke tentoonstellingen en collectieopstellingen te maken. De afdeling initieert intensieve samenwerking met het

onderwijs en met maatschappelijke en culturele organisaties binnen en buiten Rotterdam. De kosten van het educatieve aanbod bij collectie en tentoonstellingen bedragen in 2016 ruim 1.218.000 euro, waarvan 40% wordt gefinancierd uit bezoekersinkomsten en 60% extern bij particulieren, sponsors en fondsen wordt geworven.

De afdeling bestaat in 2016 uit zeven medewerkers in vaste dienst (4,78 fte), twee tijdelijke projectmedewerkers en vijf freelance projectmedewerkers. Gedurende het jaar wordt de afdeling versterkt door acht stagiaires, alsmede een tiental freelancers en filmmakers. Onder de afdeling vallen daarnaast vijf Boijmans vakleerkrachten op vijf basisscholen, 25 freelance rondleiders en museumdocenten, 26 vrijwilligers van de informatiebalie in het entreegebied en negen vrijwilligers voor het project Onvergetelijk Boijmans. In 2016 betreft het museum zes kinderen uit Rotterdam bij de organisatie, met de oprichting van een eerste Boijmans kinderbestuur.

Onderwijs

Het museum ontvangt 10.951 leerlingen uit het primair onderwijs, bijna 20% meer dan in 2015. Uit het voortgezet onderwijs, MBO, HBO en WO volgen 17.761 personen een programma in het museum. Ruim 16.000 volwassenen bezoeken het museum in groepsverband, waarvan 9.738 met een rondleider van het museum.

Een docentendag over het Boijmans Taal- en rekenprogramma in januari trekt ruim tachtig belangstellenden. In het najaar volgt een docentendag die het museum samen met het Nieuwe Instituut en de Kunsthal organiseert. Hiervoor schrijven 80 leerkrachten zich in.

Primair onderwijs

Boijmans Museumbus

De Boijmans Museumbus wordt in 2016 volledig gefinancierd door particuliere schenkers. Het gratis busvervoer neemt voor scholen een belangrijke drempel om het museum te bezoeken weg.

Boijmans Taal- en rekenprogramma

In juni wordt met een tentoonstelling in de Kunst Studio een periode van drie jaar afgesloten waarin het museum samen met kunstenaar Wolf Brinkman, OBS De Taaltuin in Schiedam en de Fridtjof Nansenschool uit Rotterdam het Boijmans Taal- en Rekenprogramma vormgeeft. Een vernieuwende visie op kunstlessen van Brinkman en een uitvoerige dialoog met de scholen hebben geleid tot vernieuwing van het onderwijsprogramma van het museum.

In 2016 bezoeken 4.163 leerlingen het museum met een van de nieuwe Boijmans Taal- en rekenmuseumlessen: Papegaai Paulo (groep 0-2), Kunstpraat (groep 3 en 4), Kunstmaten (groep 3 en 4), Tijd (groep 5 en 6), Ruimte vangen (groep 7 en 8). Sinds 2016 biedt het museum lessenseries aan waarbij een museumdocent vijf of zes lessen in de klas verzorgt en de groepen ook tweemaal in het museum ontvangt. Zes scholen, in totaal 301 leerlingen, maken gebruik van dit aanbod. Met de Universiteit Utrecht, de iPabo Amsterdam en de Hogeschool Rotterdam wordt het NRO-gefinancierd onderzoekstraject 'Meetkunst' gestart naar de relatie tussen creativiteit en rekenvaardigheid. Hiervoor ontwikkelt het museum een nascholingstraining voor leerkrachten, geïnspireerd op de ervaringen van het Boijmans Taal- en rekenprogramma, waaraan vijf scholen in Rotterdam deelnemen. In het najaar wordt gewerkt aan het boek *Kunst = Taal en Rekenen*, dat begin

2017 in samenwerking met Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum wordt uitgegeven.

Het Boijmans Taal- en rekenprogramma is mogelijk gemaakt dankzij een bijdrage van het Mondriaan Fonds, het Prins Bernhard Cultuurfonds Zuid-Holland, De Gijselaar-Hintzenfonds en een bijdrage van een particuliere schenker. De lessen op de Fridtjof Nansenschool worden mede mogelijk gemaakt door het KCR-project Ateliers in School.

Cultuurcoach

Sinds 2009 geven cultuurcoaches van het museum wekelijks les op scholen in Rotterdam: de Mariaschool in Spangen, de Van Oldebarneveltschool in Delfshaven (tot en met schooljaar 2015-2016) en de Openbare Montessori basisschool De Clipper in Feyenoord. De vijf cultuurcoaches leggen in al hun lessen verbanden met het museum, en vier keer per jaar bezoeken ze het museum met hun leerlingen. De cultuurcoach wordt gefinancierd door OCW en de gemeente Rotterdam.

Voortgezet onderwijs en mbo

12.638 leerlingen uit het voortgezet onderwijs bezoeken in 2016 het museum. Dat zijn er ongeveer 1.700 minder dan in 2015. Ook het aantal mbo-scholieren dat naar het museum komt daalt van circa 1.500 in 2015 naar circa 1.000 in 2016. Een verklaring kan zijn het ontbreken van een grote design- of modetentoonstelling. Beide groepen hebben echter volle aandacht. Het museum neemt actief deel aan de projectgroep 'Het Rotterdamse ckv-model' van het KCR. Samen met het Scapino Ballet en het Wolfert Dalton onderzoekt het museum een nieuwe aanpak voor dit vak. Het museum heeft ook een actieve rol in de gezamenlijke ARTtube-

Kinderen in de tentoonstelling *Ugo Rondinone – Vocabulary of Solitude*, foto Fred Ernst

De opening van de tentoonstelling *Alles Kids*, foto Aad Hoogendoorn

Een groep leerlingen van GBS De Triangel in Cappel aan den IJssel onderzoekt perspectief bij de wandschildering van Jan van der Ploeg met behulp van een raster als onderdeel van de museumles 'Ruimte vangen', foto Fred Ernst

Leerlingen uit het voortgezet onderwijs tijdens een museumrondleiding in De Collectie Vormgeving, foto Fred Ernst

videoseries 'Kunstuur in de klas' en 'Wat de vakman', beide gemaakt als online lesmateriaal voor voortgezet onderwijs. Het museum heeft zitting in de werkgroepen die de inhoud bepalen van deze videoseries. In 2016 voert het museum een onderzoek uit naar de vraag en drempels die leven binnen het mbo.

Hbo en wo

Met diverse hbo- en wo-opleidingen maakt het museum gezamenlijk programma. 711 tweedejaars studenten Geneeskunde van het Erasmus MC volgen de les 'De kunst van het kijken' in het museum, als onderdeel van het vak 'klinische vaardigheden'. 160 studenten van de TU Delft nemen deel aan een 'designhackaton', waarin studenten wordt gevraagd oplossingen te bedenken voor kwesties die spelen in het museum. Pabostudenten hebben de gelegenheid kennis te maken met de mogelijkheden van het museum voor primair onderwijs. Tweedejaars studenten van de pabo Hogeschool Rotterdam werken onder begeleiding van het museum een week lang aan een educatief programma. Met deze pabo wordt tevens samengewerkt in het kader van het onderzoeksproject 'Meetkunst'. Studenten van de Willem de Kooning Academie en andere academies worden regelmatig uitgenodigd voor rondetafelgesprekken, seminars en meet-and-greets. Studenten dans van Codarts ontwikkelen performances in onder andere de tentoonstelling *Sensory Spaces*.

Volwassenenonderwijs

In 2016 komen 15.063 volwassenen in groepsverband naar het museum, waarvan ruim 8.371 worden begeleid door een rondleider. Veel groepen boeken een hoogtepunt rondleiding door de collectie of een tentoonstellingsrondleiding. Daarnaast biedt het museum enkele rondleidingen die afgestemd zijn op specifieke doelgroepen. De groep van 25 freelance rondleiders wordt door de afdeling en door de conservatoren zelf geïnformeerd over tentoongestelde kunstwerken, actueel wetenschappelijk onderzoek en achtergronden bij tentoonstellingen.

Kunstpraat voor volwassenen

Tweehonderd volwassenen die een cursus volgen om de Nederlandse taal te leren, komen in 2016 naar het museum voor het programma Kunstpraat, dankzij een samenwerking met Stichting Bij Corrie en Tornante taaltrainingen en financiering van de Stichting Elise Mathilde Fonds en de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen departement Rotterdam.

Onvergetelijk Boijmans

Voor mensen met dementie en hun mantelzorgers biedt het museum sinds 2015 instap-rondleidingen en rondleidingen op verzoek. In 2016 nemen ruim tweehonderd mensen hieraan deel.

Museumplusbus

Senioren worden, met steun van de Bank-Giro Loterij, door de Museumplusbus gratis van en naar het verzorgingshuis vervoerd en in het museum ontvangen met een rondleiding en een kopje koffie. In 2016 ontvangt het museum via de Museumplusbus 898 bezoekers.

Activiteiten

Het activiteitenprogramma is er voor een breed publiek, van expert tot algemeen geïnteresseerde, van peuter tot volwassene. Terugkerende activiteiten zijn onder meer Pak een stoeltje met, Boijmans Backstage, Mindful in Boijmans, peuterrondleidingen, jaarlijks twee familiedagen, maandelijkse Boijmans Club-workshops en regelmatig theaterrondleidingen. De Boijmans Club, de vriendenclub voor kinderen, telt in 2016 2.231 leden. Dit jaar nemen bijna 31.000 mensen deel aan een van de educatieve activiteiten, evenementen of rondleidingen, een stijging van 4.000 ten opzichte van het jaar ervoor. Hiervan zijn 4.000 deelnemers jonger dan 18 jaar.

Kinderen en gezinnen

Bijzondere aandacht gaat in 2016 uit naar activiteiten voor kinderen en gezinnen. De tentoonstelling *Ugo Rondinone – Vocabulary of Solitude* wordt op 8 februari feestelijk geopend in aanwezigheid van 1.100 kinderen en ouders. Aanleiding voor een speciale kinderopening is de installatie met regenboogtekeningen, waaraan meer dan 3.500 kinderen bijdragen door een tekening in te sturen. In de meivakantie opent Kunst4Kids, waaraan 26 kunstenaars deelnemen en die in totaal 882 kinderen gelegenheid biedt hun eerste echte kunstwerk aan te schaffen. In de zomer ontwikkelt het museum bij de tentoonstelling *Olafur Eliasson – Notion motion* een doe-boekje en een experimenteel lab in de Kunst Studio. In dit lab kunnen kinderen proefjes doen met licht. Dit wordt ook aangeboden als activiteit voor het Jeugdvakantiepaspoort waarmee in totaal 1.098 kinderen met 682 ouders naar het museum komen. Tijdens *Alles Kids* zijn er onder meer een kinderopening, een kindercollege, een opa- en omarondleiding en familierondleidingen.

Boijmans kinderbestuur

In het najaar wordt het eerste Boijmans kinderbestuur geïnstalleerd. Aan acht kinderen tussen 8 en 12 jaar oud en afkomstig uit heel Rotterdam wordt gevraagd het museum een jaar lang te adviseren. Het kinderbestuur vergadert eens per maand en ontmoet daarbij de verschillende medewerkers van het museum, die aan de kinderen een bijzonder probleem voorleggen. Het kinderbestuur is mogelijk gemaakt dankzij bijdragen van Ars Donandi, Stichting Dorodarte, Stichting Schouwenburgh, Tomenco Management & Consultancy, Ron en Correlien Bosch, Simone en Allard Castelein-Van den Akker en Deirdre Carasso.

Dans en muziek

Samenwerking met andere disciplines leidt tot bijzondere kruisbestuiving die een ander en vaak jonger publiek bij het museum betreft. Dankzij een samenwerking met Dansateliers Rotterdam vindt in de zomer in de installatie *Notion motion* een interventie plaats van choreograaf Connor Schumacher. In het najaar volgt Art Rocks, waarvoor muzikanten worden opgeroepen muziek te maken geïnspireerd op een werk uit de collectie. In het kader van Art Rocks zijn er ook concerten op zaal in samenwerking met Classic Young Masters en De Kunst van het Trio, ook is er een workshop songwriting door Giovanca.

Het museum is partner in het EU-gefinancierd project Dancing Museums, waarin de kruisbestuiving tussen hedendaagse dans en beeldende kunst wordt onderzocht. Deelnemende musea zijn, behalve Museum Boijmans Van Beuningen, het Louvre en Museum Mac Val in Parijs, de National Gallery in Londen, het Kunstmuseum Wenen, het Museo Civico en Arte Sella in Bassano, die ieder nauw samenwerken met dansorganisaties in de respectievelijke

Een liveoptreden tijdens de museumronde van Art Rocks, foto Fred Ernst

Het eerste Boijmans kinderbestuur, foto VanBram

Regenboogtekeningen in de tentoonstelling Ugo Rondinone – *Vocabulary of Solitude*, foto Fred Ernst

Studenten geneeskunde volgen het programma 'De Kunst van het kijken', foto Fred Ernst

steden. In verschillende werkbijeenkomsten experimenteert een internationale groep van choreografen met nieuwe vormen van publieksbegeleiding en vindt kennisuitwisseling tussen disciplines en organisaties plaats.

Museumnacht010

In 2016 wordt de Museumnacht voor de tweede keer door de samenwerkende musea georganiseerd. Museum Boijmans Van Beuningen organiseert tijdens de nacht activiteiten in het kader van de tentoonstelling van Ugo Rondinone. Ruim 7.800 mensen bezoeken het museum.

Zie voor een overzicht van alle activiteiten bijlage A.

Publieksbegeleiding

Tentoonstellingen

Voor iedere tentoonstelling wordt publieksbegeleiding op maat ontwikkeld. Zaalteksten en bijschriften reiken bezoekers kennis aan over specifieke werken, video en multimedia-tours bieden verdieping of context.

In de tentoonstelling *Ugo Rondinone – Vocabulary of Solitude* zijn op verschillende momenten dansers ingezet die zich onherkenbaar tussen de clown-sculpturen mengen. Dergelijke interventies versterken de beleving van het werk; ze zorgen voor een bijna magische kijkervaring.

In de tentoonstelling *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance* is het kunstenaarsatelier van Iwan Smit ingericht, met als doel het publiek deelgenoot te maken van het werkproces van een kunstenaar als Fra Bartolommeo en deze te vertalen naar de eigen tijd. Het atelier is toegankelijk voor het publiek. Smit werkt er maandenlang aan een hedendaags altaarstuk, zoals *Fra Bartolommeo* dat ook deed in zijn tijd. Het

publiek werkt hieraan mee door tekeningen te maken over hedendaags Rotterdam, die Smit weer als inspiratie gebruikt. Hiervoor zijn faciliteiten in het atelier aanwezig en staan workshops en bijeenkomsten op het programma.

Voor de tentoonstelling *Alles Kids* is samengewerkt met de Belgische organisatie Rasa, gespecialiseerd in tentoonstellingen met moderne en hedendaagse kunst voor kinderen en jongeren. In plaats van reguliere zaalteksten, bevat deze tentoonstelling inleidende video's van kinderen, activerende opdrachten, ontdekplekken, filosofische vragen en werkplekken om zelf iets te maken. Zo ontstaat een gelaagde publieksbegeleiding die als doel heeft kinderen van verschillende leeftijden actief te betrekken bij de getoonde werken. Ook kleine en meer specialistische tentoonstellingen als de Design Columns en de kunstenaarsinterventies van *Sensory Spaces* vragen om speciale aandacht op het gebied van educatie. In video's, publieksboekjes of zaalbladen worden complexe thema's en artistiek onderzoek inzichtelijk gemaakt voor het museumpubliek.

Online

Online collectie

In april 2016 wordt de vernieuwde Collectie Boijmans Online gelanceerd, vormgegeven door het Rotterdamse bureau In10. Deze website is zeer rijk aan informatie, met behalve beeld en uitleg bij afzonderlijke kunstwerken ook thematische pagina's over de collectie, onderwijsmateriaal en onderzoeksgegevens. Ruim 18.500 objecten zijn via deze website met tekst en beeld te raadplegen. Circa 130.000 unieke bezoekers bekijken de collectie online, een verdubbeling ten opzichte van 2015. Gemiddeld

bekijkt een bezoeker ruim 5 pagina's tijdens zijn bezoek.

De vraagbaakfunctie van de Boijmans Tour is geïntegreerd in de nieuwe Collectie Boijmans Online. Hierdoor neemt het aantal vragen van het publiek over kunstwerken aanzienlijk toe. In 2016 zijn er ongeveer 350 vragen gesteld en beantwoord door het museum. 13% daarvan komt van professionals die via de website meer informatie willen vergaren. Ook scholieren en studenten vormen met circa 7% een duidelijke afzender. Het type vragen loopt uiteen: veelal wil men meer weten over een stijl, stroming of specifiek onderdeel van een kunstwerk, maar dikwijls gaan vragen ook over een kunstwerk in eigen bezit of men informeert via de vraag-functie wanneer een kunstwerk dat niet op zaal hangt weer te zien is. Soms wijst het publiek het museum ook op mogelijke onjuistheden in de informatie bij kunstwerken. In een aantal gevallen hebben vragen van bezoekers geleid tot de aanpassing van titels en teksten. In veel gevallen ontbreekt helaas echter de tijd en mankracht om alle opmerkingen te controleren. In het voorjaar neemt het museum met de gedigitaliseerde versie van *De toren van Babel* deel aan de tentoonstelling van Google Art Project over Pieter Bruegel de Oude in Bozar in Brussel.

Boijmans Tour

Tijdens de tentoonstelling *Fra Bartolommeo* is voor het eerst gebruik gemaakt van een Imagineear speler, een handheldcomputer speciaal voor dit doel ontworpen. Hiervoor is videomateriaal opgenomen in Florence, op de plekken waar Fra Bartolommeo werkte. Ook is in de tour telkens de relatie tussen altaarstuk en voorstudies inzichtelijk gemaakt. De multimediatour is in 2016 ruim 3.100 maal verhuurd. Online is de tour nog eens door ruim 24.000 mensen bekeken.

Videoproductie

Het museum produceert ruim twintig video's die zowel in de tentoonstellingszalen als op ARTtube getoond worden. Het beste bekeken zijn de video's bij *Olafur Eliasson* – *Notion motion* met 16.147 kijkers, *Fra Bartolommeo* met 8.450 views en *Gispen Specials* met 4.292 views.

ARTtube en Art Rocks verzelfstandigen

ARTtube groeit in 2016 opnieuw, aan het einde van het jaar nemen 28 musea en presentatie-instellingen in Nederland en België deel aan het platform. De site wordt ruim 560.000 keer bezocht door circa 453.000 unieke bezoekers, bijna een verdubbeling ten opzichte van het voorgaande jaar. ARTtube draagt bij aan de verjonging van het museumpubliek en kennisoverdracht op het gebied van videoproductie in musea. ARTtube wordt mede mogelijk gemaakt door het Mondriaan Fonds en Fonds 21. Van Art Rocks, de muziekcompetitie die Museum Boijmans Van Beuningen sinds 2012 samen met De Grote Prijs van Nederland organiseert, vindt in 2016 de derde editie plaats. Vijf musea verspreid over het land participeren door een deel van hun collectie beschikbaar te stellen als inspiratiebron voor een muzikant en de zalen open te stellen voor liveoptredens bij de kunstwerken. Art Rocks 2016 wordt mogelijk gemaakt door het Mondriaan Fonds en het Fonds voor Cultuurparticipatie. Deze twee educatieve projecten van het museum maken een zodanige groei door dat verzelfstandiging een logische volgende stap is. Op initiatief van het museum wordt in juni de stichting ARTmatch opgericht, een bestuur samengesteld en gestart met de geleidelijke overdracht van de twee projecten.

Samenwerkingen

De educatieve programma's en initiatieven komen inhoudelijk tot stand in samenwerking met verschillende partners:

Onderwijs

- Mariaschool, Rotterdam
- Van Oldebarneveltschool, Rotterdam
- Openbare Montessori basisschool De Clipper, Rotterdam
- Fridtjof Nansenschool, Rotterdam
- De Taaltuin, Schiedam
- Libanon Lyceum
- Wolfert Dalton
- Universiteit Utrecht / Freudental Instituut
- Erasmus MC, opleiding geneeskunde
- Wetenschapsknooppunt Erasmus Universiteit Rotterdam
- TU Delft
- Hogeschool Rotterdam, opleiding pabo
- iPabo, Amsterdam
- Willem de Kooning Academie
- Kenniscentrum Cultuureducatie Rotterdam
- HipHopHuis
- SKVR
- Ro Theater
- Kunsthal
- Het Nieuwe Instituut
- Scapino ballet
- Rotterdams Philharmonisch Orkest

- Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum

Activiteitenprogramma

- Ro Theater
- SKVR muziek
- North Sea Jazz Around Town
- Laurensberaad
- Stichting Museumplusbus
- Classic Young Masters
- HipHopHuis
- Grote Prijs van Nederland
- Tropenmuseum
- Drents Museum
- Museum Het Valkhof
- Kröller-Müller Museum
- Villa Zebra
- Witte de With Center for Contemporary Art
- TENT
- Showroom MAMA
- Willem de Kooning Academie
- Erasmus Universiteit Rotterdam
- Codarts Rotterdam
- Wikimedia Nederland
- Dansateliers Rotterdam

Publieksbegeleiding

- Google Art Project
- Rasa, België

ARTtube

- NTR School TV
- NPO Cultura
- AVROTros
- Cultuur 7 (BE)
- See All This
- Parmando 24 Culture
- Lowlands
- Modemuze
- Vlaams Cultuurhuis De

- Brakke Grond
- Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, Hilversum
- Gemeentemuseum Den Haag
- Stedelijk Museum, Amsterdam
- De Pont, Tilburg
- M HKA, Antwerpen
- EYE Filmmuseum, Amsterdam
- Centraal Museum, Utrecht
- Museum Jan Cunen, Oss
- CBK Rotterdam
- Middelheimmuseum, Antwerpen
- Groninger Museum, Groningen
- Museum De Lakenhal, Leiden
- Frans Hals Museum / De Hallen, Haarlem
- M, Leuven
- Van Abbemuseum, Eindhoven
- Het Nieuwe Instituut, Rotterdam
- Mauritshuis, Den Haag
- Kröller-Müller Museum, Otterlo
- Han Nefkens Fashion on the Edge
- S.M.A.K. Gent
- MoMu Antwerpen
- Unseen
- Museum de Fundatie Zwolle
- Stedelijk Museum Schiedam
- Museum Van Loon
- Wereldmuseum Rotterdam
- Museum Arnhem

Collectie en onderzoek

Hoofd: Sandra Kisters

- Het museum verstrekt 548 bruiklenen, internationaal 223 en nationaal 325
- Er worden 846 kunstwerken geschenken, 440 aangekocht, 2 gelegateerd en 73 kunstwerken in langdurig bruikleen ontvangen
- 46 kunstwerken worden gerestaureerd en 815 kunstwerken geconserveerd
- Er worden 411 beeldbestellingen geplaatst
- Er worden 20.501 objecten herijkt en 2.278 objecten gewaardeerd
- 447 objecten worden ter ontzaming aangeboden aan de gemeente Rotterdam

Collectie en onderzoek zorgt voor het behoud en beheer van de objecten in de museumverzameling. Binnen de sector is de afdeling Conservering en restauratie verantwoordelijk voor onder andere passieve en actieve conservering, depotbeheer en restauratie. Het papierrestauratie-atelier houdt zich bezig met het presentabel en reisklaar maken van werken op papier en met restauraties. De afdeling Documentatie, informatie en registratie (kortweg: Documentatiecentrum) richt zich op het verzamelen en ontsluiten van informatie over de objecten en op het documenteren van de geschiedenis van Museum Boijmans Van Beuningen. Informatie wordt verstrekt via de museumbibliotheek en via collectie-infor-

matiesystemen (analoog en digitaal). De registrars vormen de derde afdeling binnen de sector. Zij organiseren de bruikleen-verstrekking aan derden en behandelen alle interne verzoeken over de collectie.

Daarnaast doen ze objectinventarisaties en begeleiden collectiegerelateerde (onderzoeks)projecten.

Veel van het werk dat de sector verricht is in het museum niet direct zichtbaar: het vindt ofwel achter de schermen plaats (in depots, restauratieateliers en op kantoren) ofwel buiten de deur, vaak in het buitenland. Met de komst van het Depot Boijmans Van Beuningen zal deze zichtbaarheid ingrijpend veranderen.

De sector heeft 20 medewerkers (17,59 fte). Daarnaast zijn er vrijwilligers en stagiaires werkzaam ter ondersteuning van de collectieregistratie, het herkomstonderzoek, de bibliotheek en depotbeheer en tijdelijke medewerkers voor het herijkingsproject. Alle middelen die nodig zijn voor onderzoek, restauratie, aankoop et cetera worden uit bezoekersinkomsten en bijdragen van derden gegenereerd. In 2016 wordt 1,5 miljoen euro door derden beschikbaar gesteld.

Bijzondere projecten

Naar een Depot

2016 is een intensief en spannend jaar in de aanloop naar het Depot Boijmans Van Beuningen. Collectie en onderzoek is nauw betrokken bij het opstellen van een selectie-leidraad voor de aanbesteding van de depot-inrichting en de verhuizing van de kunst. Daarnaast bezoekt de sector diverse nationale en internationale depotprojecten ter voorbereiding en inspiratie op de te ontwikkelen inrichting van de depots, maar ook voor het op verantwoorde wijze toegankelijk

maken van de depots voor het publiek. De overgang naar het Depot betekent voor de sector een enorme logistieke efficiëntieslag: de collectie, die nu is ondergebracht op zes verschillende locaties, zal worden samengebracht in één gebouw en toegankelijk worden gemaakt voor publiek. De uitvoering van behandelingen aan kunstwerken intern in vier professionele restauratieateliers is eveneens een grote verbetering ten opzichte van de huidige situatie.

In 2016 worden in het tijdelijke restauratieatelier in de Kunst Studio twee werken van Francis Picabia gerestaureerd en later in het jaar een aantal oude meesters die in 2017 op reis gaan naar Japan. Dit openbaar toegankelijke atelier vormt een testcase voor de restauratieateliers in het Depot. Komend jaar zullen verschillende vormen voor het openbare restauratieatelier worden uitgeprobeerd, evenals andere projecten van Collectie en

onderzoek die doorgaans achter gesloten deuren plaatsvinden, zoals het op zaal herijken van de kantcollectie in het voorjaar.

Herijking van de collectie

Het museum bezit een rijke en gevarieerde collectie beeldende en toegepaste kunst vanaf de vijftiende eeuw tot aan het heden. De verzameling is zowel nationaal als internationaal georiënteerd en kent naast enkele kerncollecties ook veel losse groepen werken en individuele kunstwerken. Het brede profiel van het museum maakt het lastiger om objecten van het collectieprofiel uit te sluiten dan om ze daarbinnen een plaats te geven. Desondanks vormen de kosten voor het beheer en behoud van de almaar groeiende museumcollectie, het aanscherpen van de verzamelcriteria en de verhuizing naar het Depot (naar verwachting in 2019) belangrijke redenen om de

verzameling in zijn geheel kritisch onder de loep te nemen.

Hiervoor is in 2014 het herijkingsproject voor de collectie ingezet, wat inhoudt dat er ongeveer 65.000 objecten in de interne en externe depots opnieuw fysiek bekeken worden (het prentenkabinet valt buiten dit project). Tijdens deze herijking worden de objecten gecontroleerd op standplaats, compleetheid en conditie. Gegevens over het object worden aangevuld in het collectie-registratiesysteem TMS (The Museum System) en, indien niet aanwezig, wordt er een nieuwe registratiefoto gemaakt. Dit alles gebeurt door herijkingsteams in de depots. In 2016 zijn er 20.501 objecten herijkt. In totaal zijn er sinds de start van het project 47.449 objecten herijkt. Conservatoren valideren vervolgens de gegevens die door het herijkingsteam zijn ingevoerd in TMS. Het project wordt naar verwachting in 2017 afgerond.

Tegelijkertijd met de herijking is het museum begonnen met het waarden van de collectie. Aan de hand van het collectiebeleidsplan besluiten conservatoren in overleg met de directeur en het hoofd Collectie en onderzoek of een object nog in de collectie past of elders beter tot zijn recht kan komen en dus ontzamd dient te worden. Hierbij wordt, indien nodig, ook de expertise van externen ingewonnen. In 2016 heeft het museum 447 objecten ter ontzaming aangeboden aan de gemeente Rotterdam. Het gaat om objecten die van lage erfgoedwaarde zijn, zoals in hoge oplage gemaakte machinaal vervaardigde tapijten. Indien de gemeente akkoord gaat, zullen deze objecten landelijk aan alle musea worden aangeboden ter overname. Gedurende het gehele traject worden alle voorschriften zoals opgesteld in de LAMO (Leidraad Afstoten Museale Objecten) gevolgd.

Publicaties

In 2016 verschijnen in de reeks Boijmans Studies twee publicaties: een Engelstalige uitgave over de tekening *Kruisiging van Christus*, toegeschreven aan Jan van Eyck, en een Nederlandstalige uitgave over oud-museumdirecteur J.C. Ebbing Wubben in het kader van Rotterdam viert de Stad. Verder werkt de sector aan het onderzoek voor de bestandscatalogus van de collectie surrealisme die in 2017 zal verschijnen en worden er nieuwe Boijmans Studies voorbereid, waaronder een over James Lee Byars en een herziene uitgave over de collectie middeleeuwse beelden van Jacques Schoufour.

Aanwinsten

Het museum verworft in 2016 in totaal 1.361 objecten (waarvan 1.286 in eigendom).

Waarvan:

- 440 aankopen
- 846 schenkingen
- 2 legaten
- 73 langdurig bruiklenen

Het bescheiden eigen budget voor aankopen (50.000 euro) wordt in 2016 in belangrijke mate aangevuld met gelden van huisstichtingen en derden, waaronder Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds, Stichting Lucas van Leyden, BankGiro Loterij, Vereniging Rembrandt, het Mondriaan Fonds, Fonds Van Agterberg-Domhoff en enkele particulieren. In totaal is voor 1,22 miljoen euro gekocht. Een groot deel van de aankopen zijn eigendom geworden van de gemeente Rotterdam, soms in gedeeld eigendom met Stichting Museum Boijmans Van Beuningen.

Herijkers aan het werk in het depot

Tentoonstelling James Lee Byars, foto Lotte Stekelenburg

In 2016 wordt naar aanleiding van de grote tentoonstelling van Ugo Rondinone een tamelijk onconventioneel werk aangekocht: *Breathe, Walk, Die* (2014) is een installatie van neon, plexiglas, doorschijnend folie en aluminium, dat op het dak van de Robbrecht en Daem-vleugel wordt geplaatst. Op de kunst- en antiekbeurs TEFAF wordt een klein werk van Peder Balke uit circa 1860 aangekocht, dat prachtig aansluit bij de nieuwe focus van het museum op Scandinavische kunst uit de negentiende eeuw. De collectie vormgeving wordt onder meer uitgebreid met de *Tennisballenbank* (2003/2015) van Tejo Remy en René Veenhuizen. Met steun van de Stichting Lucas van Leyden worden diverse prenten verworven, onder meer *Pietà*, circa 1540-1580, van Giulio Sanuto naar een ontwerp van Michelangelo Buonarroti, en een aantal prenten van de negentiende-eeuwse graficus Max Klinger. Een bijzondere aanwinst is de collectie

kunstenaarsbrieven en objecten van James Lee Byars van Flor en Lieve Bex die mogelijk wordt gemaakt door de genereuze steun van de BankGiro Loterij, het Mondriaan Fonds en de Vereniging Rembrandt. Naar aanleiding van de tentoonstelling over James Lee Byars ontvangt het museum ook een aantal bijzondere schenkingen van werk van deze kunstenaar gedaan door mevr. L. van Ginneken en de heer R. Fuchs. Op het gebied van vormgeving worden er objecten geschenken van onder andere Floris Meydam, Martin Visser en Joke van der Heyden. De meest in het oog springende langdurige bruikleen die het museum dit jaar in ontvangst mag nemen is een schilderij van de zeventiende-eeuwse Italiaanse schilder Guercino. Het hing vele jaren in een kantoor van het waterschap Heerhugowaard als een anoniem werk. Toen bleek dat de voorstelling van David en Goliath een echt werk van Guercino is, heeft het Hoogheemraad-

schap Hollands Noorderkwartier ruimhartig besloten het aan het museum in langdurig bruikleen te geven.

Zie voor een volledig overzicht van de aanwinsten bijlage B.

Bruiklenen aan derden

Ten behoeve van tentoonstellingen elders worden 548 objecten uitgeleend aan instellingen over de hele wereld. De zomertentoonstelling *Design Derby: Nederland-België (1815-2015)* van 2015, die in het najaar van 2015 is doorgereisd naar het Design Museum Gent, reist in 2016 in aangepaste omvang verder naar het Cuypershuis in Roermond. De najaarstentoonstelling *The Future of Fashion is Now* uit 2014 van gastconservator José Teunissen reist in 2015 zelfs naar China, waar deze eerst in Shanghai en voorjaar 2016 in Shenzhen wordt getoond.

Topstukken uit de museumcollectie zijn dit jaar te zien op tentoonstellingen in binnen- en buitenland: werken van onder meer Breitner, Seghers, Rembrandt en Jan Toorop worden geëxposeerd op succesvolle tentoonstellingen in Nederland, terwijl een van de mooiste Monets uit de museumcollectie naar Edinburgh en Amsterdam reist voor de tentoonstelling *Daubigny, Monet, Van Gogh*. Maar liefst acht werken van Jheronimus Bosch reizen eerst naar 's-Hertogenbosch en vervolgens reizen drie topstukken door naar Madrid voor de veelgeprezen overzichtstentoonstelling *Jheronimus Bosch – Visioenen van een genie / El Bosco* die van 10 februari tot 8 mei in het Noordbrabants Museum en van 31 mei tot 25 september in het Museo Nacional del Prado te zien is. Daarnaast neemt het museum deel aan een aantal buitengewone projecten, waaronder het DWDD Pop-Up Museum met gast-

conservator Paul de Leeuw en een gasttentoonstelling op de TEFAF Paper Section met 30 werken op papier. De tentoonstelling in coproductie *Surreal Encounters – Collecting the Marvellous*, die in de zomer van 2016 te zien is in de Scottish National Gallery of Modern Art, Edinburgh, in het najaar in de Hamburger Kunsthalle en begin 2017 naar Rotterdam komt onder de titel *Gek van surrealisme*, bevat vele bruiklenen uit de museumcollectie.

In 2016 start het museum een projectbureau dat zich richt op reizende tentoonstellingen onder de naam BVB Collections. Het projectbureau organiseert collectietentoonstellingen wereldwijd die als voornaamste doel hebben de naamsbekendheid van het museum internationaal te vergroten. Het eerste project is een tentoonstelling van oude meesters die in 2017 in Tokio en Osaka te zien zal zijn.

	Nationaal	Internationaal	Totaal
Moderne kunst	30	76	106
Prenten en tekeningen	66	38	104
Oude kunst	17	32	49
Kunstnijverheid en design	199	61	260
Bibliotheek	0	13	13
Stadscollectie	13	3	16
Totaal	325	223	548

Zie voor een volledig overzicht van de bruiklenen aan derden bijlage B.

Conservering en restauratie

De schilderijen *Egoïsme* en *Danger de la force* van Francis Picabia worden in 2016 succesvol gerestaureerd, voorafgegaan door

Tentoonstelling Collecting Collectors at Museum Boijmans Van Beuningen op de kunst- en antiekbeurs TEFAF, foto Patrick van Maris

Restauratie van De heilige Barbara van De Meester van het Geborduurde Lover in de openbare Restauratie Studio, foto Lotte Stekelenburg

een uitgebreid onderzoek. Van beide werken worden de instabiele delaminerende verflagen geconsolideerd en *Egoïsme* is aan de achterzijde voorzien van een frame om de kromgetrokken drager, een hardboard plaat, in de originele lijst veilig te kunnen laten reizen. De schilderijen hebben een prominente plaats in de overzichtstentoonstelling in Kunsthau Zürich van 3 juni tot 25 september 2016 en aansluitend in het Museum of Modern Art in New York tot 19 maart 2017. Het *Jachtstilvenen met zwaan* van Peeter Boel uit circa 1645 heeft dit jaar een intensieve restauratie ondergaan. De zeer gele vernislaag is verwijderd om de matige hechting van de verflaag te verbeteren, de problematiek van de in scherpe barsten opstaande verf op te lossen en de storende, verkleurde retouches en overschilderingen aan te pakken.

Ter gelegenheid van de tentoonstelling *Gispen Specials* heeft het museum de conservering van een drietal stoelen, twee tafels en een lamp kunnen realiseren. Een bijzondere houten wieg, in 1918 ontworpen door W.H. Gispen voor zijn eigen kinderen, wordt gerestaureerd.

Twee prachtige heiligenportretten, Catharina en Barbara, toegeschreven aan De Meester van het Geborduurde Lover uit de vijftiende eeuw, worden zeer uitgebreid behandeld om de terugkerende problemen met barsten en opstaande verf op te lossen. Hiervoor zijn de parketten weer werkend gemaakt en is de vernis afgenomen.

In het najaar heeft het museum medewerking kunnen verlenen aan het prestigieuze Panel Paintings Project waarvoor een internationaal wetenschappelijk team *Diana op hertenjacht* en *De apostel Judas Thaddeus* van Anthonie van Dyck heeft bestudeerd en dendrochronologisch gemeten. Eerder dit jaar heeft professor Joris Dik, van de Technische Universiteit Delft, XRF-metingen

verricht op een aantal schilderijen uit de collectie oude kunst, waaronder twee werken van Rembrandt. Bovendien worden er kleurmetingen verricht om de degradatie en/of verkleuringen van het cadmiumgeel op Mondriaans *Compositie met kleurvlakjes* in de toekomst te kunnen monitoren. Binnen een samenwerking van de Capaciteitsgroeps Conservering en Restauratie van Cultureel Erfgoed van de Universiteit van Amsterdam (UvA) en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) wordt uit de serie *Tappeti-natura* (Natuurtapijten) van de Italiaanse kunstenaar Piero Gilardi het conserverings-technisch problematische werk *Natura Morta* (1967) uitgebreid onderzocht. De conditie van het object uit PUR-schuim is vergeleken met twee andere werken van dezelfde kunstenaar om inzicht te krijgen in de effecten van conservering uit het verleden.

Naast conserveringen en restauraties verricht het papierrestauratieatelier in 2016 352 inlijstingen, geeft het 927 bruikleenadviezen, maakt 771 conditierapporten en doet 408 conditiechecks.

	Conserveringen	Restauraties
Oude kunst	50	5
Moderne kunst	27	5
Toegepaste kunst	18	2
Werken op papier	720	34
Totaal	815	46

Registratie en documentatie

In 2016 zijn er opnieuw enorm veel gegevens verwerkt in de digitale collectie-informatiesystemen: The Museum System (TMS) en Adlib. Wat TMS betreft komt dat door de vele nieuwe aanwinsten en bruiklenen die het museum registreert en doordat gegevens uit

een aantal grote projecten direct in het systeem worden verwerkt, met name de informatie uit de herijking en uit het herkomst-onderzoek. Ook wordt in 2016 een start gemaakt met de verwerking van tentoonstellingsgegevens en inkomende bruiklenen in het systeem. Daarmee wordt TMS steeds meer het corebusiness systeem waarin alle informatie met betrekking tot objecten wordt verwerkt.

Met het oog op het nieuwe depot van het museum en de verhuizing hiernaartoe, start in 2016 een pilot voor het barcoderen van de gehele collectie. De testfase zal begin 2017 worden afgerond, waarna gekeken wordt naar de efficiëntie en haalbaarheid van het barcoderen van alle objecten.

Het Documentatiecentrum besteedt extra aandacht aan auteursrecht. Er vindt afstemming plaats tussen de verschillende afdelingen die te maken hebben met beeldrecht en er wordt een stagiaire geworven die begin 2017 aan de slag gaat met het rechtenvrij maken van afbeeldingen van werken uit de collectie. Dat is extra belangrijk nu er een nieuwe collectiewebsite is gelanceerd, collectie.boijmans.nl, waarop – uiteindelijk – de gehele collectie toegankelijk zal zijn. Het museum doet mee aan de pilot van het project *Copy Clear*. Het doel van dit project is om software te ontwikkelen waarmee een museum snel en gemakkelijk beeldrecht kan regelen.

De afdeling werkt in 2016 eveneens verder aan een opschoonproject voor de object-mappen oude kunst, volgend op het project met moderne kunst-documentatie en besteedt verder bijzondere aandacht aan de opschoning van de archieven.

Enkele cijfers uit TMS

Aantal objectverplaatsingen:	40.123
Aantal mutaties in objectrecords:	225.291
Aantal nieuwe objectrecords:	2.780
Aantal gevalideerde objecten ('BoijmansBasis'):	2.714

Cijfers beeldmateriaal

Totaal aantal mailbewegingen i.v.m. fotobestellingen:	5.063
Aantal digitale aanvraagformulieren:	411
Aantal in TMS gekoppelde foto's:	11.591

Bibliotheek

Met bijna 140.000 titels, waaronder een unieke collectie bronnen over het surrealisme, behoort de bibliotheek van Museum Boijmans Van Beuningen tot de best gesorteerde museale kunsthistorische bibliotheken in Nederland. In 2016 wordt veel gebruik gemaakt van de bibliotheek voor herkomstonderzoek. Het catalogiseren van de veilingcatalogi verloopt voorspoedig: inmiddels is de periode 1925-1955 verwerkt in de bibliotheekcatalogus.

Twee belangrijke zaken voor de bibliotheek in 2016 zijn de upgrade van het bibliotheekprogramma Adlib, waardoor de publieks-catalogus weer synchroon loopt met de invoer van publicaties, en de digitalisering van de jaarverslagen (t/m 1956) van het museum, samen met enkele kleine Rotterdamse kunsttijdschriften. Deze digitalisering vindt plaats in samenwerking met Meta-morfoze, het nationale programma voor het behoud van het papieren erfgoed, en zal worden afgerond in 2017.

Publicaties van de bibliotheek zijn in 2016 te zien op de tentoonstellingen *Surreale Begegnungen: Dalí, Ernst, Miró, Magritte...* in de Hamburger Kunsthalle en *Alles Kids* in Museum Boijmans Van Beuningen.

Een bijzondere aanwinst is de publicatie *Staatliches Bauhaus [in] Weimar 1919-1923*, één van de schenkingen van de heer R. van der Sluys. De verzameling kunstenaarsboeken met steun van de Amerikaanse verzamelaar JoAnn Gonzalez Hickey is inmiddels uitgegroeid tot 191 stuks.

Rondleidingen door de bibliotheek worden ook dit jaar verzorgd voor studenten van het Piet Zwart Institute, de Erasmus Universiteit Rotterdam, de Rijksuniversiteit Groningen en

de Universiteit Utrecht. Voor 15 Amerikaanse collega-kunsthistorici wordt een speciale rondleiding van de hoogtepunten uit de bibliotheekcollectie gegeven.

Zie voor bezoekersaantallen en andere kengetallen bijlage C.

Onderzoek

Herkomstonderzoek

Sinds 2009 is het museum betrokken bij het landelijke onderzoeksproject *Museale Verwervingen vanaf 1933* van de Museumvereniging. Doel van dit project is om na te gaan of er vanaf 1933 aanwinsten in Nederlandse museumcollecties terecht zijn gekomen waarvan de herkomst vragen oproept met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog. In 2016 wordt er opnieuw hard gewerkt aan dit project en in de tweede helft van het jaar vindt er een intensivering plaats. Het museum vindt het belangrijk om ook studenten op te leiden in dit specifieke onderzoekswerk en heeft bijna permanent twee stagiairs op het herkomstonderzoek. Ook in 2017 zal systematisch worden verder gewerkt aan het herkomstonderzoek naar verwervingen vanaf 1955. Naar verwachting wordt het herkomstonderzoek per 1 januari 2018 afgerond. Omdat het museum graag openheid biedt over de herkomst van objecten is deze informatie sinds 2010 toegankelijk via de website. In de nabije toekomst zullen meer objecten online worden gepresenteerd waarvan de herkomst niet sluitend kan worden gemaakt. Dat betekent niet per definitie dat die stukken besmet zijn, maar dat informatie ontbreekt. Het museum doet in die gevallen een oproep aan eenieder die meer informatie kan verstrekken om zich te melden.

Uit het herkomstonderzoek zijn een paar mogelijk verdachte kunstwerken naar boven

gekomen waar het museum extra aandacht aan besteedt en die mogelijk in aanmerking komen om te worden voorgelegd aan de Adviescommissie Restitutieverzoeken Cultuurgoeederen en Tweede Wereldoorlog (kortweg: Restitutiecommissie).

Overige onderzoeksprojecten

In 2016 is verder gewerkt aan het meerjarige onderzoek naar de deelcollectie surrealisme met het oog op een bestandscatalogus surrealisme die in 2017 zal verschijnen. Alle surrealistische kunstwerken uit de collectie worden beschreven en voorzien van een begeleidende tekst, met uitzondering van de omvangrijke collectie surrealistische grafiek die bij wijze van bloemlezing wordt toegevoegd. Ook wordt aandacht geschonken aan de bibliofiele collectie surrealisme. Tevens is het onderzoek voor een bestands-catalogus van het werk van Daan van Golden voortgezet.

Met steun van de VZW Pater David wordt een vooronderzoek opgestart ter voorbereiding van een tentoonstelling over de beeldhouwkunst der Lage Landen in de periode rond 1500, met Bieke van der Mark als onderzoekster. Hiervoor wordt tevens een wetenschappelijke onderzoekscommissie ingesteld met experts uit andere musea onder leiding van conservator Friso Lammertse.

De sector verleent daarnaast medewerking aan diverse onderzoeksprojecten van derden waaronder het Bruegel Project (tentoonstelling in het Kunsthistorisches Museum in Wenen, 2018), het Panel Paintings Project en het NICAS project naar Rembrandts inkttekeningen.

Will Boone Mercy Seat IV, 2014

metaal en TL-balk, 121 × 94 × 61 cm
schenking Mr. Varon

Will Boone (1982) woont en werkt in Los Angeles. Hij vindt zijn inspiratie zowel op straat als binnen de traditie van de post-moderne, conceptuele sculptuur die gewijd is aan de gebroken belofte van de *American Dream* – een traditie die begon met kunstenaars uit een vorige generatie zoals Cady Noland en Christopher Wool, waarvan het museum eveneens werk bezit. Boone's werk gaat over de eigentijdse Amerikaanse cultuur, haar stereotypen en mislukkingen, en hij heeft daartoe een smoezelig, ruw en eigen vocabulaire gecreëerd dat zich laat lezen als een code van symbolen tussen het occulte en het naïeve, tussen chaos en orde. *Mercy Seat IV*, een genereuze schenking van de verzamelaar Bruce Varon, is daar een prachtig voorbeeld van. Boone werkt in

Will Boone She, 2015

acrylverf op doek, 182,9 × 254 cm
aankoop met steun van Mr. Varon

verschillende media, waaronder tekenen, schilderen en sculptuur. Zijn werk zit vol met verwijzingen die uiteenlopen van film tot televisie en van literatuur tot reclame, nieuws en politiek, het mondaine en de archetypische cowboy-cultuur. Zijn bijna abstracte, in acrylverf uitgevoerde schilderijen, zoals *She*, zijn opgebouwd uit letters die dicht op en over elkaar zijn geschoven. De vormen lijken op de toeschouwer af te komen en getuigen zo van de kracht van de illusie op een plat vlak. Ze benadrukken tegelijk hoezeer de vorm van communicatie de leesbaarheid in de weg kan staan.

Francesco Stocchi

conservator moderne en hedendaagse kunst

Foto Robert Glowacki (links), Studio Tromp, Rotterdam (rechts)

Giovanni Francesco Barbieri, genaamd Guercino David met het hoofd van Goliath, 1657

olieverf op doek, 213 × 158 cm
bruikleen Hoogheemraadschap Hollands
Noorderkwartier, Heerhugowaard

Scepsis en ongeloof maken zich van mij meester als Ingrid Oud van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier mailt dat 'een heel aardig schilderij' van Guercino zich in hun collectie bevindt. Zeventiende-eeuwse Italiaanse kunst is dun gezaaid in Nederland en wat er is, is meestal van een armzalig niveau. Maar de meegestuurdte foto toont een bijzonder werk en als ik het in het kantoor van het Hoogheemraadschap in Heerhugowaard in het echt zie, blijkt het een heus meesterwerk. De grote Guercino-kenner Nicolas Turner heeft bovendien geen twijfel. Volgens hem is het door de beroemde kunstenaar in 1657 vervaardigd voor de

Foto Studio Tromp, Rotterdam

Markies van Soncino in Milaan. Vermoedelijk bleef het lange tijd in het bezit van diens familie, maar hoe het vervolgens in Nederland terecht is gekomen, is onduidelijk. Het schilderij werd in 1952 voor 300 gulden gekocht om een lege wand op te vullen in het kantoor van een van de voorgangers van het Hoogheemraadschap. Op het doek wijst de herdersjongen David in triomf naar het hoofd van Goliath. Hij was er in geslaagd om met een steen en een slinger de onoverwinnelijk geachte reus te vellen, waarna hij hem onthoofde. Tot ons geluk wil het Hoogheemraadschap het schilderij graag in langdurig bruikleen geven aan het museum. Een groot werk van Guercino was al lang een wens. Het is een prachtige aanvulling op het kleine landschap met baadsters van dezelfde meester dat het museum in 1976 kreeg uit het legaat van Vitale Bloch.

Friso Lammertse

conservator oude kunst

Margarete Heymann-Marks zes kop en schotels, circa 1930

kop, per stuk: 6,2 × 13,3 × 10,7 cm
schotel, per stuk: 0,8 × 13,7 cm
schenking Dhr. J. Soetens

Margarete Heymann was in 1920 één van de slechts twee vrouwelijke studenten aan het Bauhaus in Weimar die de lessen aan de afdeling keramiek volgden. Zij bleef bovendien slechts een jaar. Toch hebben deze kop en schotels alle kenmerken van de op die beroemde school gepropageerde vormgeving. Ze zijn opgebouwd uit geometrische basisvormen, cirkels en kegels in dit geval. Zelfs de oortjes van de kopjes bestaan uit twee cirkels. Ook de wijze waarop ze geproduceerd zijn beantwoordt aan de vooruitstrevende ideeën hierover in het Bauhaus: ze werden namelijk gegoten in mallen en niet ambachtelijk gedraaid. Heymann maakte deze kop en schotels omstreeks 1930 in de Hael-Werkstätten, de werkplaats die ze in 1923 samen met haar man Gustav Löbenstein nabij Berlijn had opgericht.

De zes kop en schotels werden aan het museum geschonken door de heer Johan Soetens en komen uit de nalatenschap van zijn schoonouders, die voor de oorlog onder andere serviezen exporteerden naar het toenmalige Nederlands-Indië. Dat verklaart de zes totaal verschillende uitvoeringen: de klanten konden op basis hiervan een bestelling plaatsen voor een compleet servies.

Na de dood van haar man zette Margarete de werkplaats zelfstandig voort. Vanwege de bedreigende omstandigheden in Duitsland verhuisde de joodse Heymann in 1935 naar Engeland. Daar bleef ze werkzaam als keramiste. Deze bijzondere, op de Bauhausprincipes gebaseerde en seriematig geproduceerde, groep van zes kop en schotels vormt een prachtige uitbreiding van onze collectie.

Mienke Simon Thomas

senior conservator toegepaste kunst en vormgeving

Foto Studio Tromp, Rotterdam

Twee anonieme Italiaanse kunstenaars Tekeningenboek, circa 1400–1450, circa 1525–1550

48 perkamenten folio's (in 6 katernen),
4 papieren dek- en schutbladen
pen in bruine inkt, penseel en dekverf
121 × 75 × 15 mm
bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen (voormalige collectie Koenigs)

Voor mijn dissertatie onderzocht ik in 1986 het vroegste intact bewaard gebleven Italiaanse tekeningenboek, een unicum, toen in tijdelijk bruikleen in Museum Boijmans Van Beuningen en nog ongepubliceerd. Dertig jaar later kon het door de museumstichting worden aangekocht. Het tekeningenboek is zo groot als een zakagenda en bestaat uit 48 bladen perkament. Het dateert uit de eerste helft van de vijftiende eeuw. Een anonieme kunstenaar heeft er toen gekleurde voorstellingen van vogels, insecten, planten en zoogdieren in getekend. Het zijn modeltekeningen voor toepassing in bijvoorbeeld schilderijen. Ongeveer honderd jaar later heeft een tweede anonieme

Foto's Studio Tromp, Rotterdam

kunstenaar op de om en om nog lege bladzijden pentekeningen van landschappen, stadsgezichten, architectuur en ook twee schepen toegevoegd. Het tekeningenboek sluit perfect aan bij de groep vroege Italiaanse tekeningen, waar ook het bekende Gozzoli-album (ca. 1450–1470) toe behoort, afkomstig uit de voormalige collectie Koenigs en sinds 1935 in het museum. Het tekeningenboek komt uit diezelfde verzameling, maar dan het deel dat tot na de oorlog in familiebezit is gebleven. Onlangs werd het te koop aangeboden door enkele erven Van der Waals-Koenigs, die het bij voorkeur in Rotterdam herenigd zagen met de voormalige collectie van hun grootvader. Dit jaar was het voor het eerst te zien in de tentoonstelling *Rondom Fra Bartolomeo*. Daar werd ook het geschilderde portret van de verzamelaar (door Alfred Jensen, circa 1935–1940) getoond dat dit jaar aan het museum werd geschonken door de erven mr. W.O. Koenigs.

Albert Elen

senior conservator tekeningen en prenten

Anna (Verweij-Verschuure) Alice schrijft aan Alice, 1971

plastic en katoen, 123,5 × 58 cm
schenking Ludo en Berthe Pieters

In het najaar van 1971 stelde Anna Verweij-Verschuure (1935-1980) – die vanaf 1958 enkel onder haar voornaam exposeerde – diverse werken tentoon bij de Rotterdamse Galerie Design. Een daarvan was *Alice schrijft aan Alice*, dat ze kort daarvoor vervaardigde. Het werk bestaat uit twee lagen transparant plastic, het ene geel het andere kleurloos, die losjes over elkaar tegen de wand hangen. Op het plastic zijn stukken textielband genaaid die onleesbare letters vormen; deze stellen het handschrift van Alice voor, de hoofdpersoon uit *Alice in Wonderland* van Lewis Carroll. Anna maakte in de jaren zeventig diverse werken op basis van dit verhaal. Met name de dubbelzinnige teksten spraken haar aan. Na afloop van de tentoonstelling, in 1972, kocht de Rotterdamse havenbaron, kunstliefhebber en mecenas Ludo Pieters het kunstwerk van galeriehouders Wim en Matty Wilson. Twaalf jaar later gaf hij het stuk in bruikleen aan Museum Boijmans Van Beuningen voor de overzichtstentoonstelling *Anna: textielconstructies, tuintekeningen & schetsen, 1970-1980* (1984-1985). Met deze tentoonstelling wilde het museum het belang van Anna's werk binnen de beeldende kunst onderstrepen. Omdat zij vanaf de jaren vijftig voornamelijk met textiel werkte, was haar werk tijdens haar leven bijna uitsluitend op tentoonstellingen over textielkunst te zien geweest. Voor Anna was er echter geen verschil tussen textiel of verf. Zij zag in stof, lint, draad en drukknopen materialen vol mogelijkheden. Met deze schenking kan het museum, dat al vijf belangrijke werken en een ontwerpschets uit verschillende perioden van Anna bezit, de ontwikkeling in het oeuvre van deze Rotterdamse kunstenaar nog beter laten zien.

Saskia van Kampen-Prein
conservator moderne en hedendaagse kunst

Foto Studio Tromp, Rotterdam

Jaap Gidding Twee eternitpanelen, 1917

130 × 84 cm (links) en 90 × 101 cm (rechts)
schenking de heer R. van der Sluys (links),
uit de nalatenschap van mevrouw I.G.M.
Möller-Brück (rechts)

De Rotterdamse sierkunstenaar Jaap Gidding (1887-1955) is waarschijnlijk het meest bekend om zijn interieurontwerpen voor Theater Tuschinski in Amsterdam (1921). Maar naast zijn tapijten en decoratieve interieurschilderingen voor bioscopen, theaters, openbare gebouwen en huizen in de jaren twintig en dertig maakte Gidding ook ontwerpen voor glas, keramiek, glas-in-lood en decoratieve panelen. Museum Boijmans Van Beuningen bezit bijna dertig objecten die de ontwerper in deze periode maakte. In 2006 organiseerde het museum de overzichtstentoonstelling *Jaap Gidding, Art Deco in Nederland*. De twee eternitpanelen, afkomstig van verschillende eigenaren, die in de tentoonstelling als bruikleen te zien waren, zijn – heel toevallig – allebei in 2016 aan het museum geschenken.

Foto's Bert Koenderink

Eternitpanelen waren door hun hittebestendigheid vooral geliefd als schoorsteenstukken. De motieven op deze panelen werden met vuurlak op asbest geschilderd, waarna de niet afgedekte delen enkele millimeters weg geëst werden. Het is een techniek die met de huidige kennis over asbest volstrekt ondenkbaar zou zijn geweest. In het vroege werk van Gidding komen eenvoudige voorstellingen van vrouwenfiguren en herten, zoals te zien in het rechterpaneel, vaker voor. Goud is een kleur die de ontwerper aanvankelijk ook graag en veelvuldig gebruikte. De grillige stilerings van het linkerpaneel doet al enigszins denken aan zijn werk uit de jaren twintig. Beide panelen missen nog het voor Gidding later zo kenmerkende felle kleurgebruik. Het zijn de vroegste werken van Gidding in de collectie en ze dragen daarom bij aan een completer overzicht van het oeuvre van deze sierkunstenaar.

Marthe Kes
conservator in opleiding toegepaste kunst
en vormgeving

Yeri Roelofs, 1981

Helena van der Kraan 10 foto's, 1977-2015

40,4 × 30,3 cm
aankoop kunstenaar

In 2016 koopt het museum 10 foto's aan van de Rotterdamse kunstenaar-fotograaf Helena van der Kraan (1940). De foto's, veelal van vrienden en bekenden, afgedrukt in zachte grijstonen, fungeren voor Van der Kraan als een tijdschapsule. Zo legde ze kunstenaar Joop de Meij, die haar als jonge fotograaf wegwijs maakte in de doka, in 1977 en 2015 vast in een tweetal portretten. Yeri Roelofs, Ragna Maingay en Asja Beumer (moeder, dochter en kleindochter) portretteerde ze op verschillende momenten tussen 1981 en 2009. Voor deze afdrucken gebruikte ze gradatiepapier, een papiersoort waarbij het contrast van de foto vaststaat en dus niet via filters te beïnvloeden is. Gradatiepapier is sinds het eind van de jaren tachtig vrijwel niet meer verkrijgbaar. Hiermee zijn de vintage prints unica geworden.

Ragna Maingay en Asja Beumer, 2009

Bij de aankoop van de 10 foto's schonk de kunstenaar tevens een reeks fotoportretten die zij tussen 1998 en 2009 maakte maar pas recentelijk op klein formaat heeft afgedrukt. Leuk detail: tot deze schenking behoren ook twee portretten van museum-medewerkers. Naast enkele sculpturen heeft Museum Boijmans Van Beuningen vooral fotografisch werk van Van der Kraan in de collectie. In 2001 schonk zij 21 vintage foto's die ze in 1996 in het museum maakte en waarin zij 'de kijkende mens' bestudeerde. Door de jaren heen kocht het museum bovendien verschillende werken aan voor de stadscollectie. Met deze aankoop, bestaande uit acht portretten en twee 'genrestukken' is nu ook vroeg werk van deze kunstenaar vertegenwoordigd in de collectie.

Katinka Duffhuis

conservator in opleiding moderne en hedendaagse kunst

Jeroen Wand Phases, 2013 en 2015

2 vazen, 44,5 × 25 cm en 45 × 24,5 cm
aankoop Studio Jeroen Wand met steun van het Mondriaan Fonds en schenking Jeroen Wand

Het werk van ontwerper Jeroen Wand is zeer gelaagd, in letterlijke zin. Hij werkt als een materiaalonderzoeker en heeft een bijzondere interesse in het stapelen van laagjes materiaal. In 2006 maakte Wand voor zijn afstudeerproject een stoel van gelamineerd papier. Door vele laagjes 160-grams papier te stapelen ontstaat er een sterk materiaal. Zo stevig zelfs, dat je erop kunt zitten. Die stoel, de *Paper Chair*, werd een jaar later aangekocht door Museum Boijmans Van Beuningen.

In 2016 is het museum in de gelegenheid om twee gipsen vazen van de ontwerper in de collectie op te nemen, als interessante

toevoeging aan onze collectie experimenteel keramiek. Deze *Phases* worden ook laag voor laag opgebouwd. Door een gipsen vaas meerdere malen onder te dompelen in een bad met vloeibaar gips hecht zich een nieuwe laagje aan de vaas. Doordat het vloeibare gips steeds harder wordt, ontstaan er verschillen in de look-and-feel van de nieuwe laagjes: elke nieuwe laag wordt iets dikker en minder fluïde. Dit geeft een rauwe en onvoorspelbare kwaliteit aan de uiteindelijke afwerking van de vaas, precies die schoonheid die Wand zoekt in zijn werk. De witte vaas is afkomstig uit het experiment waarbij hij vooral de viscositeit van het materiaal onderzocht, de gekleurde vaas komt uit een serie waarbij de ontwerper ook speelde met de pigmentering en verkleuring van het dompelbad.

Annemartine van Kesteren
conservator design

Peter Ilsted Zonneschijn, 1909

kleurenmezzotint, 322 × 267 mm
aankoop veiling Bassenge, Berlijn, met
steun van Stichting Lucas van Leyden

Drie jaar geleden verwierf Museum Boijmans Van Beuningen als eerste Nederlandse museum een werk van de Deense schilder Vilhelm Hammershøi: *De balkonkamer van Spurveskjul* (1911). De aankoop van deze subtiele studie van licht en ruimte smaakte naar meer. Het oog viel al gauw op de grafiek van een kunstenaar uit Hammershøi's directe omgeving; zijn collega en zwager Peter Ilsted (1861-1933). Ilsteds interieurs zijn duidelijk schatplichtig aan de composities van Hammershøi. Ook hij heeft een voorkeur voor spaarzaam gemeubileerde ruimten met daarin jonge vrouwen die op de rug worden gezien of het hoofd afwenden van de beschouwer. Waar Hammershøi zijn schilderijen vaak in zwart, wit en grijs opbouwt, kiest Ilsted in zijn grafiek voor kleur. Hij legt zich toe op de mezzotint, een techniek die zich bij uitstek

Johan Thomas Lundbye Lille Regine in Vallekilde, 1839

ets op chine collé, 248 × 160 mm
aankoop veiling Bruun Rasmussen, Kopen-
hagen, met steun van Stichting Lucas van
Leyden

leent voor fijnzinnige schakeringen. De prenten van Ilsted, waarvan het museum er inmiddels acht bezit, vormen een hoogtepunt in de geschiedenis van de Deense grafiek. Met steun van de Stichting Lucas van Leyden werden in de afgelopen jaren eveneens enkele Deense prenten uit de eerste helft van de negentiende eeuw verworven, een periode die geldt als de 'Deense Gouden Eeuw'. Daartoe hoort een fijne ets van Johan Thomas Lundbye (1818-1848), met daarop zijn elfjarige nichtje Regine wier gezicht vanwege de lange klep van de muts voor ons verborgen blijft. Door deze kunstgreep ontstaat een sfeer van verstillings, die vooruitloopt op het werk van Hammershøi en Ilsted.

Peter van der Coelen
conservator prenten en tekeningen

Foto's Studio Tromp, Rotterdam

Matthijs Maris Zanderige oever met bomen, ca. 1860

olieverf op doek, 15,1 × 21,3 cm
aankoop particuliere collectie met steun van
de BankGiro Loterij

Matthijs Maris was de middelste van drie schilderende broers; Jacob en Willem waren respectievelijk de oudste en de jongste broer. Alle drie behoorden zij tot de zogenaamde Haagse School, zij het dat Matthijs zich geleidelijk in een heel andere richting ontwikkelde. Zijn late werk, dat hij voornamelijk in Londen schilderde, neigt eerder naar het symbolisme. Hoewel het museum verschillende schilderijen van zijn succesvolle broers in de collectie heeft, beperkt de verzameling werken van Matthijs zich voornamelijk tot tekeningen, een schetsboekje en enkele litho's en etsen. Het enige andere schilderij van zijn hand in de collectie is een portret van Johanna Martina Berendes-Schmidt uit ca. 1852-1855. Matthijs was lang

Foto Studio Tromp, Rotterdam

niet zo productief als zijn broers en had moeite met het schilderen van 'pot-boilers'; werken voor de verkoop om in het levensonderhoud te kunnen voorzien.

Zanderige oever met bomen schilderde de jonge Matthijs waarschijnlijk omstreeks 1860, in de periode dat hij met zijn broers schilderde in de omgeving van Oosterbeek. Vanwege het kleine formaat van het werkje is het goed mogelijk dat hij dit niet alleen naar de natuur, maar ook in de natuur heeft geschilderd. 'En plein air' zoals dat heet, een werkwijze die de Nederlandse kunstenaars overnamen van de Barbizon-schilders. Het werkje werd ons aangeboden door een Nederlandse kunstschilder die sinds decennia in Zweden woont en werkt, omdat hij graag wil dat het in een Nederlandse collectie terecht komt. Ik ben verheugd dat we dit kleinood voor de collectie hebben kunnen verwerven.

Sandra Kisters
hoofd collectie en onderzoek

Ugo Rondinone *Breathe, Walk, Die*, 2014

installatie, 120 × 1345 × 14,5 cm
aankoop Galerie Eva Presenhuber, Zürich
met steun van de BankGiro Loterij

Ugo Rondinone oogstte ruim 3.500 prachtige tekeningen van regenbogen van kinderen uit Rotterdam. Ze reizen nu met 45 clowns van de expositie *Vocabulary of Solitude* over de wereld, naar Rome, Cincinnati, Los Angeles, en verspreiden er optimisme en energie. Eén kunstwerk uit de tentoonstelling bleef achter in Rotterdam, het straalt de kortst denkbare poëtische omschrijving van onze levenscyclus van de daken: 'breathe, walk, die'. Adem, loop, sterf – een aanmoediging, aansporing en memento mori, gevat in letters die bestaan uit de kleuren van de regenboog. Het internationale symbool van

hoop. En de metafoor van de cyclus van zoeken, vinden en verliezen. *Breathe, Walk, Die* maakt onderdeel uit van een netwerk van korte krachtige regenboogteksten van Rondinone, te zien in wereldsteden als Bazel, New York, Zürich, Tokio en Rotterdam. Ze creëren er denkruimte, rust, een mentale staat die een ontluikend gevoel mogelijk maakt. Een mooie aanvulling op onze sculptuurcollectie in de openbare ruimte. 'Alles van waarde is weerloos' van Lucebert kreeg er een neefje bij. Vanuit mijn kantoor, waar het werk precies boven staat, zie ik buiten bij het Picassobeeld de enthousiaste reacties, er wordt gefotografeerd, aangewezen en bewonderd. Kreeg ik onbedoeld een aureool?

Sjarel Ex
directeur

Foto Aad Hoogendoorn

Samenstellers: Franz Marc en Wassily Kandinsky *Der Blaue Reiter*, 1912

Uitgever: R. Piper & Co. Verlag
almanak met 2 houtsnedes
29,5 × 22,5 cm
aankoop particuliere collectie met steun van
het Mondriaan Fonds en de BankGiro
Loterij / gedeeld eigendom met
Gemeentemuseum Den Haag, Stedelijk
Museum Amsterdam, RKD-Nederlands
Instituut voor Kunstgeschiedenis, Den Haag

Der Blaue Reiter is in 1912 uitgegeven door R. Piper & Co. Verlag in München. Initiatiefnemers Wassily Kandinsky en Franz Marc hadden het voornemen om er een almanak (jaarboek) van te maken. Door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, waarin Marc sneuvelde, is het bij één nummer gebleven. In deze almanak worden zeer diverse onderwerpen beschreven waaronder volkskunst, kunst door kinderen, niet-westerse kunst, muziek en oude kunst. Contemporaine kunst komt uiteraard ook aan bod, bijvoorbeeld in het tweede hoofdstuk, geschreven door Marc en getiteld: 'Die "Wilden" Deutschlands' – wat we tegenwoordig Duits expressionisme zouden noemen. Hierin

worden onder andere kunstenaarsinitiatieven van tijdgenoten besproken: Die Brücke uit Dresden, de Neue Sezession uit Berlijn en de Neue Vereinigung uit München. De brede opzet van het boek is een bewuste keuze geweest met als doel de universele waarden van alle vormen van kunst te verenigen. Samen geeft de verzameling essays, kunstwerken, illustraties en partituren uitdrukking aan de modernistische visie van Kandinsky en Marc.

Der Blaue Reiter is oorspronkelijk in drie verschillende edities uitgebracht: een reguliere editie van 1.200 stuks, een luxe-editie met twee originele kleurenhoutsnedes in een oplage van 50 stuks en een zogeheten museumeditie van 10 stuks. In 1914 verscheen nog een tweede druk van de reguliere editie. De in blauw leer gebonden luxe-editie die het museum heeft aangekocht bevat de houtsnedes *Bogenschütze* van Kandinsky en *Fabeltier* van Marc. *Der Blaue Reiter* vormt een buitengewoon belangrijke aanvulling op de collectie bijzondere uitgaves van het Duits expressionisme in de museumbibliotheek.

Erik van Boxtel
hoofd bibliotheek

Presentaties

Hoofd: Cathy Jacob

- Het museum heeft in totaal 26.263 m² oppervlakte, waarvan circa 7.200 m² tentoonstellingsruimte
- In de museumzalen hangen 405 wall washers en spots en 500 tl-lampen
- In 2016 werft het museum 1,4 miljoen euro van derden voor tentoonstellingen
- Het museum presenteert permanent 3.150 stukken uit de eigen collectie en 627 bruiklenen in wisselende tentoonstellingen
- Van 40 Rotterdamse kunstenaars is in 2016 werk in het museum te zien

Presentaties ontwikkelt en organiseert het tentoonstellingsprogramma van het museum. Dit programma bestaat uit tentoonstellingen met onderwerpen die uiteenlopen van oude tot hedendaagse kunst en van pre-industriële vormgeving tot design, met als doel het bereiken van een gevarieerd en breed publiek. Het meerjarenbeleidsplan vormt hierbij het uitgangspunt. Belangrijk is de (inter)nationale erkenning en waardering van de presentaties, waarbij wordt gestreefd naar samenwerking op het gebied van ideeënuitwisseling, bruiklenen, gezamenlijke producties en overname van tentoonstellingen.

Presentaties bestaat uit vier vaste projectleiders, een technische dienst met vijf vaste medewerkers, een assistent en een hoofd (9,73 fte). Door het jaar heen ondersteunen vier tot zes stagiaires, afkomstig van

verscheidene universiteiten, de sector voor perioden van vijf tot zes maanden. Tijdens de op- en afbouw van tentoonstellingen wordt de technische dienst uit de flexibele schil rondom het museum versterkt met freelance werkende art handlers en tentoonstellingsbouwers, in drukke periodes loopt dit op tot wel 25 extra krachten. Alle middelen om de presentaties te maken zijn afkomstig uit bijdragen van derden, sponsoring, bezoekersinkomsten en buitenlandse overnames.

In 2016 zijn in het museum 26 grote en kleine tentoonstellingen te zien. Rondom de presentaties vinden activiteitenprogramma's plaats. De presentaties gaan in de meeste gevallen van start tijdens geclusterde openingen, die bestaan uit een feestelijk programma waarbij de directeur of een conservator de tentoonstellingen toelicht met regelmatig een bijzondere gastspreker. Voor de tentoonstelling *Ugo Rondinone – Vocabulary of Solitude* wordt, naast de vrijdagavondopening in samenwerking met Art Rotterdam, op zaterdag een opening speciaal voor kinderen georganiseerd en bij *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance* verwelkomen we mevrouw Mr. M.Th.J. Koenigs-de Jonge als eregast en opent burgemeester Aboutaleb de tentoonstelling.

Voor bezoekers is er altijd iets nieuws te zien en te beleven. Dit maakt het museum tot een dynamische en energieke plek. Ook buiten de muren van het museum vinden regelmatig presentaties plaats. Zo is *The Future of Fashion is Now* (2014) van Shanghai (2015) doorgereisd naar Shenzhen en is de tentoonstelling *Design Derby: Nederland-België (1815-2015)* na het Design Museum Gent ook te zien in het Cuypershuis in Roermond. De met de Scottish National Gallery of Modern Art en de Hamburger Kunsthalle

gezamenlijk georganiseerde tentoonstelling *Surreal Encounters – Collecting the Marvelous* gaat van start in Edinburgh (juni) en reist daarna door naar Hamburg (september). Vanaf februari 2017 zal de tentoonstelling in Rotterdam te zien zijn onder de titel *Gek van surrealisme*.

Collectiepresentaties

Het museum toont de collectie in het Van der Stuur-gebouw (1935) en in het Paviljoen Van Beuningen-de Vriese (1991). De wisselende tentoonstellingen zijn voornamelijk te zien in de vleugel gebouwd door architect Alexander Bodon (1972) en architecten Robbrecht en Daem (2003). Collectiepresentaties worden om de paar jaar gewisseld. Op de eerste verdieping van het Van der Stuur-gebouw is *De Collectie* te zien, met schilderijen en sculpturen van de oude meesters tot aan de moderne tijd. Op de begane grond wordt *De Collectie Vormgeving* getoond en in het Paviljoen Van Beuningen-de Vriese *Studiecollectie 2*, waarin de toepassing van het materiaal metaal van de middeleeuwen tot aan de dag van vandaag centraal staat.

Dit jaar zijn de plannen voor een nieuwe collectieopstelling op de eerste verdieping gemaakt. Kunsthistoricus en kunstenaar Carel Blotkamp is gastconservator voor dit project. Hij werkt een presentatie uit waarbij de nadruk ligt op moderne en hedendaagse kunst zonder daarbij de aandacht voor oude kunst te verliezen. Het wordt geen chronologische opstelling, maar een speelse presentatie door de eeuwen heen waarbij twee tijdlijnen elkaar afwisselen. De opening is gepland in juni 2017.

Daglicht

Objecten in museumzalen kunnen op uiteenlopende manieren worden belicht. Hierbij spelen verschillende criteria een rol, waaron-

der sfeer, gemak en duurzaamheid. Museum Boijmans Van Beuningen stelt bij de presentatie van schilderijen een zo dicht mogelijke benadering van daglicht voorop. Dit komt de kleurkwaliteit van de werken ten goede. Het daglicht was tot nu toe het beste te benaderen door een combinatie van tl-verlichting met daglichtkwaliteit en een speciale halogeenlamp als spot, waar mogelijk vermengd met daglicht dat via het plafond met schuine lamellen en door de ramen naar binnen valt. Maar sinds halogeenlampen uit de handel zijn gehaald is gezocht naar een alternatief. Omdat bestaande LED-lampen niet voldeden is het museum met Philips in zee gegaan. Eind zomer voldoet een prototype aan de gewenste specificaties: een lamp met de juiste kleurweergave en de juiste kleurtemperatuur. Deze wordt in productie genomen en krijgt de naam Boijmans-lamp. In de loop van 2017 bij de opening van de nieuwe collectieopstelling zal de nieuwe lamp in de zalen van het museum worden ingezet, na te zijn uitgetoetst bij de tentoonstelling *Gek van surrealisme*. De lange zoektocht naar een geschikte LED-lamp is hiermee tot een goed einde gekomen. De adviezen van beeldend kunstenaar Peter Struycken zijn in dit traject van cruciaal belang geweest.

Wisselende tentoonstellingen

De wisselende tentoonstellingen vinden vooral plaats in het gedeelte van het gebouw dat in 1972 door Alexander Bodon en in 2003 door Robbrecht en Daem is gebouwd. Deze vleugel is anders van karakter en sfeer: hier heerst de dynamiek van wisselingen, groepsbezoek en commerciële functies. Het entreegebied is het middelpunt van dit deel van het museum en een multifunctionele en bezienswaardige ontmoetingsplek. In dit gratis toegankelijke gedeelte bevinden zich de informatiebalie, de Espresso-bar, de

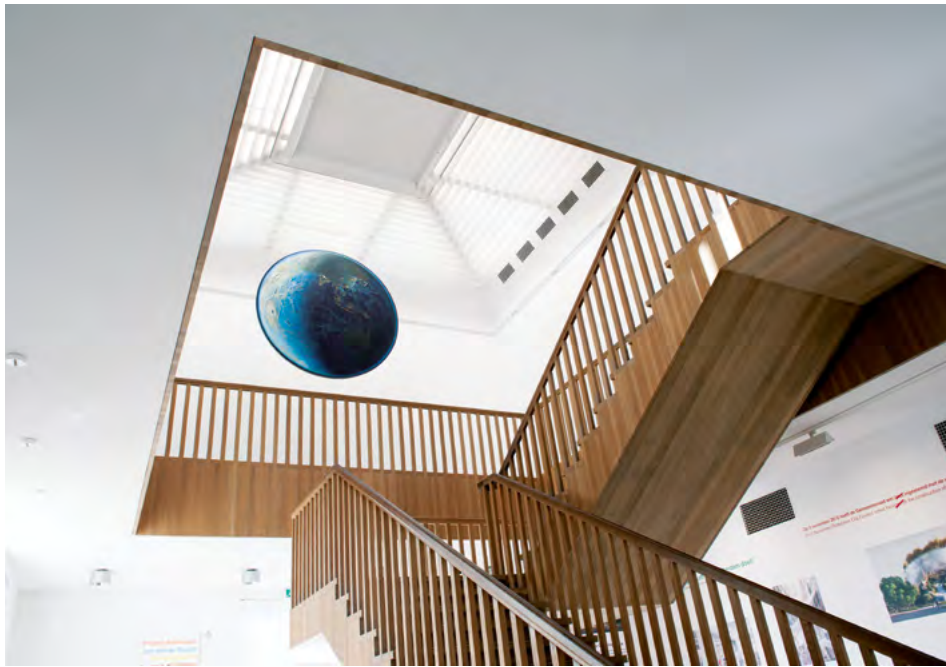
museumwinkel, de Kunst Studio, twee tentoonstellingszalen, het prentenkabinet en de bibliotheek. In de Kunst Studio is in 2016 ook een tijdelijke Restauratie Studio gebouwd, zodat bepaalde restauraties publiek te volgen zijn.

Het tentoonstellingsjaar begint met een solopresentatie van het werk van Ugo Rondinone, een internationaal bekende kunstenaar, geboren in Zwitserland en werkzaam vanuit New York. Van zijn tentoonstelling *Ugo Rondinone – Vocabulary of Solitude* maakt hij een totaalinstallatie met 45 levensgrote clowns, regenboogschilderijen en zogenaamde vensters. In diezelfde periode gaat *Project Rotterdam* van start, waar het werk van de jongste lichting Rotterdamse kunstenaars wordt gepresenteerd, met werk van onder andere Sabine Marcelis, Bertjan Pot, Emma van der Put, Melle Smets

en Koen Taselaar. In het voorjaar start het museum een trilogie over het werk van James Lee Byars die enkele relatief onbekende verzamelingen en projecten laat zien. Ook zijn er presentaties te zien van Jan van de Pavert en Diederik Klomberg. In het kader van *Sensory Spaces* wordt de installatie *Amnesiac Shrine* van Mike Nelson getoond. In de zomer is het werk *Notion motion* van Olafur Eliasson opnieuw te zien in de Bodonzalen. Het is de derde keer dat het museum deze met hulp van het Han Nefkens H+F Mecenaat in 2005 verworven installatie opbouwt, en wederom blijkt het een publiekstrekker te zijn. Bezoekers geven zich volledig over aan de magische wereld die ontstaat door het spel met water, licht en reflectie. *Project Rotterdam* breidt intussen uit met projecten van onder andere Jay Tan, Rory Pilgrim, Reinaart Vanhove en Christien

Art handlers aan het werk tijdens de inrichting van *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance*

Tentoonstelling Olphaert den Otter – *Tondo Mondo*, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Lizan Freijzen – *The Living Surface*, foto Lotte Stekelenburg

Meindertsma. En in het kader van *Sensory Spaces* wordt een labyrintische installatie van de Zwitserse Beni Bischof opgebouwd. In het najaar zorgen *Fra Bartolommeo* – de goddelijke renaissance, *Gispen Specials* – *De klant is koning* en *Alles Kids* voor een boel reuring in het museum. In *Fra Bartolommeo* kan de bezoeker de prachtige tekeningen en schilderijen uit de Italiaanse Hoogrenaissance vergelijken, bij *Gispen Specials* is te zien hoe de meubelfabrikant Gispen naast massaproducten ook met regelmaat zogenaamde Specials maakte en *Alles Kids* is een collectiepresentatie voor kinderen tussen 4 en 12 jaar, die aan de hand van zowel oude, moderne als hedendaagse kunst en vormgeving worden uitgedaagd om over zichzelf en de wereld na te denken. Aan het eind van het jaar is een installatie van Olaf Nicolai te zien in het kader van *Sensory Spaces* en stelt kunstenaar Erich Weiss een tentoonstelling samen met de titel *Surrealism and Beyond*, over de schaduwfiguren binnen het surrealisme en de doorwerking van deze beweging in de hedendaagse kunst.

Zie voor het gehele overzicht van presentaties bijlage D.

Tentoonstelling Ugo Rondinone – *Vocabulary of Solitude*, foto Stefan Attenburger

Tentoonstelling Olafur Eliasson – *Notion motion*, foto Aad Hoogendoorn

Tentoonstelling *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance*, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Project Rotterdam, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Sensory Spaces 9 – Beni Bischof, foto Studio Hans Wilschut, Rotterdam

Tentoonstelling Project Rotterdam met werken van Koen Taselaar, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Diederik Klomberg – Never odd or even, foto Diederik Klomberg

Tentoonstelling Surrealism and Beyond, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Jan van de Pavert – Modellen, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Gispen Specials – De klant is koning, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Design Column #12 – Spaceship Earth, foto Lotte Stekelenburg

Relatiebeheer en filantropie

Hoofd: Minke van Hooff, vanaf 1 juli 2016

- 1.332 mensen zijn Boijmans Vriend
- 74 jonge kunstliefhebbers zijn lid van @Boijmans
- 116 particulieren zijn lid van de Gezelschappen
- 16 bedrijven zijn lid van de Boijmans Business Club
- 38 bedrijven zijn aangesloten bij het museum als Boijmans Corporate Member
- 32 fondsen en stichtingen dragen bij aan projecten
- 56 bijeenkomsten worden door relaties in het museum georganiseerd

Museum Boijmans Van Beuningen wordt door vele handen gedragen. Dankzij de steun van vele begunstigers kan het museum bezoekers inspireren, door middel van tentoonstellingen, educatieve projecten, nieuwe aanwinsten en restauraties. In 2016 zijn het de in dit hoofdstuk genoemde particulieren, bedrijven en fondsen die dit mogelijk maken. Het museum is hen allen zeer dankbaar voor hun genereuze steun, betrokkenheid en vertrouwen.

Relatiebeheer en filantropie richt zich op het optimaal onderhouden van de goede contacten van het museum en het leggen van nieuwe contacten. De afdeling bestaat uit een hoofd, een medewerker particuliere

schonkers, een medewerker fondsen, een medewerker voor de relaties met bedrijven, een medewerker ontvangsten/commerciële verhuur, een medewerker vrienden en een ondersteunende medewerker (5,77 fte). Acht ambassadeurs ondersteunen de afdeling als lid van de Fundraising Board met hun kennis, tijd en netwerk, evenals negentien notarissen, fiscalisten, advocaten en accountants van het Boijmans Genootschap. Het museum is hen zeer dankbaar voor hun inzet en betrokkenheid.

Hoogtepunten

Op 19 januari lanceert het museum @Boijmans: een nieuw vriendenlidmaatschap voor kunstliefhebbers tot 45 jaar. Gedurende het jaar sluiten 74 jonge kunstliefhebbers zich aan. In het voorjaar ontvangt het museum een nieuwe bijdrage in de vorm van een lening voor het Endowment van het museum. Op 11 april organiseert het museum het derde Business Diner voor de leden van de Boijmans Business Club, dit jaar in de studio van Rianne Makkink en Jurgen Bey. Op 17 juni organiseert het museum haar derde Boijmans Diner voor de leden van de Gezelschappen. De avond staat in het teken van kunst, de stad Rotterdam en verbinding. Veelbelovende Rotterdamse kunstenaars die exposeren in Project Rotterdam delen hun verhaal. In oktober reizen directeur Sjarel Ex en conservator moderne en hedendaagse kunst Saskia van Kampen-Prein met een klein gezelschap begunstigers naar Engeland. Als voorbereiding op de tentoonstelling over surrealisme treedt de Boijmans kunstreis in de voetsporen van deze kunstbeweging in Engeland, in het bijzonder die van Roland Penrose, Edward James, Henry Moore en Sigmund Freud. De bijdrage van zowel de Kring Van Eyck als

de Boijmans Business Club en Corporate Members wordt in 2016 aangewend voor de realisatie van de tentoonstelling *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance*. Op 10 oktober bezoeken de leden van de Boijmans Business Club en Boijmans Corporate Members de tentoonstelling 'in opbouw'. Tijdens het tweede Kring Van Eyck feest wordt aandacht gegeven aan alle ins en outs van de totstandkoming van de tentoonstelling. Tijdens deze feestelijke avond zeggen vele nieuwe leden hun steun aan het museum toe. In november worden alle fondsen die het museum in 2016 steunen uitgenodigd voor een speciale bijeenkomst met een exclusief bezoek aan de actuele tentoonstellingen.

Subsidiënten

Gemeente Rotterdam

Museum Boijmans Van Beuningen is een zelfstandige organisatie die mede wordt gefinancierd door de gemeente Rotterdam. Dit is al sinds de oprichting van het museum in 1849 een succesvolle samenwerking. Daarnaast steunt de gemeente educatieve projecten, waardoor jaarlijks tientallen kinderen intensief in aanraking komen met musea. Dit jaar steunt zij tevens de eerste editie van Xpanded, het samenwerkingsprogramma van het Internationaal Film Festival Rotterdam (IFFR), de Kunsthal en Museum Boijmans Van Beuningen.

In 2016 draagt de gemeente Rotterdam bij aan:

- Educatief project *Cultuurcoach 2015-2016*
- Educatief project *Cultuurcoach 2016-2017*
- Rotterdam Xpanded

BankGiro Loterij

Sinds 2006 wordt het museum gesteund door de BankGiro Loterij. Dit stelt het museum onder andere in staat om kunstwerken voor de collectie te verwerven en grootschalige tentoonstellingen te realiseren. In 2016 kan mede dankzij de BankGiro Loterij onder andere een collectie kunstenaarsbrieven van James Lee Byars worden aangekocht.

- Tentoonstelling *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance*
- Aankoop almanak *Der Blaue Reiter*, samengesteld door Franz Marc en Wassily Kandinsky
- Aankoop James Lee Byars, kunstenaars-correspondentie (136 objecten, waaronder brieven, multiples, boeken en stukjes film)
- Aankoop Paul Schuitema, *d3 Tafelstoel model a*
- Aankoop Ugo Rondinone, *Breathe, Walk, Die*
- Aankoop Peder Balke, *The Rjukan Falls*
- Aankoop Matthijs Maris, *Zanderige oever met bomen*
- Aankoop Carlyle Brown, *Death of a Knight, Celadine, Feathers, Fallen Angel, Study of a Rose, Study of Violets*
- Aankoop Edward James, *Young Man Carrying a Lantern*
- Aankoop Bernard Sanders, *Study of a Nude Woman*
- Museumplusbus

Particulieren

We danken iedereen die het museum in 2016 met een gift ondersteunt. Elke bijdrage is welkom. Particulieren die het museum steunen met een gift vanaf 1.000 euro worden uitgenodigd om als begunstiger toe te treden

tot de Kring Van Eyck. Voor particulieren die meer willen doen, heeft het museum verscheidene Gezelschappen opgericht: Gezelschap Bas Jan Ader, Gezelschap Salvador Dalí, Gezelschap Paul Cézanne en Gezelschap Jheronimus Bosch. Leden van de Gezelschappen kunnen bepalen hoe hun schenking wordt aangewend. We nemen deze begunstigers mee achter de schermen en betrekken hen bij bijzondere ontwikkelingen en projecten.

In 2016 zijn deze particulieren, naast zij die onvermeld wensen te blijven, lid van de Kring Van Eyck of één van de Gezelschappen:

Cees en Christina Alblas
Renée van Beuningen
Liesbeth Bijvoet en Han Schuil
Leendert Bikker en Janneke Vrij
Eelco en Annemarie Blok-Weverling
Carel Blotkamp
Margriet de Boer en Dirk de Frenne
Ron en Correlie Bosch
Jacqueline Breeman-Koolen
Frits en Tessa Bruijn
Jan en Els van Buren-Walvis
Simone en Allard Castelein-Van den Akker
Henk Christophersen en Erik van Ginkel
Lisa Couwenbergh en Sjarel Ex
Robert en Annemijn Crinle le Roy-van Munster van Heuven
H.D. Vastgoed B.V.
Eric-Paul Dijkhuizen en Willemien Dijkhuizen-Nauta
Annie Doeksen Stichting
De heer J.J.C.M. van Dooremalen
De heer J. Drost en mevrouw K. de Regt
Caroline Fronik en Gerard van den Ende
De heer F. van Gageldonk
Hans en Ted Galjaard
Joost en Hermien Goderie-Plomp
Jacob en Janine van der Goot-Nauta
Frans Gosses

De heer M. de Groene
De heer en mevrouw Hessels-de Bruin
Tom & Anita van der Heijden
JoAnn Gonzalez Hickey
De heer en mevrouw Hilders
De heer W.G.R. Hofman
Teunis Hol
Ingrid en Bert Huisman-Van Baaren
In4Art
De heer A.G. Jacobs en mevrouw C.M.M. Jacobs
Godelieve Janssen
JK Stichting
Eveline Jurry en John Fiszbajn
Kalhorn/Timmermans Fonds
Marielle Koppenol-Laforce
Albert en Catherine de Kreij
De heer en mevrouw Krikke
Maria Kuster
Joke en Steven Lamberts
De heer A. Lampe en de heer A. Plompen
Renate en Pepijn de Lange
Rick en Bernadette Linck-Derks
Hein en Barbara van der Loo
Jolande en Harald van Loon
Annemarie Lütjens
Jaap en Andrea van Manen
Albert Meuter
De heer J. Nauta
Nedspice Restauratiefonds
Han Nefkens Fashion on the Edge
De heer en mevrouw H.R. Okkens
Leo Oosterveer
De heer en mevrouw Overdevest
Onno en Willeke Paymans
Niels Peteri en Kirsten van den Berg
Pooling Partners
Dirk Jan Postel
R.T. Holding BV
Frank en Tjapke Rademaker
Matja en Frans Rosendaal
Bas en Suzan Scheurwater-van de Bilt
Albert en Martine Schuitemaker-Schuur
Piet van der Slikke en Sandra Swelheim

Jan Dirk en Patricia Smit
 Stichting Dorodarte
 Stichting Saphir
 Jan en Henny Strooij-Sterken
 Jan en Andrea Teunissen-Oprea
 De heer en mevrouw Tiedemann
 Bastiaan Vaandrager
 Mevrouw P. Veder
 Jos van der Velde en Rianne Versluis
 Bart en Liesbeth de Ven-Buitenhuis
 Hester en Dick Verbeek
 Mevrouw M. de Vroede
 Mevrouw R. van der Waals
 De heer en mevrouw Weisz
 Mevrouw A. van Wensveen-Kolff en de heer
 D.M.N. van Wensveen
 Robert en Marijke Willink
 Martin L.M. Witjens
 Olo en Tineke de Witt Wijnen-Jansen
 Schoonhoven

Nalatenschappen

Het museum ontvangt een nalatenschap van:
 De heer J.M. Pennings

Schenkingen van kunst

Particulieren die een kunstwerk schenken of in langdurig bruikleen geven aan het museum worden uitgenodigd toe te treden tot de Zodiaque Kring. Dit gezelschap is vernoemd naar een groep mecenasen die indertijd Salvador Dalí ondersteunde. In 2016 komt de Zodiaque Kring voor de derde keer bij elkaar.

Onderstaande particulieren en instellingen schenken of laten na, naast zij die onvermeld wenssen te blijven:

Woody van Amen
 Jan Bruijninx en Lianne Kaufman
 Sigrid Calon
 Centrum Beeldende Kunst, Rotterdam
 Wilma en Ger van Dam
 Moritz Ebinger
 De heer R. Fuchs
 Annet Gelink en Joeri Bakker
 Mevrouw L. van Ginneken
 Ton Haas
 Mevrouw C.A. Herlaar-Müller
 Toine Horvers
 Erven W.O. Koenigs
 Helena van der Kraan
 De heer J.M. Maas
 Alex Meidam
 Leny Meydam
 Mevrouw I.G.M. Möller-Brück
 De heer H.R. Okkens
 Olphaert den Otter
 Jacqueline Oud
 Ludo en Berthe Pieters
 Ugo Rondinone
 De heer C.O.A. baron Schimmelpenninck
 van der Oije
 De heer J. Soetens
 De heer R. van der Sluys
 Joan Temminck
 Bruno Varon
 Mevrouw I.M. Veldman
 Danielle van der Waard
 Jeroen Wand

Sjarel Ex geeft een toelichting op de tentoonstelling *Martin Assig* tijdens de vriendenborrel, foto Aad Hoogendoorn

Leden van de Boijmans Business Club en Boijmans Corporate Members kijken mee tijdens de opbouw van de tentoonstelling *Fra Bartolommeo*, foto Aad Hoogendoorn

Langdurige buiklenen

Deze particulieren, stichtingen en bedrijven geven, naast zij die onvermeld wensen te blijven, kunstwerken in langdurig bruikleen:

Collectie H. Langman
Han Nefkens H+F Collection
Hoogheemraadschap Hollands
Noorderkwartier, Heerhugowaard
Stichting Museum Boijmans Van Beuningen

Fondsen en huisstichtingen

Fondsen van particulieren, overheden en bedrijven zijn belangrijke steunpilaren van het museum. Daarnaast heeft het museum eigen huisstichtingen die ondersteuning bieden bij de belangrijkste taken: beheren, verwerven, presenteren en onderwijzen. Het museum is alle fondsen en stichtingen zeer dankbaar, ook zij die anoniem wensen te blijven.

Ars Donandi

- Educatief project Boijmans Kinderbestuur

Blockbusterfondsen

- Tentoonstelling *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance*

De Gijselaar-Hintzenfondsen

- Educatief project Boijmans Taal- en rekenprogramma
- Tentoonstelling *Alles Kids*

Erasmusstichting

- Tentoonstelling *Project Rotterdam*

Fonds 21

- Tentoonstelling *Ugo Rondinone – Vocabulary of Solitude*

Fonds voor Cultuurparticipatie

- Educatief project ARTtube

G.Ph. Verhagen-Stichting

- Tentoonstelling *Project Rotterdam*

Han Nefkens Fashion on the Edge

- Tentoonstelling *Three Eyes: Five young Chinese Designers (Commissions uit Shenzhen)*

Janivo Stichting

- Tentoonstelling *Alles Kids*

M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting

- Tentoonstelling *Alles Kids*

Mondriaan Fonds

- Educatief project Art Rocks!, editie 2016
- Educatief Project ARTtube
- Educatief project Boijmans Taal- en rekenprogramma
- Aankoop James Lee Byars – kunstenaarscorrespondentie (136 objecten, waaronder brieven, multiples, boeken en stukjes film)
- Aankoop almanak *Der Blaue Reiter*, samengesteld door Franz Marc en Wassily Kandinsky
- Aankoop Ron Nagle, *Ronologue*
- Aankoop Olphaert den Otter, *Tondo Mondo*
- Aankoop Vincent de Rijk, kast *Toren*
- Aankoop Ryan Gander, *The universe as I knew it at aged 5, collapsed and expanded several times or more*
- Aankoop Wim Rietveld, stoel 415
- Tentoonstelling *Alles Kids*
- Tentoonstelling *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance*

Conservator Noor Mertens geeft een toelichting op de tentoonstelling *Project Rotterdam* tijdens het Boijmans Diner, foto Aad Hoogendoorn

Prins Bernhard Cultuurfonds (mede dankzij het Breeman Talle Fonds, Zuid-Holland en Cultuurfonds Conservatorenstipendium)

- Conservatorenstipendium voor tentoonstelling *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance*
- Educatief project Boijmans Taal- Rekenprogramma
- Tentoonstelling *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance*

Pro Helvetia

- Tentoonstelling *Ugo Rondinone – Vocabulary of Solitude*

Rotterdam Festivals

- Tentoonstelling *Project Rotterdam*
- Publicatie J.C. Ebbinge Wubben – museumdirecteur met een missie, 1945-1978

Stichting Ammodo

- Serie tentoonstellingen *Sensory Spaces*
Sensory Spaces 8 – Mike Nelson
Sensory Spaces 9 – Beni Bischof
Sensory Spaces 10 – Olaf Nicolai
- Tentoonstelling *Ugo Rondinone – Vocabulary of Solitude*

Stichting Bevordering van Volkskracht

- Tentoonstelling *Project Rotterdam*

Stichting Cultuurfonds Zeelandia

- Tentoonstelling *Gispen Specials – De klant is koning*

Stichting Dorodarte

- Educatief project Boijmans Kinderbestuur

Stichting Fonds Familie Van Beek

- Restauratie Francis Picabia, *Egoïsme en Danger de la force*

Stichting Lucas van Leyden

- Aankoop Allaert van Everdingen, Johann Melchior Füssli, Johann Oswald Harms en andere grafici, *Album met 55 landschapsprenten*
- Aankoop Crispijn de Passe I, Matthaeus Merian I en andere grafici, *Album met 101 prenten met profane voorstellingen*
- Aankoop Gustav Vilhelm Blom, *Een Griek in klederdracht*
- Aankoop Pierre Brébiette, *De heilige Barnabas geneest een zieke*
- Aankoop Christoffer Wilhelm Eckersberg,

Een Deens jacht waarvan de zeilen dragen bij rustig weer

- Aankoop Jacques-Antoine Friquet de Vauroze naar Sébastien Bourdon, *Het mystieke huwelijk van de heilige Catharina*
- Aankoop Vilhelm Gertner, *En hundred aarig olding*
- Aankoop Michele Greco, *Horatius Cocles verdedigt de brug over de Tiber*
- Aankoop Constantin Hansen, *Kronborg gezien vanuit het noordwesten*
- Aankoop Peter Vilhelm Ilsted *De oude kamer, Zonneschijn en Portret van Vilhelm Hammershøi*
- Aankoop Jasper de Isaac, *L'Espousee de village*
- Aankoop Gerard de Jode (uitgever), *De vier seizoenen, Helden en heldinnen uit de antieke geschiedenis en Christus*

predikt over de eindtijd

- Aankoop Max Klinger, *Amor, Tod und Jenseits (Intermezzi, Opus IV, Bl. 12), In flagranti (Dramen, Opus IX, Bl. 1) en Amor und Psyche – Opus Va, Mappe 1* (portfolio met 15 prenten)
- Aankoop Johan Thomas Lundbye, *Lille Regine in Vallekilde*
- Aankoop Giuseppe Maria Mitelli, *Al fin d'Mustafa*
- Aankoop Adam August Müller, *Landschap met rustende jager*
- Aankoop Johann Joseph Neidl, *Ceres*
- Aankoop Giulio Sanuto naar Michelangelo Buonarroti, *Pietà*
- Aankoop Franz von Stuck, *Die Sinnlichkeit*
- Aankoop Matthew Cotes Wyatt, *A representation of the meteor seen at Paddington*

- Aankoop Taren MacCallan-Moore, 8 tekeningen

Stichting Zabawas

- Tentoonstelling *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance*

Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

- Educatief project ARTtube
- Tentoonstelling *The Future of Fashion is Now – China*
- Tentoonstelling Sander Wassink – *Contrabande*

Van Leeuwen Van Lignac Stichting

- Tentoonstelling *Alles Kids*

Vereniging Rembrandt

- Aankoop James Lee Byars – kunstenaarscorrespondentie (136 objecten, waaronder brieven, multiples, boeken en stukjes film)

VSBfonds

- Tentoonstelling *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance*

Bedrijven

De leden van Boijmans Business Club en de Boijmans Corporate Members maken jaarlijks bijzondere tentoonstellingen mogelijk. In 2016 dragen zij bij aan de tentoonstelling *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance*. Ambassadeur van de bedrijfslidmaatschappen van het museum is Magchelina Möller van Möller Autoschade Groep.

16 Boijmans Business Clubleden:

ABN AMRO Bank N.V.
Breedveld Staal B.V.
Brunel International N.V.
Deerns Nederland B.V.

Kunstenaar Iwan Smit geeft tekenles aan de leden van de Kring Van Eyck, foto Aad Hoogendoorn

Dura Vermeer Groep N.V.
 IMCD Group B.V.
 LeasePlan Nederland N.V.
 Loyens & Loeff N.V.
 Nidera B.V.
 Parthenon-EY
 Ploum Lodder Princen
 ProDelta Holding B.V.
 PwC
 Rabobank Rotterdam
 Rotterdam Harbour Holding B.V.
 SV Interieurgroep B.V.

38 Boijmans Corporate Members:

A. de Jong Groep
 AKD
 AM
 Anthony Veder Groep N.V.
 Aon Groep Nederland
 Auto Hoogenboom B.V.
 Bakker Barendrecht B.V.
 Bilderberg Parkhotel Rotterdam
 Breeman Automotive B.V.
 Cardano
 Cordeel Nederland NV
 Corthaus Beheer B.V.
 D. Berghout B.V.
 DCS Drecht Coating Services B.V.
 Eversheds B.V.
 Gemeente Rotterdam
 HAL Investments B.V.
 Handelsbanken
 Havenbedrijf Rotterdam
 Houthoff Buruma
 ING Bank Rotterdam
 KoenVisser Group
 KPN
 Middelland Beheer B.V.
 Möller Autoschade Groep
 Nationale Nederlanden
 Peterson
 Sørensen Advocaten
 STOER
 Straatman Koster Advocaten

TBI Holdings B.V.
 Tornante Trainingen
 UBS Bank (Netherlands) B.V.
 Van Der Spek Uitvaart
 Van Steenderen MainportLawyers
 Vismans Deurwaarders & Incasso
 Wybenga Advocaten
 Z-Design B.V.

Bedrijfssponsoring

Naast de bedrijvenkringen kunnen bedrijven als sponsor bijdragen aan projecten. Met het in 2014 opgerichte Nedspice Restauratiefonds draagt het Rotterdamse bedrijf bij aan bijzondere restauraties. De bijdrage van 2016 is aangewend voor de restauratie van *De heilige Christophorus* van Jheronimus Bosch. De restauratie vindt plaats in de Kunst Studio en is hierdoor zichtbaar voor publiek.

In 2016 is onze sponsor:

Nedspice Restauratiefonds
 • Restauratie Jheronimus Bosch, *De heilige Christophorus*

Zaalverhuur

In 2016 worden de sfeervolle zalen van het museum 56 keer ingezet voor bijeenkomsten van leden van de Boijmans Business Club, Corporate Members en andere bedrijven en instellingen uit de omgeving Rotterdam. De opbrengsten van bijzondere ontvangsten komen direct ten goede aan aankopen, restauraties, tentoonstellingen en educatieve projecten.

Onderscheidingen

De in 2008 door Ted Noten ontworpen broche, de Gouden B, wordt uitgereikt aan personen die zich op uitzonderlijke wijze hebben ingezet voor het museum. Dit jaar reiken we de Gouden B uit aan Deirdre Carasso, die op 8 mei afscheid neemt als hoofd Relatiebeheer en filantropie van Museum Boijmans Van Beuningen.

Fundraising Board

Sinds 2014 wordt het museum bijgestaan door de Fundraising Board. De board bestaat uit acht ambassadeurs:
 Simone Castelein-Van den Akker
 Annemijn Crince le Roy-van Munster van Heuven
 Eric-Paul Dijkhuizen
 Christine Doeksen-van Galen Last
 Jeroen Drost
 Steven Lamberts
 Hein van der Loo
 Patricia Smit-Kramers

Boijmans Genootschap

Het Boijmans Genootschap is opgericht in 2013 en bestaat uit 19 leden: fiscalisten, accountants, notarissen en advocaten. De leden delen hun kennis en expertise met Museum Boijmans Van Beuningen.

Amsterdam Publishers
 • Mevrouw dr. L. Heenk
 BDO Accountants & Adviseurs
 • De heer C. Alblas
 Bluelyn
 • De heer P. van Gelderen
 • De heer mr. P. van Onzenoort

DRV Accountants & Adviseurs
 • De heer mr. H. Treure
 Erasmus Universiteit Rotterdam
 • Mevrouw R. Buijze MA
 • Mevrouw prof. dr. S.J.C. Hemels
 EY
 • De heer mr. T.A. Huiskes
 Kooijman Lambert Notarissen
 • De heer mr. A. Autar
 KPMG Meijburg & Co
 • De heer drs. J.A. Stigter
 Loyens & Loeff
 • Mevrouw mr. P. Kouwenhoven
 • De heer F. van der Leije
 Ploum Lodder Princen
 • Mevrouw mr. J. van Loon
 PwC
 • Mevrouw drs. R. de Lange-Snijders
 Roosje & Van Der Laarse
 • De heer mr. S.C. Roosje
 SmeetsGijbels
 • Mevrouw mr. C.L.M. Smeets
 Verhees Notarissen
 • Mevrouw prof. mr. T. Mellema
 Weerts Advocaten
 • Mevrouw mr. M.P.Ph.M. Weerts
 Zantboer + Partners
 • De heer mr. W. Verstijnen

Huisstichtingen

Het museum wordt bij de belangrijkste taken – beheren, verwerven, presenteren en onderwijzen – al sinds jaar en dag door huisstichtingen ondersteund. Deze zijn van vitaal belang voor het goed functioneren van het museum. Elk van de zeven huisstichtingen wordt beheerd door een eigen bestuur en heeft een specifiek doel.

Mevrouw E.R.D. Meijer, penningmeester (per 21 juni)
Mevrouw A.F. Boumeester-van der Vorm
De heer B.M. Dura
Mevrouw I. Huisman-van Baaren
Mevrouw mr. E.E. Jurrij
De heer mr. J.G. Princen
De heer mr. B. Vaandrager
Mevrouw drs. M.J. van 't Wout-van der Reijden
Mevrouw dr. A.P. Dekker (per 21 juni)
Mevrouw drs. J.H. Ellenkamp (per 21 juni)

Stichting Museum Boijmans Van Beuningen

De Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, opgericht in 1939 door havenbaronnen D.G. van Beuningen en W. van der Vorm in samenwerking met directeur D. Hannema, heeft als doel de belangen van het museum in het algemeen te ondersteunen. Zij verwezenlijkt dat onder andere door op verzoek van het museum aankopen van kunstwerken te realiseren en het werven van bedrijfsvrienden, de Bijzondere Begunstigers. De stichting is (ten dele) juridisch eigenaar van de kunstwerken die zij koopt of door particulieren zijn geschonken, zo'n 8% van het museumbestand. De stichting verwerft ook het eigendom van aankopen ten behoeve van het museum door een aantal huisstichtingen en fondsen op naam die bij haar zijn ondergebracht.

Bestuursleden

De heer ing. A. Aboutaleb, erevoorzitter (tot 1 november)
De heer drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije, voorzitter
De heer drs. K.M.T. Ex, secretaris
De heer drs. S.J. van der Goot, penningmeester (tot 7 februari)

Han Nefkens Fashion on the Edge

In 2010 start Han Nefkens, in samenwerking met gastconservator en lector modevormgeving José Teunissen, het nieuwe initiatief Fashion on the Edge in Museum Boijmans Van Beuningen, waarmee experimentele ontwikkelingen in de mode worden gestimuleerd. Dit initiatief was voor vijf jaar aan het museum verbonden en is met vijf jaar verlengd.

Initiatief Han Nefkens Fashion on the Edge

De heer H. Nefkens
Mevrouw drs. J. Teunissen
De heer drs. K.M.T. Ex

Stichting Fonds Willem van Rede

De Stichting Fonds Willem van Rede is al decennialang een inspirerende motor voor de collectie. Naamgever Willem van Rede (1880-1953) bepaalde dat met zijn kapitaal, dat hij aan de Staat der Nederlanden naliet, een collectie hedendaagse kunst voor het Museum Boijmans Van Beuningen moest

worden aangelegd. De opeenvolgende besturen van de Stichting Fonds Willem van Rede hebben in de geest van het testament en de door de erflater geformuleerde doelstellingen aansluiting gezocht bij de collectie moderne en hedendaagse kunst van het museum.

Bestuursleden

De heer drs. K.M.T. Ex, voorzitter
Mevrouw E.J. Reurink, penningmeester
Mevrouw drs. A. Birnie
Mevrouw mr. J.P. van Loon
De heer mr. M.A. van Valen
De heer prof. dr. L.C. Winkel

Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds

Met een kunstenaar als vader en de verzamelaar D.G. van Beuningen als grootvader, wordt Peter Paul Peterich (1933-2000) van jongs af aan door kunst omringd. Hij studeert kunstgeschiedenis en heeft grote affiniteit met de poëzie. In 1965 richt hij samen met zijn moeder, Flora van Beuningen, de Stichting Van Beuningen-Peterich op ter ondersteuning van de beeldende kunst en de tekenkunst in het bijzonder. Tussen 1965 en 1973 wordt uit dit fonds, vaak op advies van de toenmalige conservator, een honderdtal tekeningen aangekocht voor het museum. Op grond van Peterichs testament wordt het fonds na zijn dood in 2000 nieuw leven ingeblazen en krijgt het museum jaarlijks een bedrag van enkele tienduizenden euro's om eigentijdse (teken)kunst aan te kopen. Aankopen van deze stichting geschieden op verzoek en initiatief van het museum en worden eigendom van de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen.

Bestuursleden

De heer J. Peterich, voorzitter
Mevrouw mr. M.E. Reimers-Stijger, secretaris
De heer drs. O.F.J. Paymans, penningmeester

Commissie van Toezicht

Mevrouw M.A. Kraaijeveld van Hemert-Peterich
De heer D.G. Peterich
De heer mr. drs. H. van den Brink

Kalhorn/Timmermans Fonds

Dit fonds is door de naamgevers in 2009 opgericht om de aankoop van zilver en hedendaagse ontwerpen te bevorderen. Het museum heeft sinds jaren een intensieve band met verzamelaars Joop Kalhorn (overleden 2009) en Jaap Timmermans, die vele aankopen en opdrachten op het gebied van internationaal hedendaags design mogelijk hebben gemaakt. De stichting doet aankopen op verzoek van het museum. Het bestuur van de stichting en het beheer van het stichtingskapitaal liggen bij het bestuur van de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen. Jaarlijks is een bedrag beschikbaar voor aankopen, die eigendom worden van de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen.

Stichting Lucas van Leyden

Dr. J.C.J. Bierens de Haan (1867-1951) leidde een avontuurlijk leven. In de roerige jaren van de vroege twintigste eeuw is hij werkzaam in oorlogsgebieden als Transvaal en Oranje Vrijstaat, Griekenland en in Frankrijk. Hoewel Bierens de Haan vanaf zijn studententijd prenten verzamelt, gaat hij zich

er pas na zijn artsenloopbaan actief op toeleggen. Hij brengt een collectie bijeen die van meet af aan bedoeld is voor Museum Boymans, zoals het museum toen nog genoemd werd, en verzamelt gericht op lacunes in de museumcollectie. Zijn collectie van ruim 26.000 prenten laat hij na aan het museum, casu quo de gemeente Rotterdam. Ook legateert hij een geldbedrag waarvan de jaarlijkse rente bestemd is voor uitbreiding van de collectie prenten. Dit fonds, waarvan de opbrengst jaarlijks wisselt, draagt de naam Stichting Lucas van Leyden en dient tot vandaag de dag zijn doel. Ruim tienduizend prenten zijn door het museum sinds 1951 met dit fonds ten behoeve van de gemeentelijke collectie aangekocht. Het kapitaal van de stichting wordt beheerd door de voorzitter, secretaris en penningmeester van de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen.

Bestuursleden

De heer drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije, voorzitter
De heer drs. K.M.T. Ex, secretaris
De heer drs. S.J. van der Goot, penningmeester (tot 7 februari)
Mevrouw E.R.D. Meijer, penningmeester (per 21 juni)

Stichting Willem van der Vorm

Willem van der Vorm (1873-1957), havenbaron en verzamelaar, is een van de meest loyale begunstigers van Museum Boymans. Directeur Hannema adviseert hem bij de opbouw van zijn collectie en Van der Vorm is nauw betrokken bij de oprichting van de Stichting Museum Boymans. Tijdens de eerste vergadering in 1939 schenkt hij het museum *De Kwakzalver*, een hoogtepunt

in het oeuvre van Gerard Dou. Een genereus gebaar dat later door vele schenkers is nagevolgd. Aanvankelijk wordt de collectie van Willem van der Vorm na zijn dood in 1957 tentoongesteld in zijn woonhuis aan de Westersingel. In 1972 moet dit pand wijken voor de metro en besluit de Stichting Willem van der Vorm de door haar beheerde collectie met schilderijen van Gerard ter Borch, Gabriel Metsu en Anthonie van Dijck in langdurig bruikleen te geven aan het museum.

Bestuursleden

De heer mr. C.O. van der Vorm, voorzitter
Mevrouw A.F. Boumeester-van der Vorm, regent secretaris
De heer dr. R.J. Willink, regent conservator

Marketing en communicatie

Hoofd: Sandra Broeren, vanaf 1 maart 2016

- Het museum ontvangt in 2016 280.000 bezoekers, 10.000 meer dan vorig jaar
- 30% daarvan komt uit de regio Rotterdam, bijna 22% uit het buitenland
- De economische impuls als gevolg van het bezoek uit binnen- en buitenland voor de stad Rotterdam is met bijna 1 miljoen euro gestegen naar 13,8 miljoen euro
- Het museum genereert veel gratis publiciteit: alleen al in geschreven media wordt ruim 11 miljoen euro aan mediawaarde behaald
- Het museum werkt mee aan diverse radio- en tv-programma's, waaronder *Het geheim van de meester* (300.000 kijkers)
- De website trekt 1.002.986 unieke bezoekers, waarvan bijna 20% uit het buitenland
- Op sociale media heeft het museum ruim 270.000 volgers, een verdubbeling ten opzichte van 2015

Marketing en communicatie richt zich op het verbreden en verdiepen van de bezoekersgroepen. De afdeling bestaat uit 6 medewerkers (5,34 fte) en een kassateam van 17 medewerkers. In het voorjaar van 2016 treedt een compleet nieuw team aan van ervaren communicatie- en marketingprofessionals. De focus ligt op het vertalen van de artistieke inhoud naar een breed

publiek, met een sterk accent op online-marketing. Speerpunten zijn de *branding* van het museum en *storytelling* rondom de collectie, tentoonstellingen en het activiteitenprogramma. Ook de publiciteit en positionering van het nieuwe Depot krijgen veel aandacht. Met het lanceren van de website collectie.boijmans.nl wordt de collectie toegankelijk gemaakt voor een groot publiek. Achter de schermen wordt bovendien hard gewerkt aan het lanceren van een nieuwe online-omgeving die in 2017 gereed zal zijn. Daarnaast maakt het museum een start met een uitgebreid onderzoek naar de bezoeker en zijn mening over het museum.

De bezoeker

In 2016 verwelkomt het museum 280.000 bezoekers, 10.000 meer dan het voorgaande jaar. De best bezochte tentoonstellingen zijn *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance* (82.930 bezoekers), *Ugo Rondinone – Vocabulary of Solitude* (81.000 bezoekers) en *Olafur Eliasson – Notion motion* (65.080 bezoekers).

Verjonging publiek

Dankzij het uitgebreide kinderprogramma in combinatie met een activiteitenprogramma gericht op de allerjongsten, weet het museum meer kinderen te trekken. In 2016 verwelkomt het museum 23.687 kinderen met hun ouders in hun vrije tijd, dus niet in schoolverband, ten opzichte van 18.000 een jaar eerder, een stijging van 31%. Ook de tentoonstellingen dragen hieraan bij: de clowns van Ugo Rondinone oefenen een enorme aantrekkingskracht uit op kinderen: 15.000 kinderen bezoeken deze tentoonstelling en aan de oproep van de kunstenaar om regenboogtekeningen in te sturen, geven ruim 3.500 kinderen gehoor. Daarnaast

wordt in het voorjaar de tweejaarlijkse tentoonstelling *Kunst4Kids* gehouden, waarbij 882 kinderen zonder inmenging van volwassenen een kunstwerk kopen. In september start het eerste Kinderbestuur met daarin acht kinderen tussen de 8 en 12 jaar oud, die de directie gevraagd en ongevraagd adviseren. In het najaar heeft het museum met *Alles Kids* een primeur met de eerste tentoonstelling die speciaal bedoeld is voor 4- tot 12-jarigen. Deze wordt in drie maanden bezocht door 12.500 kinderen. In december leidt de toevoeging van de 'zwevende steen' *Het is me wat* van Wim T. Schippers aan *Alles Kids* tot veel media-aandacht en een toename van bezoekers in de kerstvakantie.

Start uitgebreid bezoekersonderzoek

Meten is weten: in oktober start het museum een online marktonderzoek, om meer inzicht te krijgen in wie de bezoeker is en of een museumbezoek tot ieders tevredenheid is geweest. Uit de verzamelde gegevens zijn de volgende cijfers te destilleren: De meeste bezoekers zijn afkomstig uit Rotterdam en de provincie Zuid-Holland (34,2%), gevolgd door Noord-Holland (24,3%) en Brabant (15,7%). Voor maar liefst 70% is het museum de reden om naar Rotterdam te reizen. 84,8% van de bezoekers is tevreden tot zeer tevreden over het laatste bezoek. De meeste bezoekers zouden het museum bij vrienden, collega's en familie aanbevelen.

Eenvoudiger tickets bestellen

Om de doorstroom van bezoekers te vergemakkelijken, introduceert het museum in het najaar van 2016 een e-ticketingmodule. De bezoeker kan zo eenvoudig online toegangskaarten bestellen. Hotels in de stad kunnen inloggen op het systeem en eenvoudig e-tickets voor hun gasten kopen en uitprinten.

Communicatie: overal aanwezig

Het medialandschap verandert; oplages van gedrukte media dalen en de tijd dat mensen blind op aanbeveling van krantenrecensenten een tentoonstelling bezoeken is voorbij. Tegenwoordig is iedereen een autoriteit en hebben bloggers veel invloed. Dit heeft gevolgen voor de pr-strategie. Naast de traditionele persopeningen en het uitsturen van persberichten en digitale nieuwsbrieven, houdt het museum zich bezig met content-marketing middels *storytelling*. De sociale media worden actief gebruikt om de dialoog met onze online volgers aan te gaan. Bezoekers nemen graag selfies naast de clowns van Ugo Rondinone en in de installatie *Notion motion* van Olafur Eliasson. In de mediacampagne rondom *Notion motion* neemt Hoofd technische dienst Bob van Lieshout tijdelijk het Instagram-account over. Via foto's en video's biedt hij een blik achter de schermen. De museumwebsite trekt 538.264 unieke bezoekers. Het @Boijmans-account verdubbelt in 2016 naar bijna 270.000 volgers op sociale media (60.321 op Facebook, 91.000 op Twitter en 118.000 op Instagram).

Radio en televisie

Ook op radio en televisie trekken zowel de vaste collectie als de tentoonstellingen veel aandacht. De tentoonstelling *Gispen Specials* haalt het NOS *Journal* en RTLZ. Met dank aan de speelfilm *Een echte Vermeer* over kunstvervalser Han van Meegeren treedt conservator Friso Lammertse op als expert in diverse tv-programma's, tot in Rusland aan toe. Zakelijk directeur Ina Klaassen is te gast bij BNR Nieuwsradio en conservatoren treden op in radioshows als het Vlaamse Pompidou. Een hoogtepunt begin 2016 is het DWDD

Affiches attenderen voorbijgangers op de tentoonstelling Ugo Rondinone – Vocabulary of Solitude, foto Remco Oude Alink

Affiches voor de tentoonstelling Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance bij Rotterdam Centraal Station

Pop-Up Museum, een spin-off van de populaire dagelijkse talkshow *De Wereld Draait Door* (gemiddeld 1,6 miljoen kijkers per uitzending). Gastconservator Paul de Leeuw selecteert Museum Boijmans Van Beuningen omdat hij er als kind graag rondstruinde. Het *DWDD Pop-Up Museum* trekt ruim 50.000 bezoekers.

Een andere uitzending waarin het museum de hoofdrol speelt, is een aflevering in de zesdelige tv-serie *Het geheim van de meester* van Avrotros. Hiervoor schildert kunstenaar Charlotte Caspers *De marskramer* van Jheronimus Bosch zo nauwkeurig mogelijk na. Kopie en echt worden naast elkaar gehangen, waarna een oordeel volgt door experts en publiek. De uitzending op 6 oktober 2016 trekt 300.000 kijkers. Zij geven de uitzending een 7,9 als rapportcijfer.

Gedrukte media

In de gedrukte media (kranten, weekbladen en tijdschriften) genereert Museum Boijmans Van Beuningen met gratis publiciteit een mediawaarde van ruim 11 miljoen euro. Ruim 2.000 keer wordt er over het museum geschreven, het meest door het *Algemeen Dagblad* (764 publicaties), *NRC Handelsblad*

81.000 bezoekers, € 490.992 behaalde mediawaarde

Ugo Rondinone Vocabulary of Solitude

De Telegraaf: 'De eerste aanblik is overwelgend door de hoeveelheid kleuren die op je af komen.'

H ART: 'Het is een aansprekende installatie. De duizenden kinderen op de speciale kinderopening, met limonades in regenboogkleuren, hadden geen enkele moeite om deze kunst te waarderen.'

Trouw: 'De eerste aanblik is sensationeel.'

(125 publicaties), *Metro* (80 publicaties), *de Volkskrant* (76 publicaties) en *Elsevier* (29 publicaties). Ook buitenlandse media tonen belangstelling. Zo schrijven kwaliteitskranten als *The New York Times*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Burlington Magazine*, *De Morgen*, *De Standaard*, *Knack* en *Elle Decor Italy* over het museum en zijn tentoonstellingen.

Partners in marketing

Museum Boijmans Van Beuningen brengt in de zomer met de groepsmanifestatie *Project Rotterdam* een ode aan de stad: 46 Rotterdamse kunstenaars en ontwerpers krijgen een podium. Het museum hecht grote waarde aan samenwerkingspartners in de stad. In 2016 gaat het hiertoe een samenwerking aan met Garage Rotterdam en programmeert een tentoonstellingenreeks in TENT. In de zomer organiseert het museum bovendien met het IFFR en de Kunsthal Rotterdam *Xpanded*, een manier om in de warme zomermaanden een hoogwaardig internationaal programma aan te bieden. In 2016 werkt het museum voor de tentoon-

65.080 bezoekers, € 345.122 behaalde mediawaarde

Olafur Eliasson Notion motion

Bright: 'Betoverende bak met water in Boijmans.'

Metro: 'Dit is echt een reden om Museum Boijmans Van Beuningen eens in te lopen. Want *Notion motion* is werkelijk spectaculair.'

Leidsch Dagblad: 'De kunstenaar weet met eenvoudige materialen van de bouwmarkt de schoonheid van een simpele rimpeling op het wateroppervlak na te bootsen en tot pure kunst te verheffen.'

stelling *Gispen Specials* nauw samen met de firma Gispen. Het museum organiseert een Gispen-weekend waaraan ook Huis Sonneveld en De Waalse Kerk meewerken. Voor *Alles Kids* wordt contact gelegd met media gericht op kinderen en de prijsuitreiking van de Dutch Mom Blog Award vindt in het museum plaats.

Om het publieksbereik verder te vergroten en de reputatie van het museum te versterken, zoekt het museum contact met partners als de Nederlandse Spoorwegen en werkt nauw samen met Rotterdam Partners, diverse hotels, attracties en festivals in de stad. De buitenlandse toerist en ook Nederlandse dagtoeristen die voor het museumprogramma naar de stad reizen, zorgen voor een economische impuls van ruim 13,8 miljoen euro in 2016, bijna 1 miljoen meer dan in 2015.

Het museum werkt in het najaar enthousiast mee aan de Uitdagen en betreft ook winkeliers van de Nieuwe Binnenweg en de Witte de Withstraat bij de campagnes. In december doen bijna dertig ondernemers uit de stad mee aan een speciale kerstactie rondom *Fra Bartolommeo*.

82.930 bezoekers, € 695.532 behaalde mediawaarde

Fra Bartolommeo De goddelijke renaissance

Trouw: 'Via tekeningen kom je het dichtst bij de kunstenaar.'

Knack: 'Heerlijke werken in een mystieke sfeer en warme kleuren, die innigheid en vreugde uitstralen.'

Reacties op Facebook: Bert Steevensz: 'Schitterende tentoonstelling, ik heb er zo'n drie uur doorgebracht.'; Masé Sutterland-Pents: 'Regelmatig geweest en iedere keer weer ontroerd geraakt door de schijnbare eenvoud.'

Een schilderij van Fra Bartolommeo siert het kerstnummer van Elsevier

De vernieuwde website Collectie Boijmans Online

Presentator Jasper Krabbé en conservator Friso Lammertse met de kopie van *De marskramer* tijdens de opnames van *Het geheim van de meester*

Conservatoren

De conservatoren van Museum Boijmans Van Beuningen onderzoeken de collectie, maken tentoonstellingen en representeren het museum. De conservatoren staan onder leiding van de directeur en werken bij het uitoefenen van hun werkzaamheden samen met de verschillende afdelingen van het museum.

Het aan de collectie gerelateerde werk bestaat onder meer uit het verrichten van wetenschappelijk onderzoek, het doen van restauratievoorstellen en begeleiden van restauraties, het formuleren van aankoopvoorstellen en aankoopplannen, evenals herijken en het schrijven van bestandscatalogi en Boijmans Studies.

Conservatoren ontwikkelen het concept voor een tentoonstelling en nemen deel aan projectgroepen die verantwoordelijk zijn voor de realisatie ervan. Ook is de conservator verantwoordelijk voor de kwaliteit van de catalogus en de daarin te publiceren teksten.

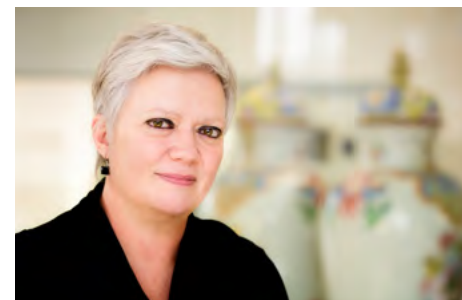
Zie voor een overzicht van alle presentaties bijlage D en alle externe activiteiten en nevenfuncties van de wetenschappelijke staf bijlage F.

Peter van der Coelen, conservator prenten en tekeningen

Albert Elen, senior conservator tekeningen en prenten

Alexandra Gaba-van Dongen, conservator pre-industriële vormgeving

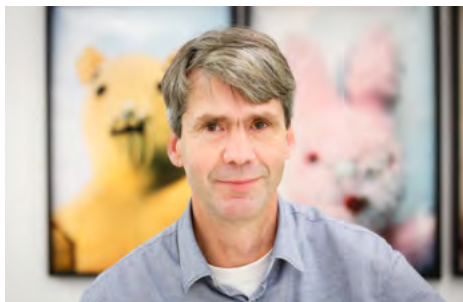
Saskia van Kampen-Prein, conservator moderne en hedendaagse kunst

Annemartine van Kesteren, conservator design

Mienke Simon Thomas, senior conservator toegepaste kunst en vormgeving

Friso Lammertse, conservator oude schilder- en beeldhouwkunst

Francesco Stocchi, conservator moderne en hedendaagse kunst

Noor Mertens, conservator moderne en hedendaagse kunst en stadscollectie (tot 1 augustus), foto Aad Hoogendoorn

Roselien van Wijngaarden, junior conservator prenten en tekeningen.

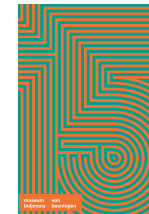
foto's Fred Ernst

Uitgeverij

Het museum heeft een eigen uitgeverij die bestaat uit 2 medewerkers (1,6 fte). De uitgeverij verzorgt tentoonstellingscatalogi en publicaties over de collectie, evenals de jaarlijkse museumagenda en het jaarverslag. Auteurs zijn zowel de eigen wetenschappelijke staf als externe deskundigen. De uitgeverij werkt met diverse externe vormgevers. De in 2007 gestarte wetenschappelijke reeks Boijmans Studies – over onderwerpen die gerelateerd zijn aan de collectie en de geschiedenis van het museum – wordt vormgegeven door thonik.

Begin 2016 verschijnt het elfde deel van de Boijmans Studies: *An Eyckian Crucifixion Explored: Ten Essays on a Drawing*. In deze Engelstalige publicatie laten 12 internationale specialisten hun licht schijnen over de tekening *Kruisiging van Christus*, toegeschreven aan Jan van Eyck, die het museum verwierf na de tentoonstelling *De weg naar Van Eyck*. De twaalfde publicatie in de serie Boijmans Studies is gewijd aan oud-museumdirecteur J.C. Coert Ebbinge Wubben (directeur van 1945-1978) en de ontwikkeling die het museum doormaakte onder zijn directoraat van circa drie decennia. Bij de tentoonstelling *Gispen Specials – De klant is koning* verschijnt een handzame pocket over bijna 50 unieke of in kleine oplage gemaakte producten van Gispen. Een tweede tentoonstellingscatalogus, in het Nederlands en het Engels, wordt gepubliceerd bij *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance*.

Zie voor een overzicht van alle publicaties bijlage E.

Bedrijfsvoering

Hoofd: Ina Klaassen

- De gemeenteraad heeft ingestemd met de realisatie van het Depot Boijmans Van Beuningen, naar verwachting opent het Depot in 2020
- Het College van B en W heeft de gemeenteraad geïnformeerd over de asbestproblematiek en het achterstallig onderhoud van het museum en erkent de noodzaak om te investeren in de renovatie
- De museumwinkel is verbouwd en uitgebreid
- De inkomsten uit entree, museumwinkel en horeca bedragen 3,6 miljoen euro
- De verhouding eigen subsidie/totale inkomsten is 52,5%
- De uitgave per bezoeker daalt van 13,93 euro, naar 12,86 euro

Bedrijfsvoering bestaat uit de afdelingen Financiën, ICT en informatiebeheer, Personeel en organisatie, Huisvesting, onderhoud en floormanagement, Beveiliging, bewaking en veiligheid, Postkamer, Museumwinkel en Horeca. De realisatie van het Depot valt als project onder Bedrijfsvoering. De medewerkers beveiliging en horeca vormen het gezicht van het museum. De vaste formatie is ondergebracht in de cao voor de Vereniging van Rijksmusea (VRM), het flexibele deel valt onder de Leisure cao. Daarnaast is het museum afhankelijk van de niet aflatende inzet van een grote groep vrijwilligers en stagiaires. Onder meer de bezetting van de informatiebalie bij de

entree, de bemensing van de bibliotheek, de Kunst Studio en werkzaamheden voor conserveringsprojecten kunnen plaatsvinden dankzij de inzet van vrijwilligers.

Financiën

De werkzaamheden van de afdeling Financiën zijn de afgelopen jaren niet alleen sterk toegenomen maar ook complexer geworden doordat het museum zijn activiteiten heeft uitgebreid op het gebied van Relatiebeheer en filantropie, Marketing en communicatie en BVB Collections. Met de realisatie van Depot Boijmans Van Beuningen zal deze complexiteit verder toenemen. Een externe deskundige heeft in opdracht van het museum een quickscan gemaakt van de financiële administratie. In de rapportage hiervan zijn aanbevelingen gedaan ter verbetering van de huidige werkwijze. Het museum heeft de aanbevelingen overgenomen en is in september 2016 gestart met de implementatie van maandafluitingen. Voor komend jaar staan de wijziging van de inkoopprocedures, de herijking van de AO en de herinrichting van de boekhouding in de planning.

De subsidie van de gemeente dekt 79% van de kosten van de bedrijfsvoering, inclusief de loonkosten. De overige 21% alsmede alle kosten voor het jaarprogramma (educatie, tentoonstellingen, aankopen, conservering en restauratie) worden uit eigen inkomsten gefinancierd. De inkomsten uit horeca, winkel en entree bedragen 3,6 miljoen euro.

ICT en informatiebeheer

De ICT-voorzieningen van het museum zijn verouderd. Deze achterstand veroorzaakt inefficiëntie en ineffectiviteit in de bedrijfs-

De tijdelijke kantoorruimte aan de Westblaak, foto Thijs de Lange

voering. Ook vergt de komst van het Depot en de koppeling ervan aan de huidige organisatie aanpassingen en verbeteringen. In 2016 is een ICT-programma opgesteld en is gestart met de uitvoering ervan. Voor deze werkzaamheden is een programma-manager aangetrokken.

Beveiliging, bewaking en veiligheid

In 2013 heeft het museum de Leisure cao ingevoerd voor flexibel inzetbare medewerkers. Deze cao was goedkoper dan de reguliere Museum cao en bood de mogelijkheid om 5 jaar aaneensluitend met tijdelijke contracten te werken. Met ingang van 1 juli 2016 is een nieuwe Leisure cao ingegaan. Afwijken van de WWZ (maximaal 3 contracten in 24 maanden) is nu niet meer mogelijk. De wijziging betekende voor de afdeling

Beveiliging, bewaking en veiligheid (BBV) dat een groot aantal contracten niet meer kon worden verlengd en er in korte tijd veel nieuwe medewerkers moesten worden ingewerkt.

Huisvesting, onderhoud en floormanagement

In de zomer heeft na een periode van regen in combinatie met een paar stevige hoosbuien wederom een forse overstroming plaatsgehad in de kelders van het museum. Om drie uur 's nachts stroomde op vijf verschillende plaatsen hemel- en grondwater het gebouw in. Met alle opgeroepen medewerkers is het water uit de kelders gepompt en zijn noodvoorzieningen aangelegd om te voorkomen dat het water de kunstdepots zou instromen. Het Paviljoen Van Beuningen-De Vriese werd zo bedreigd door grond-

en regenwater dat het in overleg met de brandweer is ontruimd. In enkele uren tijd zijn 2.000 archeologische voorwerpen in veiligheid gebracht. Desondanks zijn circa zestig veelal metalen objecten (licht)-beschadigd geraakt door de sterk verhoogde zuurgraad van het rioolwater en de door de overstroming verhoogde RH (relatieve luchtvochtigheid).

Het museumgebouw wordt gehuurd van de gemeente Rotterdam. De dienst Stadsontwikkeling is verantwoordelijk voor het eigenaarsonderhoud van het museumgebouw. In het voorjaar heeft het College van Burgemeester en Wethouders de gemeenteraad geïnformeerd over het achterstallige onderhoud en de asbestproblematiek van het museum pand. Binnen afzienbare termijn is investeren en een grondige renovatie/sanering noodzakelijk. Met de gemeente is afgesproken dat er een plan met twee scenario's wordt gemaakt voor een renovatie die gelijktijdig met de realisatie van het Depot loopt. Dit plan met bijbehorende investeringsramingen wordt in de voorjaarsretraite van het College in mei 2017 behandeld. In aanloop naar de realisatie van het Depot groeit de organisatie en zijn er te weinig werkplekken beschikbaar. Het museum huurt daarom tijdelijk extra kantoorruimte aan de Westblaak.

Personeel en organisatie

Het ambitieniveau van de organisatie is hoog. Naast het reguliere werk is bovendien met een beperkt aantal mensen het Depot en de renovatie/sanering van het museumgebouw voorbereid. Hoewel de druk op de organisatie aanzienlijk was, is het ziekteverzuimpercentage verder gedaald naar 3,2%. De oorzaak ligt in een intensievere samenwerking tussen de leidingge-

vende, de arbodienst en de afdeling Personeel en organisatie (P&O), waarbij meer nadruk is komen te liggen op preventie. De invoering van de Wet werk en zekerheid in de zomer van 2015 heeft in 2016 geleid tot veel in- en uitstroom van medewerkers met een tijdelijk contract. Verder is er veel tijd besteed aan de onzekerheden rondom de – uiteindelijk uitgestelde – invoering van de nieuwe wet Deregulering beoordeling arbeidsrelaties (vervanging van de VAR). Dit betreft de freelancers/zzp-ers.

In juli is de nieuwe Leisure cao van kracht geworden. In oktober werd deze gevolgd door een nieuwe tweejarige Museum cao. Doordat er bij de afdeling BBV met twee verschillende cao's naast elkaar wordt gewerkt, is er een onwenselijk verschil ontstaan. In het najaar heeft het museum besloten de arbeidsvoorwaarden met betrekking tot de pensioenen bij de afdeling BBV gelijk te trekken. Hierdoor zal dit verschil in de loop van 2017 worden geneutraliseerd.

Sinds het voorjaar wordt de salarisadministratie door een nieuw bedrijf uitgevoerd, ADP. Na de gebruikelijke overgangsperikelen verlopen de werkzaamheden inmiddels naar behoren. Ook is een nieuw personeelsadministratiesysteem geïmplementeerd, waardoor de informatievoorziening voor zowel de medewerkers als de leidinggevenden en de afdeling P&O sterk is verbeterd. Daarnaast is de verloopplanning gedigitaliseerd en is er een voorziening voor de digitale ondersteuning van werving en selectieprocedures geïnstalleerd, waarmee een belangrijke efficiëntieslag is geslagen.

De opleidingsmogelijkheden zijn in 2016 verruimd door een verdubbeling van het budget ten opzichte van 2015. Het opleidingsbeleid concentreert zich dit jaar in belangrijke mate op professionalisering van

medewerkers en organisatie, certificering van de horeca, en scholing van beveiliging en bedrijfshulpverlening. Ook wordt geïnvesteerd in persoonlijke ontwikkeling van medewerkers. Daarnaast neemt een groot aantal medewerkers deel aan studiedagen, congressen en seminars.

Museumwinkel en horeca

Het museum exploiteert de museumwinkel en het restaurant. Omdat de resultaten van met name de winkel de afgelopen jaren zijn gedaald, is deze onder de loep genomen. Hierbij is gekeken naar de inrichting, het assortiment en de personele bezetting. In september en oktober is de winkel verbouwd en verruimd, met een meer open karakter als resultaat. Het assortiment is uitgebreid met corporate merchandise en merchandise rond de tentoonstellingen. Tentoonstellingscatalogi en designproducten behoren tot de bestverkochte producten in 2016. De resultaten van de winkel zijn verbeterd: de omzet stijgt, evenals de tijd die bezoekers er doorbrengen. In 2017 verwachten wij een verdere groei.

In het begin van het jaar is een deel van het horecateam vervangen. Met de aanstelling van een vaste Chef kok en Chef bediening komt er meer continuïteit in de organisatie. In de Expressobar en het Paviljoen is tafelbediening ingevoerd, waardoor de klanttevredenheid is verbeterd. Nadat het nieuwe team is ingewerkt zijn de personele lasten teruggedrongen en de inkoopkosten gedaald. De omzet per bezoeker is echter enigszins achtergebleven bij de verwachting.

Depot Boijmans Van Beuningen

In de eerste helft van het jaar is de realisatie-overeenkomst vastgelegd waarin de afspraken staan tussen de gemeente, Stichting de Verre Bergen en het museum over Depot Boijmans Van Beuningen. Daarnaast is het bestek afgerond op basis waarvan de aanbesteding van de bouw heeft plaatsgehad. Het aanbestedingsresultaat viel in financiële zin tegen, met een overschrijding van 9 miljoen euro ten opzichte van de opgestelde ramingen. Nadat ruimte binnen het budget is gevonden om deze tegenvaller op te vangen is BAM Bouw en Techniek met de bouwvoorbereidingen gestart. Op 28 augustus heeft de Raad van State uitspraak gedaan inzake de bezwaren van belanghebbenden met betrekking tot de realisatie van het Depot in het Museumpark. Nadat alle door de Raad van State geformuleerde voorwaarden door de gemeente waren ingevuld, heeft de gemeenteraad op 15 december definitief ingestemd met de realisatie van Depot Boijmans Van Beuningen. Op 17 maart 2017 zal de eerste paal worden geslagen.

De uitreiking van de bijdrage van de BankGiro Loterij, foto Roy Beusker

Het horecateam tijdens de opening van de tentoonstelling *Fra Bartolommeo*, foto Aad Hoogendoorn

Financieel verslag

Controller: Theo Haarsma

Dit verkort financieel verslag is ontleend aan het financieel jaarverslag 2016 van de Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen. Bij het financieel jaarverslag 2016 is een goedkeurende controle-verklaring van de accountant verstrekt.

Resultaat en eigen vermogen

Het jaar 2016 wordt afgesloten met een saldo van baten en lasten van 166.000 euro positief. De algemene reserve neemt met 232.000 euro toe en bedraagt 156.000 euro negatief per 31 december 2016.

De bestemmingsreserves en -fondsen nemen tezamen 66.000 euro af en bedragen 1.678.000 euro per 31 december 2016.

Subsidie

Museum Boijmans Van Beuningen ontvangt conform artikel 11 lid 1 van de verzelfstandigingsovereenkomst een structurele subsidie van de gemeente Rotterdam. De subsidiebeschikking wordt jaarlijks vastgesteld en is gebaseerd op een voortschrijdende vierjarenperiode.

Balans per 31 december 2016 en per 31 december 2015

Bedragen in duizenden euro's

ACTIVA	31 december 2016	31 december 2015
<i>Vaste activa</i>		
• Materiële vaste activa	580	265
Totaal vaste activa	580	265
<i>Vlottende activa</i>		
• Voorraden	266	261
• Vorderingen	2.074	2.086
• Liquide middelen	3.151	2.810
Totaal vlottende activa	5.491	5.157
TOTAAL ACTIVA	6.071	5.422

PASSIVA	31 december 2016	31 december 2015
<i>Eigen vermogen</i>		
• Algemene reserve	-156	-388
• Bestemmingsreserves	454	454
Vrij besteedbaar deel van het eigen vermogen	298	66
Bestemmingsfondsen	1.224	1.290
Eigen vermogen met een bestedingsverplichting	1.224	1.290
Totaal eigen vermogen	1.522	1.356
Voorzieningen	276	509
<i>Schulden</i>		
• Langlopende schulden	—	—
• Kortlopende schulden	4.273	3.557
Totaal schulden	4.273	3.557
TOTAAL PASSIVA	6.071	5.422

Staat van baten en lasten

Bedragen in duizenden euro's

BATEN	2016	2015
Opbrengsten	4.120	4.315
Subsidie gemeente Rotterdam	9.211	9.211
Overige bijdragen	4.219	5.525
TOTAAL BATEN	17.550	19.051

LASTEN		
Personeelskosten	7.049	6.621
Afschrijvingen	117	88
Kosten van activiteiten	5.738	7.670
Overige bedrijfskosten	4.488	4.692
TOTAAL LASTEN	17.392	19.071

Rentebaten en –lasten	8	10
------------------------------	----------	-----------

ONVERDEELD RESULTAAT	166	-10
-----------------------------	------------	------------

Als volgt bestemd:

• Algemene reserve	232	50
• Bestemmingsreserves	0	0
• Bestemmingsfondsen	-66	-60

TOTAAL BESTEMD	166	-10
-----------------------	------------	------------

Grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld conform boek 2 titel 9 BW, de WNT en artikel 7 van de uitvoeringsregeling van de Subsidieverordening Rotterdam 2014.

Voor de uitvoering van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen in de (semi) publieke sector (WNT) heeft het museum zich gehouden aan de Beleidsregel toepassing WNT en deze als normenkader bij het opmaken van deze jaarrekening gehanteerd.

Vergelijkende cijfers

Als begroting is de door de Raad van Toezicht vastgestelde begroting gebruikt. Daar waar tussentijds bij bestuursbesluit de begroting is aangepast en de Raad van Toezicht hiervan in kennis is gesteld, is de in de jaarrekening gebruikte begroting daaraan aangepast mits dit het inzicht vergroot.

Algemeen

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten. Voor zover niet anders vermeld worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

De baten en lasten zijn toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Bedragen staan vermeld in duizenden euro's.

De collectie

Conform de collectiebeheersovereenkomst die op 5 december 2005 is afgesloten met de gemeente Rotterdam bestaat de collectie van het museum uit:

- a. de gemeentelijke collectie, in eigendom van de gemeente Rotterdam;
- b. voorwerpen in bruikleen van de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, de Stichting Lucas van Leyden, de Stichting Willem van der Vorm, de Stichting Het Nederlands Gebruiksvoorwerk, de Stichting H&F Mecenat;

- c. voorwerpen, langdurig geleend uit de Rijkscollectie, in beheer bij het Instituut Collectie Nederland;
- d. voorwerpen aan de gemeente geleend door particulieren of instellingen, anders dan voor tijdelijke tentoonstellingen;
- e. de bibliotheek van de Stichting;
- f. aan de collectie gerelateerd archief- en documentatiemateriaal.

Eveneens conform de collectiebeheersovereenkomst worden alle verworven kunstvoorwerpen eigendom van de gemeente Rotterdam tenzij eigendomsoverdracht geschiedt aan een van de onder b. genoemde stichtingen. Kunstaankopen en bijdragen die bestemd zijn voor kunstaankopen worden verantwoord in de staat van baten en lasten.

Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat de directie oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen, de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten. De belangrijkste schattingsposten betreffen de voorzieningen onderhoud en personeelsregelingen. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs onder aftrek van lineaire jaarlijkse afschrijvingen. Vanaf het moment van ingebruikname wordt afgeschreven op basis van de geschatte economische levensduur. Investeringsubsidies worden in mindering gebracht op de verkrijgingsprijs van de activa waarvoor de subsidies betrekking hebben.

Voorraden

Voorraden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Bij de waardering van de voorraden is rekening gehouden met op de balansdatum opgetreden waardeverminderingen.

Vorderingen

Waardering vindt plaats tegen nominale waarde. Een eventuele voorziening wegens oninbaarheid wordt op basis van individuele beoordeling van de inbaarheid van de vorderingen bepaald.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Pensioenen

De Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen heeft zijn pensioenregeling ondergebracht bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP), het bedrijfstakpensioenfonds voor overheid en onderwijs. De pensioenregeling van het ABP is een zogenaamde toegezegd-pensioenregeling. Echter, het museum verwerkt deze regeling in de jaarrekening als een toegezegde-bijdrageregeling, omdat in het geval van een tekort bij het ABP geen verplichting bestaat tot het doen van aanvullende bijdragen anders dan hogere toekomstige premies. Dit is conform de uitzonderingsregeling voor bedrijfstakpensioenfonds in de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving (RJ 271.309).

Per jaareinde verschuldigde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

De indexatie van de pensioenen is, zowel formeel als feitelijk, voorwaardelijk en is afhankelijk van voldoende middelen bij het pensioenfonds. De Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen is niet verplicht bij te betalen voor indexatie van de uitkeringen.

Subsidie gemeente Rotterdam

Het subsidie van de gemeente Rotterdam over het boekjaar 2016 wordt definitief vastgesteld nadat de jaarrekening is overlegd. Deze subsidie is vooruitlopend op de definitieve vaststelling geheel als bate verwerkt.

Nalatenschappen

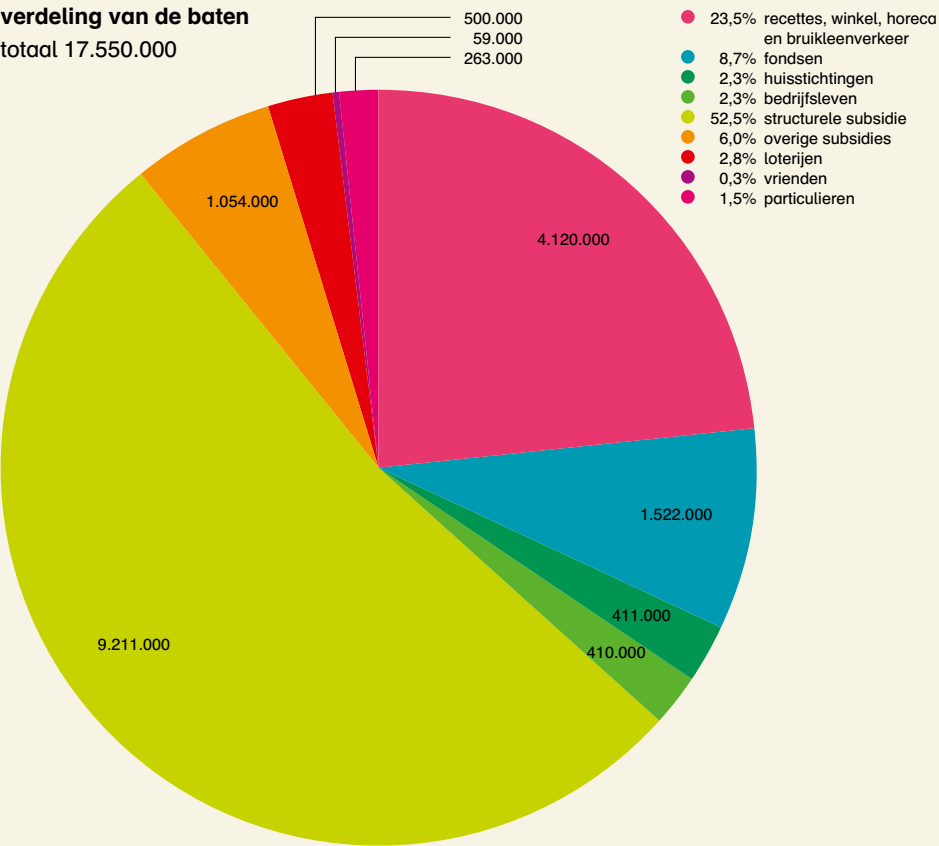
De verantwoording van nalatenschappen in de jaarrekening vindt plaats op het kasmoment; het moment dat de definitieve uitkering heeft plaatsgevonden.

Vennootschapsbelasting

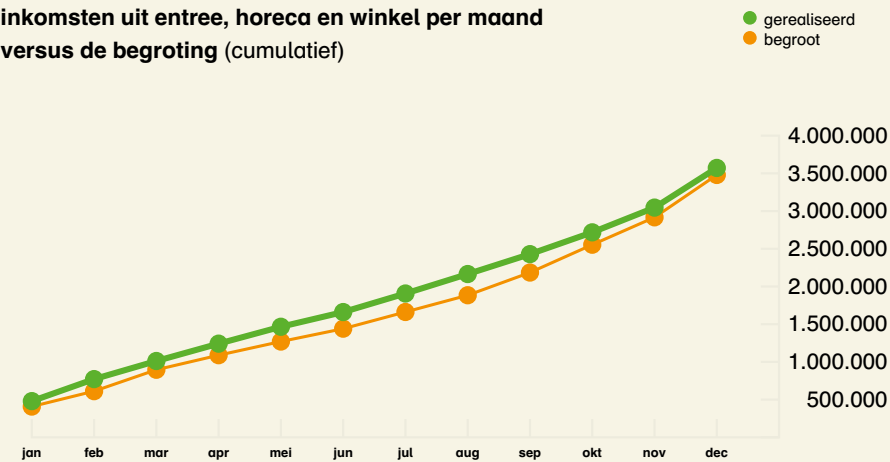
Het museum is voor de wet op de vennootschapsbelasting een indirect overheidsbedrijf. Dit heeft tot gevolg dat de Stichting tot en met 2015 was onderworpen aan de vennootschapsbelasting voor zover een landbouw-, nijverheids-, mijnbouw-, handels-, vervoersbedrijf of bouwkas wordt uitgeoefend. Omdat de Stichting een museumwinkel heeft, wordt een handelsbedrijf uitgeoefend en was sprake van partiële vennootschapsbelastingplicht. Op basis van afspraken met de Belastingdienst heeft het museum sinds 2012 op basis van deze partiële belastingplicht aangifte voor de vennootschapsbelasting gedaan. Met inachtneming van deze fiscale historie geldt vanaf 2016 een nieuw fiscaal regime voor indirecte overheidsbedrijven waarbij zij normaal onder de vennootschapsbelasting vallen. Dat betekent dat de Stichting vanaf 2016 voor het hele bedrijf aangifte vennootschapsbelasting moet doen. Omdat de Stichting is aangemerkt als ANBI-cultuur kan de fiscale winst omlaag gebracht worden d.m.v. een extra aftrekpost voor toekomstige investeringen en projecten.

Baten 2016

verdeling van de baten
totaal 17.550.000

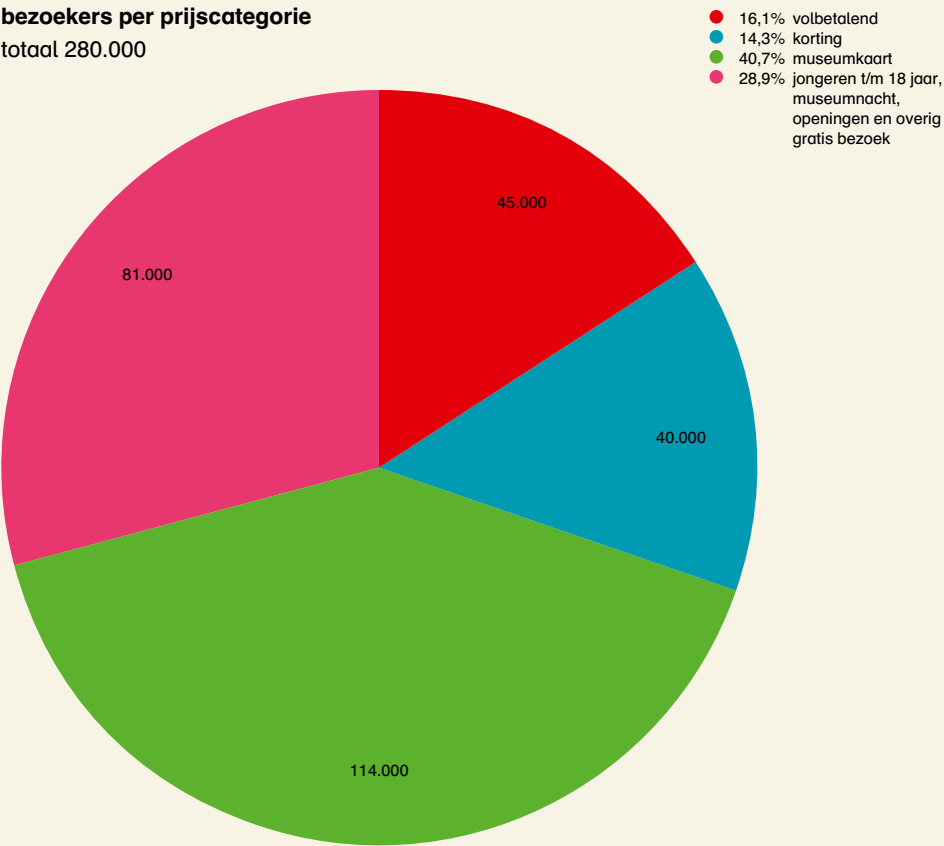

inkomsten uit entree, horeca en winkel per maand
versus de begroting (cumulatief)

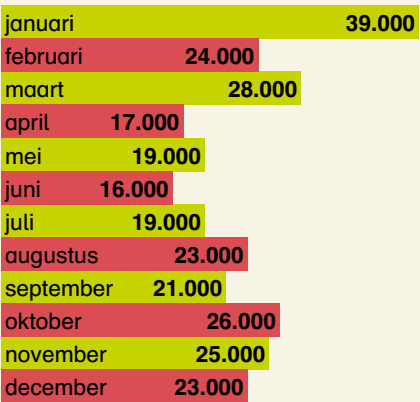

Bezoek in 2016

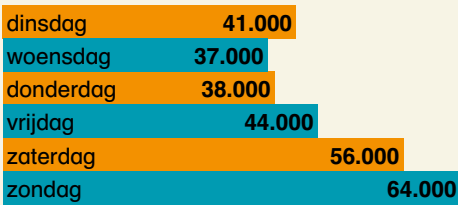
bezoekers per prijs categorie
totaal 280.000

bezoekers per maand

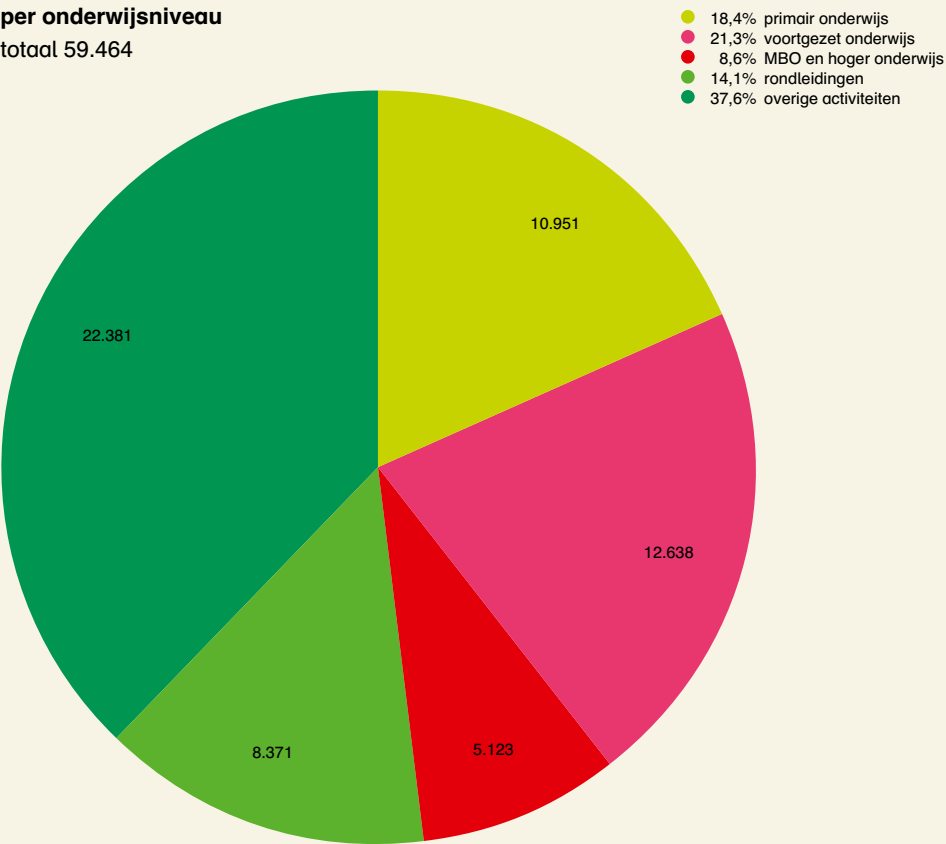

bezoekers per dag

Deelname aan educatieve programma's

per onderwijsniveau
totaal 59.464

Het museum als werkgever

personeelskosten		ziekteverzuim	
loonkosten	7.011.000	< 8 dagen	1,00 %
inhuur algemeen	304.000	8 – 43 dagen	0,63 %
inhuur voor tentoonstellingen en overige projecten*	974.000	> 43 dagen	1,58 %
totaal uitbetaald aan medewerkers		totaal	3,21 %

*) Beperkt tot op- en afbouwmedewerkers, arthandlers, schoonmakers, auteurs, gastconservatoren, restauratoren en kunstenaars.

Impuls aan de stad

De impuls is wat het museum terugdoet voor de stad met de subsidie die het museum ontvangt. Deze impuls bestaat uit uitgaven die onze niet-Rotterdamse bezoekers in de stad doen en de waarde van de aangekochte kunstwerken. 90-95% van de aankopen die het museum doet, wordt gemeentelijk eigendom.

Totaal gemeentebijdragen
Totaal impuls

Bedragen in duizenden euro's

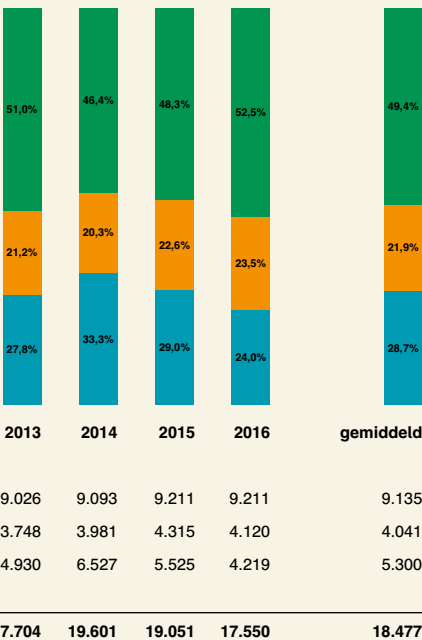
Subsidieafhankelijkheid

Het museum is gedurende 2013–2016 gemiddeld voor minder dan 50% afhankelijk van de basissubsidie die het jaarlijks van de gemeente ontvangt.

Baten

Subsidie
Omzet
Bijdragen derden

Saldo

Bedragen in duizenden euro's

Raad van Toezicht

Museum Boijmans Van Beuningen wordt geëxploiteerd door de Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen. Deze stichting wordt bestuurd door een directeur/bestuurder. De toezichthoudende taken worden vervuld door een Raad van Toezicht. Bestuur en toezicht verhouden zich tot elkaar conform het Raad-van-Toezicht-model, zoals dat is beschreven in de *Code Cultural Governance* (2006).

In de praktijk betekent dit dat de directeur/bestuurder verantwoordelijk is voor het reilen en zeilen van het museum. De Raad van Toezicht stelt de begroting en de jaarrekening vast en ziet toe op de wijze waarop de directeur/bestuurder gestalte geeft aan het realiseren van de doelstellingen van het museum. De directeur/bestuurder wordt benoemd en eventueel ontslagen door de Raad van Toezicht. De leden van de Raad van Toezicht worden, op voordracht van de Raad, gehoord de bestuurder, benoemd door het college van B en W van de gemeente Rotterdam.

Dit jaar vergadert de Raad van Toezicht vier keer en komt daarnaast een keer bijeen in verband met de ontwikkelingen met betrekking tot het Collectiegebouw. Nadat de Raad in januari 2009 aangaf niet langer de verantwoordelijkheid te kunnen nemen voor de collectie, besloot het gemeentebestuur tot het treffen van noodzakelijke, tijdelijke voorzieningen, te volgen door de bouw van een nieuw depot of collectiegebouw dat binnen vijf jaar gereed moest zijn. Pas op het moment van oplevering van dit depot zal de

Raad van Toezicht zijn verantwoordelijkheid ten aanzien van het beheer van de collectie volledig hernemen.

De Raad van Toezicht wordt door de bestuurder/directeur regelmatig geïnformeerd over de gang van zaken in het museum en overlegt minimaal een keer per jaar met de OR. De Raad bespreekt met de directie de plannen die het museum ontwikkelt op inhoudelijk en financieel gebied. Op de expertise van de individuele raadsleden wordt regelmatig een beroep gedaan.

Samenstelling en profielschets

De Raad van Toezicht van de Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen bestaat uit zeven leden inclusief de voorzitter. Bij het opstellen van een voordracht voor een nieuw lid gaat de Raad uit van een profielschets waarin de meest gewenste deskundigheden en andere kwalificaties zijn opgenomen.

Deze profielschets luidt als volgt: Voor het geheel van de Raad van Toezicht wordt gestreefd naar diversiteit, onder meer op het gebied van een evenwichtige verdeling over man/vrouw, leeftijd en (inter)nationale/lokale achtergrond. Een van de leden wordt geacht expliciet het vertrouwen te genieten van de families die Museum Boijmans Van Beuningen groot hebben gemaakt. De Raad van Toezicht dient bij voorkeur te beschikken over deskundigheden op wetenschappelijk, artistiek, financieel, economisch en politiek/bestuurlijk gebied. Bij voorkeur heeft een van de leden een achtergrond in (inter)nationaal museumbeleid.

Samenstelling in 2016

De heer mr. J.D. Loorbach (1947), voorzitter, advocaat bij NautaDutilh

De heer drs. J.A. van Barneveld RA (1950), CEO Brunel International N.V.

Mevrouw drs. J. Kriens (1954), algemeen directeur van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten

De heer drs. R. Munsters (1963), Global CEO Edmond de Rothschild Asset Management

Mevrouw dr. E.M. Rovers (1978), onderzoeker bij het Biografie Instituut van de Rijksuniversiteit Groningen

De heer mr. B. Vaandrager (1969), managing director, hoofd van Benelux Advisory bij Rothschild & Co

Mevrouw drs. C.A. Pieters (1949), freelance kunsthistoricus

De Raad kent een rooster van optreden dat enerzijds doorstroming bewerkstelligt en anderzijds de continuïteit van het toezicht garandeert. De leden van de Raad van Toezicht worden benoemd voor een periode van vier jaar en kunnen maximaal acht jaar aanblijven, ongeacht het aantal herbenoemingen.

Cultural Governance

De in 2006 geschreven *Code Cultural Governance* wordt door de Raad van Toezicht als richtlijn gebruikt bij het evalueren van zijn werkzaamheden en de samenwerking tussen directeur en toezichthouder. De in de code beschreven principes en *best practices* worden toegepast.

De Raad van Toezicht kent twee commissies, te weten de remuneratiecommissie en de auditcommissie. De remuneratiecommissie voert jaarlijks een functioneringsgesprek met de directeur/bestuurder en doet, indien daartoe aanleiding is, voorstellen aan de Raad inzake de honorering van de directeur.

De auditcommissie komt jaarlijks ongeveer vier maal bijeen en buigt zich over de financiële gang van zaken binnen het museum. Dit betreft met name de jaarrekening, de kwartaal- en halfjaarrapportages en de wijze waarop het museum zijn administratieve organisatie inricht. Leden van de Raad van Toezicht nemen regelmatig individueel deel aan programma's die door het museum worden geëntameerd.

Tentoonstelling Kunst4Kids, foto Fred Ernst

Foreword

The High Renaissance painter monk, an Icelandic artist who reveals natural phenomena, the world-famous Rotterdam furniture brand and forty-five silenced clowns. What do they have in common? And those galleries full of young artists and designers from Rotterdam? What do they share with Rotterdam schoolchildren, their parents and accompanying adults, and with the many visitors from the Netherlands and the rest of the world? The answer is postcode NL-3015 CX, Museumpark 18-20. That's where they meet, explore, become inspired and acquire new fascinations.

Museums all over the world attract many visitors. There are good reasons for this. Museums are known and unknown territory, they challenge you. In a museum you feel the freedom and energy, and you see new developments. In a museum you make choices, you express your preferences and you satisfy your curiosity. The museum confronts you with utopias and false scents, with human talent, and the desire to make something new. Time stands still in a museum. You learn and you sense the connection with others who are driven by the same curiosity. In the words of VPRO television programme maker Wim Kayzer, a museum provides beauty and comfort, in some cases so much that the sheer beauty deranges you and you start to suffer from Stendhal syndrome. Your symptoms are shortness of breath, ringing in the ears, feeling such an attraction to the works of art that you want to both embrace them and destroy them. So a museum is more dangerous than you think, wakes you up, enriches you, lets you experience beauty. You start to think about such phenomena if you look at museum visitor statistics for the

Netherlands and far beyond, and when you read this annual report. The year 2016 was a superb one for the museum. The place was like a beehive, where people studied, listened, discussed, wrote and, not to forget, collected with great gusto. The figures are in this annual report. And you can rest assured that what cannot be measured was also in good shape. Over the last year everything in Museum Boijmans Van Beuningen has been examined from top to bottom, no, nosed through, yes, consumed! As in previous years, the museum was a dynamic, warm space, an intangible asset of inestimable value in a city that is continually redefining itself.

Visitor numbers rose, the number of followers on social media grew. More was written about the museum, particularly in foreign countries, and the proportion of international visitors was higher than ever before. The combined contribution from private donors and funds went up, helping us to flourish. Heartfelt thanks to everyone who supported the museum, first and foremost on behalf of the visitors.

Needless to say, our energies were also directed towards the long term in 2016. Preparations for Depot Boijmans Van Beuningen were completed and the contractor, BAM, started construction. The museum is pleased with the promise of a renewed four-year grant that is only just below the level of the previous period. In the near future, the existing museum building will be completely renovated and updated in cooperation with the City Council in the role of landlord. So soon both Museum Boijmans Van Beuningen and Depot Boijmans Van Beuningen will shine in Museumpark. Ready for a new era. In the ever stronger, vigorously developing, very enterprising, lively community of Rotterdam.

Sjarel Ex Director

Facts & Figures

Education and Visitor Information

- 49,877 children and young people visited the museum, an increase of 30%
- Visits to the revamped Boijmans Online Collection doubled in 2016
- 28,712 schoolchildren and students visited the museum as part of a group
- 30,752 people took part in the programme of educational activities
- Two educational projects, ARTtube and Art Rocks, were brought together in the ARTmatch Foundation
- 60% of the educational activities in the museum were made possible by gifts from funds, private individuals and businesses

Collection and Research

- The museum loaned 548 works, 325 in the Netherlands and 223 to other countries
- 846 artworks were donated, 440 were purchased, 2 were bequeathed and 73 were received on long-term loan
- 46 works of art were restored and 815 were conserved
- 411 orders for images were placed
- 20,501 objects were reassessed and 2,278 objects were valued
- 447 objects were deaccessioned to Rotterdam City Council

Presentations

- The museum's total floor area is 26,263m², of which about 7,200m² is exhibition space
- In the museum galleries there are 405 wall washers and spots and 500 fluorescent lamps
- In 2016 the museum raised 1.4 million euros from third parties for exhibitions
- The museum displayed 3,150 objects from its own collection on a permanent basis and 627 items on loan in changing exhibitions
- Works by 40 Rotterdam artists are on view in the museum in 2016

External Relations and Patronage

- 1,332 people are Boijmans Friends
- 74 young art lovers are members of @Boijmans
- 116 private individuals are members of Groups or Circles

- 16 companies are members of the Boijmans Business Club
- 38 companies are associated with the museum as Boijmans Corporate Members
- 32 funds and foundations contribute to projects
- 56 gatherings in the museum were organized by individuals, groups, circles and businesses

Marketing and Communication

- In 2016 the museum received 280,000 visitors, up 10,000 on the previous year
- 30% came from the Rotterdam region, and nearly 22% from foreign countries
- The economic stimulus for the city of Rotterdam resulting from Dutch and foreign visitors rose by almost one million euros to 13.8 million euros
- The museum generated a lot of free publicity: over 11 million euros of media value was achieved in written media alone
- The museum collaborated with a number of radio and television programmes, including *Het geheim van de meester* (300,000 viewers)
- The website attracted 1,002,986 unique visitors, nearly 20% of them from outside the Netherlands
- The museum had over 270,000 followers on social media, double the number in 2015

Operational Management

- The City Council agreed to the construction of Depot Boijmans Van Beuningen, which is scheduled to open its doors in 2020
- The City Executive notified the City Council of the museum's asbestos problems and maintenance arrears, and recognized the need to invest in the renovation
- The museum shop was remodelled and extended
- Proceeds from entrance charges, the museum shop and catering were 3.6 million euros
- The museum's grant represented 52.5% of total income
- Expenditure per visitor fell from 13.93 euros to 12.86 euros

Bijlagen

A	Educatieve activiteiten en evenementen	106
B	Aanwinsten en uitgaande bruiklenen	110
C	Bibliotheek	134
D	Presentaties	136
E	Publicaties	144
F	Externe activiteiten en nevenfuncties afdelingshoofden en wetenschappelijke staf	148
G	Personeel en organisatie	154

Educatieve activiteiten en evenementen

Peuterrondleiding

Januari – december

Twee keer per maand kunnen kinderen van 3 en 4 jaar samen met museumknuffel Bo op ontdekkingsreis door de vaste collectie.

Pak een stoeltje met

Januari – december (met uitzondering van de zomer- en kerstvakantie)

Elke woensdagmiddag kan het publiek tijdens lunchtijd kunst kijken met een museummedewerker. Eén werk staat centraal; een oefening in kijken.

Boijmans Backstage

Januari – december, iedere eerste woensdag van de maand

Een kijkje achter de schermen van het museum. Een museummedewerker laat zien hoe het museum werkt en geeft bijvoorbeeld een kijkje in de luchtkanalen of de toren, laat zien hoe een kunstwerk wordt ingepakt of vertelt over het schoonmaken van een object.

Mindfulness

Iedere tweede zondag van de maand

Twee keer per maand neemt Peter Thissen, kunsthistoricus, museumdocent en mindfulnessdocent, deelnemers mee op een inspirerende mindfulnessstocht door de wereld van kunst.

Onvergetelijk Boijmans

Iedere eerste vrijdag van de maand en op aanvraag

Een rondleiding voor mensen met dementie en hun mantelzorgers. In een ontspannen en positieve sfeer bekijken deelnemers kunstwerken in het museum en gaan met elkaar in gesprek over wat ze zien. De focus ligt tijdens deze rondleiding niet op de ziekte, maar op

het beleven van een inspirerende middag.

Familiedag

3 januari

Op de laatste dag van de kerstvakantie is er een familiedag met verschillende rondleidingen, workshops, concerten en performances voor het hele gezin. De dag staat in het teken van de tentoonstelling *De ontdekking van het dagelijks leven* – Van Bosch tot Bruegel.

Themamiddag Muziek in de 16^e eeuw

17 januari

Het Retorisch Kwartet brengt op zondag 17 januari een concert met muziek uit de zestiende eeuw, geïnspireerd door de tentoonstelling *De ontdekking van het dagelijks leven* – Van Bosch tot Bruegel. Met een inleidende lezing door conservator Friso Lammertse.

Filmvertoningen

31 januari en 6 februari

Als onderdeel van het Internationaal Film Festival Rotterdam toont het museum de documentaire *#Artoffline* van Manuel Correa op groot scherm.

Q&A met Ugo Rondinone

13 februari

Kunstenaar Ugo Rondinone gaat in gesprek met directeur Sjarel Ex en vertelt over zijn werk- en denkwijze. Bezoekers zijn uitgenodigd zelf ook vragen te stellen aan de kunstenaar.

Kinderopening Ugo Rondinone – Vocabulary of Solitude

13 februari

Voor zijn tentoonstelling *Vocabulary of Solitude* heeft kunstenaar Ugo Rondinone kinderen gevraagd hem te helpen met het maken van een

nieuw kunstwerk. Hiervoor heeft hij heel veel regenboogtekeningen van kinderen nodig. Ruim 3.500 kinderen maken voor hem een tekening die samen een gigantisch kunstwerk in de tentoonstelling vormen. Tijdens een feestelijke kinderopening vol activiteiten wordt het kunstwerk onthuld.

Museumnacht010

5 maart

Het museum opent de deuren deze avond met een programma van verschillende performances, interventies en rondleidingen bij de tentoonstelling *Vocabulary of Solitude* van Ugo Rondinone.

Boijmans Club kinderworkshops

6 maart, 3 april, 5 juni, 3 juli, 4 september

In workshops voor kinderen van 5-10 jaar en van 10-15 jaar wordt, na een rondleiding door een tentoonstelling of de vaste collectie, getekend, geboetseerd, geschilderd of gebouwd.

Nationale Museumweek

16-24 april

In het kader van de Nationale Museumweek zijn er dagelijks gratis familierondleidingen en een eenmalig familiecollege over het leven en werk van Ugo Rondinone.

Kunst4Kids

30 april – 8 mei

26 kunstenaars maakten een werk in oplage speciaal voor deze verkooptentoonstelling voor kinderen in de meivakantie. Iedere dag zijn er instaprondleidingen voor families door de collectie, om kinderen voor te bereiden op hun kunstaankoop.

To come between – interventie in ‘Notion motion’

17 augustus en 10, 11, 17 en 18 september

Danser en choreograaf Connor Schumacher (Dansateliers Rotterdam) presenteerde in samenwerking met performer Majon van der Schot, dramaturg Maaike Schuurmans en kunstenaar Luis Alonso Rios Zertuche een performatieve interventie in de monumentale installatie *Notion motion* van Olafur Eliasson.

Feestelijke opening Alles Kids
27 augustus

Alles Kids wordt feestelijk geopend met een programma vol workshops, performances en rondleidingen.

Wikimedia edit-a-thon
23 en 30 september

De deelnemers van de cursus gaan zelf aan de slag op de vrije encyclopedie Wikipedia, de beeldbank Wikimedia Commons en de databank Wikidata. Ze schrijven en verbeteren Wikipedia-artikelen over de vele honderden kunstenaars op ARTtube (van Aernout Mik tot Zeger Reyers), voegen afbeeldingen toe en maken database-items aan.

Art Rocks workshop door Giovanca
25 september

In het kader van Art Rocks geeft zangeres Giovanca singer-songwriters een workshop ‘songwriting bij een kunstwerk’.

Big Draw Rotterdam
1 en 2 oktober

Big Draw is een internationaal tekenfestival. Op 1 en 2 oktober organiseert het museum tal van tekenworkshops voor jong en oud.

Familierondleidingen
15-23 september

In de herfstvakantie zijn er dagelijks gratis instaprondleidingen voor families door de tentoonstelling *Alles Kids*.

Symposium Fra Bartolommeo
15 oktober

Tijdens dit publiekssymposium, georganiseerd in samenwerking met het Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut te Florence, vertellen experts over recent onderzoek naar kunstwerken in de tentoonstelling. Sprekers zijn Chris Fisher (Centre for Advanced Studies in Master Drawings, Kopenhagen), Jane Turner (Rijksmuseum Amsterdam), Bram de Klerck (Radboud Universiteit Nijmegen), Serena Padovani (Galleria Palatina, Florence), Michael Kwakkelstein (Universiteit Utrecht en Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut te Florence) en de samensteller van de tentoonstelling, conservator Albert Elen (Museum Boijmans Van Beuningen). Moderator van het symposium is Sandra Kisters (Museum Boijmans Van Beuningen).

Workshops atelier Iwan Smit
15 oktober – 15 januari, iedere zondag

In het atelier van kunstenaar Iwan Smit in de tentoonstelling *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance*, kan het publiek iedere zondag deelnemen aan een inloopworkshop. Gastkunstenaars Olphaert den Otter, Studio Corsage en Nas Bami nemen het atelier ieder een dag over en geven verschillende workshops.

Concerten Classic Young Masters
30 oktober

In het kader van Art Rocks zijn er verschillende klassieke muziekconcerten door Classic Young Masters in de museumzalen.

Cursus Fra Bartolommeo
8, 15 en 22 november

Tijdens deze introductiecursus leren deelnemers alles over het leven en werk van Fra Bartolommeo.

Art Rocks Museumronde
20 november

De tien genomineerden uit de muziekcompetitie Art Rocks treden tijdens een spetterende halve finale op tussen de kunstwerken. Met een gastoptreden van Art Rocks ambassadeur Cata Pirata.

Themamiddag Fra Bartolommeo – van opdracht tot altaarstuk
27 november

Na een inleiding over de tentoonstelling *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance* door conservator Albert Elen, vertelt Gert Jan van der Sman over het Florence van 500 jaar geleden in zijn lezing ‘Schoonheid en noodlot in Florence’. Tot slot vertelt kunstenaar Iwan Smit over zijn hedendaagse interpretatie van het kunstenaarsatelier van Fra Bartolommeo.

Opa- en omarondleiding
30 november

Speciaal voor grootouders en hun kleinkinderen is er een rondleiding door *Alles Kids* die inzoomt op de bijzondere relatie tussen grootouders en kleinkinderen.

Concert De kunst van het trio
4 december

In het kader van Art Rocks laat het Rembrandt Frerichs Trio zich inspireren door kunstwerken in het museum en brengt speciaal gecomponeerde en geïmproviseerde muziek ten gehore. Met een inleiding door museumdocent Peter Thissen.

Kerkdienst
10 december

In samenwerking met het Laurens-beraad organiseert het museum een kerkdienst in de tentoonstelling *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance*.

Lezing ‘Zitten is een kunst’
11 december

In het kader van de tentoonstelling *Gispen Specials – De klant is koning*, geeft ‘stoelenprofessor’ Patrick Lems een lezing over de verschillende aspecten van het zitten. Met een inleiding van conservator Mienke Simon Thomas.

Aanwinsten en uitgaande bruiklenen

Aankopen

Allaert van Everdingen, Johann
Melchior Füssli, Johann Oswald
Harms en andere grafici
album met 55 *landschapsprenten*,
circa 1750
aankoop veiling Bassenge, Berlijn
met steun van Stichting Lucas van
Leyden
L 2016/13 1-55 (PK)

Crispijn de Passe I, Matthaeus
Merian I en andere grafici
*Album met 101 prenten met profane
voorstellingen*, circa 1650
aankoop Christopher Mendez,
Londen met steun van Stichting
Lucas van Leyden
L 2016/1 1-98 (PK)

Martin Assig
St. Paul # 40 A, 2010
tekening
aankoop kunstenaar met steun
van Stichting Van Beuningen/
Peterich-fonds
MB 2016/T 26 (PK)

Martin Assig
St. Paul # 66, 2010
tekening
aankoop kunstenaar met steun
van Stichting Van Beuningen/
Peterich-fonds
MB 2016/T 27 (PK)

Martin Assig
St. Paul # 218, 2012
tekening
aankoop kunstenaar met steun
van Stichting Van Beuningen/
Peterich-fonds
MB 2016/T 28 (PK)

Martin Assig
St. Paul # 528, 2013
tekening
aankoop kunstenaar met steun
van Stichting Van Beuningen/
Peterich-fonds
MB 2016/T 29 (PK)

Martin Assig
St. Paul # 564, 2014

tekening
aankoop kunstenaar met steun
van Stichting Van Beuningen/
Peterich-fonds
MB 2016/T 30 (PK)

Martin Assig
St. Paul # 566, 2014
tekening
aankoop kunstenaar met steun
van Stichting Van Beuningen/
Peterich-fonds
MB 2016/T 31 (PK)

Martin Assig
St. Paul # 612, 2014
tekening
aankoop kunstenaar met steun
van Stichting Van Beuningen/
Peterich-fonds
MB 2016/T 32 (PK)

Martin Assig
St. Paul # 613, 2014
tekening
aankoop kunstenaar met steun
van Stichting Van Beuningen/
Peterich-fonds
MB 2016/T 33 (PK)

Martin Assig
St. Paul # 643, 2014
tekening
aankoop kunstenaar met steun
van Stichting Van Beuningen/
Peterich-fonds
MB 2016/T 34 (PK)

Martin Assig
St. Paul # 647, 2014
tekening
aankoop kunstenaar met steun
van Stichting Van Beuningen/
Peterich-fonds
MB 2016/T 35 (PK)

Martin Assig
St. Paul # 707, 2015
tekening
aankoop kunstenaar met steun
van Stichting Van Beuningen/
Peterich-fonds
MB 2016/T 36 (PK)

Martin Assig
St. Paul # 708 (ganze Welt), 2015
tekening
aankoop kunstenaar met steun
van Stichting Van Beuningen/
Peterich-fonds
MB 2016/T 37 (PK)

Peder Balke
Rjukanfossen, circa 1860
schilderij
aankoop Daxer & Marschall,
München met steun van de
BankGiro Loterij
3855 (MK)

Gustav Vilhelm Blom
Een Griek in klederdracht, 1882
prent
aankoop veiling Bassenge, Berlijn
met steun van Stichting Lucas van
Leyden
L 2016/5 (PK)

Will Boone
She, 2015
schilderij
aankoop Karma, New York met
steun van Mr. Varon
3864 (MK)

Pierre Brébiette
*De heilige Barnabas geneest een
zieke*, circa 1625
prent
aankoop veiling Bassenge, Berlijn
met steun van Stichting Lucas van
Leyden
L 2016/14 (PK)

Carlyle Brown
Death of a Knight, 1948
tekening
aankoop Christies Londen met
steun van de BankGiro Loterij en
Robert en Marijcke Willink
MB 2016/ T 40 (PK)

Carlyle Brown
Celadine, 1948
tekening
aankoop Christies Londen met
steun van de BankGiro Loterij en
Robert en Marijcke Willink
MB 2016/ T 41 (PK)

Carlyle Brown <i>Feathers</i>, 1948 tekening aankoop Christie's Londen met steun van de BankGiro Loterij en Robert en Marijcke Willink MB 2016/ T 42 (PK)	Rotterdam MB 2016/T 7 recto/verso (PK)	aankoop veiling Bassenge, Berlijn met steun van Stichting Lucas van Leyden L 2016/15 (PK)	Peter Vilhelm Ilsted <i>Portret van Vilhelm Hammershoi</i>, 1928 prent aankoop veiling Bruun Rasmussen, Kopenhagen met steun van Stichting Lucas van Leyden L 2016/11 (PK)	L 2016/21 (PK)	foto aankoop kunstenaar 3875 (MK)
Carlyle Brown <i>Fallen Angel</i>, 1948 tekening aankoop Christie's Londen met steun van de BankGiro Loterij en Robert en Marijcke Willink MB 2016/ T 43 (PK)	Paul Donker Duyvis <i>De wijze van Rotterdam zit in de toren</i>, 1983 foto aankoop kunstenaar 3867 (MK)	Ryan Gander <i>The universe as I knew it at aged 5, collapsed and expanded several times or more</i>, 2008 tekening aankoop Kalix Berna Creative Industries, Amsterdam met steun van het Mondriaan Fonds 3880 (MK)	Jasper de Isaac <i>L'Espousee de village</i>, 1634 prent aankoop veiling Bassenge, Berlijn met steun van Stichting Lucas van Leyden L 2016/16 (PK)	Max Klinger <i>In flagranti (Dramen, Opus IX, Bl. 1)</i>, 1883 prent aankoop veiling Bassenge, Berlijn met steun van Stichting Lucas van Leyden L 2016/22 (PK)	Helena van der Kraan <i>Ragna Maingay</i>, 1985 foto aankoop kunstenaar 3877 (MK)
Carlyle Brown <i>Study of a Rose</i>, 1949 tekening aankoop Christie's Londen met steun van de BankGiro Loterij en Robert en Marijcke Willink MB 2016/ T 44 (PK)	Christoffer Wilhelm Eckersberg <i>Een Deens jacht waarvan de zeilen drogen bij rustig weer</i>, 1831 prent aankoop veiling Bassenge, Berlijn met steun van Stichting Lucas van Leyden L 2016/6 (PK)	Vilhelm Gertner <i>En hundred aarig olding</i>, 1837 prent aankoop veiling Bassenge, Berlijn met steun van Stichting Lucas van Leyden L 2016/20 (PK)	Edward James <i>Young Man Carrying a Lantern</i>, 1907-1984 tekening aankoop Christie's Londen met steun van de BankGiro Loterij en Robert en Marijcke Willink MB 2016/T 39 (PK)	Helena van der Kraan <i>Joop de Meij</i>, 1977 foto aankoop kunstenaar 3869 (MK)	Helena van der Kraan <i>Ragna Maingay en Richard Beumer</i>, 1987 foto aankoop kunstenaar 3878 (MK)
Carlyle Brown <i>Study of Violets</i>, 1949 tekening aankoop Christie's Londen met steun van de BankGiro Loterij en Robert en Marijcke Willink MB 2016/ T 45 (PK)	Pam Emmerik <i>Zonder titel</i>, 1997 tekening aankoop Galerie Cokkie Snoei, Rotterdam MB 2016/T 2 (PK)	Michele Greco <i>Horatius Cocles verdedigt de brug over de Tiber</i>, circa 1540-1560 prent aankoop veiling Bassenge, Berlijn met steun van Stichting Lucas van Leyden L 2016/3 (PK)	Uitgever: Gerard de Jode <i>De vier seizoenen</i>, circa 1574-1580 prent aankoop veiling Henri Godts, Brussel met steun van Stichting Lucas van Leyden L 2016/25 (PK)	Helena van der Kraan <i>Joop de Meij</i>, 2015 foto aankoop kunstenaar 3870 (MK)	Kunst4Kids 2016 Marijn Akkermans, Pedro Bakker, Irina Birger, Merijn Bolink, Mynke Buskens, David Derksen, Florette Dijkstra, Kevin Gallagher, Els ter Horst, Eiko Ishizawa, Nour-Edine Jarram, Chiaki Kamikawa, Geer van de Klugt, Daisy Kroon, Johannes Langkamp, Margriet Luyten, Christien Meindertsma, Rory Pilgrim, Marcel Reijerman, Ugo Rondinone, Reinaart Vanhoe, Wouter Venema, Lorelinde Verhees, Weronika Zielinska en Bruno, Timmy van Zoelen en Ina van Zyl 20 prenten, 3 sculpturen, 2 tassen, 4 installaties, 2 inktjetdrukken, 2 foto's aankoop kunstenaars vervaardigd in opdracht van Museum Boijmans Van Beuningen 3856 (MK), t/m 3860 (MK), BEK 1964 (MK) t/m BEK 1970 (MK), DTM 299 (KN&V), DTM 300 (KN&V), MB 2016/20 (PK) t/m MB 2016/33 (PK), MB 2016/35 (PK), MB 2016/36 (PK), MB 2016/38 (PK), MB 2016/T 21 (PK), MB 2016/T 22 (PK)
James Lee Byars 136 objecten waaronder correspondentie, multiples, foto's, boeken, kleine objecten (o.a. twee vergulde spijkers) en 2 stukjes 16mm film, 1969-1997 aankoop Flor en Lieve Bex, Antwerpen met steun van het Mondriaan Fonds, Vereniging Rembrandt en de BankGiro Loterij 3885 (MK) t/m 4020 (MK)	Pam Emmerik <i>Zonder titel</i>, 1999 tekening aankoop Galerie Cokkie Snoei, Rotterdam MB 2016/T 4 (PK)	Constantin Hansen <i>Kronborg gezien vanuit het noord-westen</i>, 1834 prent aankoop veiling Bassenge, Berlijn met steun van Stichting Lucas van Leyden L 2016/7 (PK)	Uitgever: Gerard de Jode <i>Helden en heldinnen uit de antieke geschiedenis</i>, circa 1574-1580 serie van 2 prenten aankoop veiling Henri Godts, Brussel met steun van Stichting Lucas van Leyden L 2016/26 1-2 (PK)	Helena van der Kraan <i>Ragna Maingay</i>, 2009 foto aankoop kunstenaar 3872 (MK)	
James Lee Byars uitgever: Wide White Space Gallery <i>100,000 minutes: or the big sample of Byars: or 1/2 an autobiography or the first paper of philosophy</i>, april/mei 1969 boek aankoop boekhandel De Slegte, Antwerpen 2016/0125	Pam Emmerik <i>Zonder titel</i>, 1997-1999 tekening aankoop Galerie Cokkie Snoei, Rotterdam MB 2016/T 5 (PK)	Peter Vilhelm Ilsted <i>De oude kamer</i>, 1920 prent aankoop veiling Bruun Rasmussen, Kopenhagen met steun van Stichting Lucas van Leyden L 2016/2 (PK)	Uitgever: Gerard de Jode <i>Christus predikt over de eindtijd</i>, circa 1574-1580 prent aankoop veiling Henri Godts, Brussel met steun van Stichting Lucas van Leyden L 2016/27 (PK)	Helena van der Kraan <i>Asja Beumer</i>, 2009 foto aankoop kunstenaar 3873 (MK)	
Hein Dingemans <i>Zonder titel</i>, circa 1991/1992 tekening aankoop Galerie Cokkie Snoei, 112	Jacques-Antoine Friquet de Vauroze naar Sébastien Bourdon <i>Het mystieke huwelijk van de heilige Catharina</i>, circa 1665-1670 prent	Peter Vilhelm Ilsted <i>Zonneschijn</i>, 1909 prent aankoop veiling Bassenge, Berlijn met steun van Stichting Lucas van Leyden L 2016/8 (PK)	Max Klinger <i>Amor, Tod und Jenseits (Intermezzi, Opus IV, Bl. 12)</i>, 1881 prent aankoop veiling Bassenge, Berlijn met steun van Stichting Lucas van Leyden	Helena van der Kraan <i>Ragna Maingay en Asja Beumer</i>, 2009 foto aankoop kunstenaar 3874 (MK)	Johan Thomas Lundbye <i>Lille Regine in Valteklide</i>, 1839 prent aankoop veiling Bruun Rasmussen, Kopenhagen, met steun van Stichting Lucas van Leyden L 2016/12 (PK)

samenstellers: Franz Marc en Wassily Kandinsky
uitgever: R. Piper & Co. Verlag
Der Blaue Reiter, 1912
almanak met 2 houtsnedes
29,5 x 22,5 cm
aankoop particuliere collectie met steun van het Mondriaan Fonds en de BankGiro Loterij / gedeeld eigendom met Gemeentemuseum Den Haag, Stedelijk Museum Amsterdam, RKD-Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis, Den Haag
MB 2016/40 (PK)

Sabine Marcelis
Dawn, 2015
lamp
aankoop Victor Hunt, Brussel
V 3117 (KN&V)

Matthijs Maris
Zanderige oever met bomen, circa 1860
schilderij
aankoop particuliere collectie met steun van de BankGiro Loterij
3865 (MK)

Taren McCallan-Moore
Zonder titel, 2010, 2012, 2013, 2014
8 tekeningen
aankoop kunstenaar met steun van Stichting Van Beuningen/ Peterich-fonds
MB 2016/T 11 t/m 18 (PK)

Alex Meidam
Witregels, 2002
schilderij
aankoop kunstenaar
Stad-S 198

Giuseppe Maria Mitelli
Al fin d' Mustafa, 1683
prent
aankoop veiling Bassenge, Berlijn met steun van Stichting Lucas van Leyden
L 2016/17 (PK)

John Floyd Morris
Naakte staande man en een liggende naakte vrouw onder een boom, 1944-1952
tekening
aankoop Christie's Londen
MB 2016/T 46 (PK)

Adam August Müller
Landschap met rustende jager, 1832
prent
aankoop veiling Bassenge, Berlijn met steun van Stichting Lucas van Leyden
L 2016/10 (PK)

Ron Nagle
Ronologue, 2014
sculptuur
aankoop Pierre Marie Giraud, Brussel met steun van het Mondriaan Fonds
A 8921 (KN&V)

Johann Joseph Neidl
Ceres, 1803
prent
aankoop veiling Bassenge, Berlijn met steun van Stichting Lucas van Leyden
L 2016/18 (PK)

Mai van Oers
At the Back of Beyond, Love (nummer 4), 2016
tekening
aankoop kunstenaar met steun van Stichting Van Beuningen/ Peterich-fonds
MB 2016/T 20 (PK)

Olphaert den Otter
Tondo Mondo, 2015
schilderij
aankoop kunstenaar met steun van het Mondriaan Fonds
3844 a-e (MK)

Antje Peters
XV.Shopnow.fr, 2015-2016
7-delige fotoserie
aankoop kunstenaar
3862 a-g (MK)

Emma van der Put
WTC, 2016
film
aankoop Tegenboschvanvreden, Amsterdam
Stad-FI 11

Tejo Remy en René Veenhuizen
Tennisballenbank, 2003 (2015)
bank
aankoop Atelier Remy&Veenhuizen, Utrecht

V 3120 (KN&V)

Wim Rietveld voor Gispen's Fabriek voor Metaalbewerking N.V.
415, 1954
fauteuil
aankoop Marianne Oostinga, Utrecht met steun van het Mondriaan Fonds
V 3108 (KN&V)

Vincent de Rijk
Toren, 2016
kast
aankoop Galerie VIVID, Rotterdam met steun van het Mondriaan Fonds
V 3172 (KN&V)

Ugo Rondinone
Breathe, Walk, Die, 2014
installatie
aankoop Galerie Eva Presenhuber, Zürich met steun van de BankGiro Loterij
BEK 1974 (MK)

Giulio Sanuto naar Michelangelo Buonarroti
Pietà, circa 1540-1580
prent
aankoop veiling Bassenge, Berlijn met steun van Stichting Lucas van Leyden
L 2016/4 (PK)

Bernard Sanders
Study of a Nude Woman, datum onbekend
schilderij
aankoop Christie's Londen met steun van de BankGiro Loterij en Robert en Marijcke Willink
3884 (MK)

Paul Schuitema
d3 tafelstoel, model a, 1932
stoel
aankoop Galerie De Andere Tijd, Kampen met steun van de Bank-Giro Loterij
V 3094 (KN&V)

Franz von Stuck
Die Sinnlichkeit, circa 1889
prent
aankoop veiling Bassenge, Berlijn met steun van Stichting Lucas van Leyden
L 2016/23 (PK)

Studio Minale-Maeda
Wrong Colour Furniture System, 2013
kast
aankoop Studio Minale-Maeda, Rotterdam
V 3097 (KN&V)

John Studulski
2gether, 1980
foto
aankoop Galerie Serieuze Zaken, Amsterdam
3883 (MK)

Koen Taselaar
Kamerplant Compositie II (Multititled10), 2015
tekening
aankoop Francis Boeske Projects, Amsterdam met steun van Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds
MB 2016/T 9 a-b (PK)

Koen Taselaar
Centrepiece (multititled 7), 2014
tekening
aankoop Francis Boeske Projects, Amsterdam met steun van Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds
MB 2016/T 10 (PK)

Koen Taselaar
Le monde entier est un cactus (totem #1), 2016
sculptuur
aankoop Francis Boeske Projects, Amsterdam met steun van Stichting Van Achterbergh-Domhof
BEK 1971 a-h (MK)

Jeroen Wand
Phases, 2013
vaas
aankoop Studio Jeroen Wand, Eindhoven
V 3106 (KN&V)

Matthew Cotes Wyatt
A representation of the meteor seen at Paddington, 1850
prent
aankoop veiling Bassenge, Berlijn met steun van Stichting Lucas van Leyden
L 2016/19 (PK)

Schenken en nalatenschappen

Woody van Amen
Zonder titel, 2011
tekening
schenking kunstenaar
Stad-T 249 (PK)

Woody van Amen
Secret, circa 2015
tekening
schenking kunstenaar
Stad-T 250 (PK)

Woody van Amen
zonder titel, 2015
tekening
schenking kunstenaar
Stad-T 251 a-c (PK)

Woody van Amen
Zonder titel, 6 juni 2016
tekening
schenking kunstenaar
Stad-T 252 a-b (PK)

Jost Amman
Vechtende herten (blad uit Jagdbüchlein), 1582
prent
schenking Prof. dr. I.M. Veldman
MB 2016/18 (PK)

Anna
Alice schrijft aan Alice, 1971
wandobject
schenking Ludo en Berthe Pieters
Stad-TX 8

Samensteller: Alfred d'Auny
Album du Figaro, 1875
album met circa 100 prenten
schenking Drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije
MB 2016/39 (PK)

Will Boone
Mercy Seat IV, 2014
sculptuur
schenking Mr. Varon
BEK 1972 (MK)

Cornelis Bos
Rolwerk met een herme, elf vogels, twee honden en bladranken, ca 1545
prent
schenking Prof. dr. I.M Veldman
MB 2016/16 (PK)

James Lee Byars
The Dressed Pencil, 1987
ready made
schenking de heer R. Fuchs
MB 2016/T 24 (PK)

James Lee Byars
titel onbekend, circa 1985-1990
relict
schenking de heer R. Fuchs
MB 2016/T 25 (PK)

James Lee Byars
The White Rabbit Letter, 1987
brief
schenking de heer R. Fuchs
MB 2016/T 23 (PK)

James Lee Byars
Aankondiging voor een performance in Van Abbemuseum Eindhoven, maart 1983, 13 maart 1983
uitnodiging
schenking mevrouw L. van Ginneken
MB 2016/1 a-b (PK)

James Lee Byars
Aankondiging voor een performance in Van Abbemuseum Eindhoven, maart 1983, 1983
uitnodiging
schenking mevrouw L. van Ginneken
MB 2016/2 a-b (PK)

James Lee Byars
Aankondiging performance Hortus Botanicus Amsterdam, augustus 1981, 23 augustus 1980
uitnodiging
schenking mevrouw L. van Ginneken
MB 2016/3 a-e (PK)

James Lee Byars
Mr. Joseph Beuys makes the world Documenta 8, 1987
multiple
schenking mevrouw L. van Ginneken
MB 2016/4 a-e (PK)

James Lee Byars
The 5 Continent Documenta 7, 1979
multiple
schenking mevrouw L. van Ginneken
MB 2016/5 a-b (PK)

James Lee Byars <i>Lily</i> , 1975 9-delige multiple schenking mevrouw L. van Ginneken MB 2016/T 8 1-20 (PK)	Jaap Gidding <i>Stilleven met bloemen</i> , 1887-1955 tekening uit de nalatenschap van mevrouw I.G.M. Möller-Brück MB 2016/T 38 (PK)	Ton Haas deurklink, 2000 schenking kunstenaar V 3116 (KN&V)	Paul Kooiker <i>Hunting and Fishing</i> , 1999 foto schenking particuliere collectie 3845 (MK)	<i>Regina Resista</i> , 1958 2-delig servies schenking Joan Temminck V 3127 a-b (KN&V)	schenking particuliere collectie 3853 (MK)
Sigrid Calon voor Swatch <i>Duet In Blue And Red</i> , 2015 horloge schenking kunstenaar V 3105 a-e (KN&V)	Hendrick Goltzius naar Adriaen de Weerdt <i>De mens moet zijn begeerten doden</i> , circa 1580 prent schenking Prof. dr. I.M. Veldman MB 2016/17 (PK)	Ton Haas <i>Softlight</i> , 2002 lamp schenking kunstenaar V 3118 (KN&V)	Paul Kooiker <i>Hunting and Fishing</i> , 1999 foto schenking particuliere collectie 3846 (MK)	Floris Meydam schaal, 1996-1999 schenking Leny Meydam 2241 (KN&V)	Willem Oorebeek <i>Zonder titel</i> , 1987 prent schenking Olphaert den Otter MB 2016/19 (PK)
Cornelis Danckerts (I) <i>Zuidelijke landschappen in een rond kader</i> , circa 1630-1656 serie van 4 prenten schenking Dr. C.A. Herlaar-Müller MB 2016/6 a-d (PK)	Ton Haas <i>Moire</i> , 2007 stoel schenking kunstenaar V 3109 (KN&V)	Ton Haas voor Crashevig <i>Nett R /4L</i> , 2005 (2016) stoel schenking kunstenaar V 3124 (KN&V)	Paul Kooiker <i>Showground</i> , 2004 foto schenking particuliere collectie 3847 (MK)	Floris Meydam vaas, 1990-2006 schenking Leny Meydam 2242 (KN&V)	J.J.P. Oud <i>07b</i> , 1934 stoel schenking Jacqueline Oud V 3095 (KN&V)
Elspeth Diederix <i>Solo</i> , 2001 foto schenking particuliere collectie 3849 (MK)	Ton Haas <i>Nett</i> , 2004-2006 stoel schenking kunstenaar V 3110 (KN&V)	Margarethe Heymann-Marks 6 kop en schotels, circa 1930 schenking de heer. J. Soetens V 3103 a-l (KN&V)	Helena van der Kraan <i>Portretten van jonge vrouwen en één jongetje</i> , 1998-2013 serie van 26 foto's schenking kunstenaar 3868 a-z (MK)	Floris Meydam kom, 1990-2006 schenking Leny Meydam 2244 (KN&V)	Psion <i>Psion series 3a</i> , 1993 computer schenking de heer. J.M. Maas V 3137 a-b (KN&V)
Moritz Ebinger <i>00.....ougn</i> , 2008 schilderij schenking kunstenaar 3861 (MK)	Ton Haas <i>Coral</i> , 2007 stoel schenking kunstenaar V 3111 (KN&V)	Toine Horvers <i>Names, Sagitta sections of the head. HB, B, 2 B, 3 B, 4 B</i> , 1996 tekening schenking kunstenaar Stad-T 253 (PK)	Friso Kramer voor Ahrend <i>Reform</i> , 1955 tafel schenking Danielle van der Waard V 3184 (KN&V)	Floris Meydam vaas, 1990-2006 schenking Leny Meydam 2245 (KN&V)	Jules Rigo <i>De vergeten beurs</i> , circa 1840-1850 prent schenking Dr. C.A. Herlaar-Müller MB 2016/7 (PK)
Ryan Gander <i>A slowing of the spectator's eye</i> , 2005 installatie schenking Annet Gelink en Joeri Bakker BEK 1973 (MK)	Ton Haas <i>Dweillamp</i> , 1998 lamp schenking kunstenaar V 3112 (KN&V)	Toine Horvers <i>Namen, Coronal sections of the head</i> , 1994 tekening schenking kunstenaar Stad-T 254 (PK)	Alex Meidam <i>Untitled</i> , 1988 schilderij schenking kunstenaar Stad-S 199	Floris Meydam voor De Porceleynne Fles vaas, 1988 schenking Leny Meydam A 8932 (KN&V)	Jules Rigo <i>Een marskramer spreekt met een moeder en twee kinderen</i> , circa 1840-1850 prent schenking Dr. C.A. Herlaar-Müller MB 2016/8 (PK)
Ryan Gander <i>Your life in three acts</i> , 2005-2006 installatie schenking Annet Gelink en Joeri Bakker 3882 (MK)	Ton Haas voor Leitmotiv <i>Dweillamp</i> , 1998 lamp schenking kunstenaar V 3113 (KN&V)	IBM Nederland <i>PS/2 Model L40 SX</i> , 1991 laptop herkomst onbekend V 3119 (KN&V)	Alex Meidam <i>Les mots m'échappent</i> , 2002 schilderij schenking van de kunstenaar Stad-S 200	Floris Meydam voor De Porceleynne Fles fruitschaal, 1988 schenking Leny Meydam A 8933 (KN&V)	Jules Rigo <i>Koning Karel VI van Frankrijk in 1392 in het bos van Mans gewaarschuwd door een oude man</i> , circa 1840-1850 prent schenking Dr. C.A. Herlaar-Müller MB 2016/9 (PK)
Jaap Gidding paneel, 1917 schenking de heer R. van der Sluys V 3138 (KN&V)	Ton Haas spiegel, 1993-2016 schenking kunstenaar V 3114 a-c (KN&V)	Marijn de Jong <i>Sint Petersburg</i> , 2003 foto schenking particuliere collectie 3850 (MK)	Floris Meydam voor Regina Aardewerk <i>Prince</i> , 1961 4-delig theeservies schenking Joan Temminck V 3125 a-d (KN&V)	Floris Meydam voor Koninklijke Hollandsche Pijpen- en Aardewerfabriek N.V. Goede- waagen 2-delig koffieservies, 2003 schenking Leny Meydam V 3128 a-b (KN&V)	Jules Rigo <i>De aanhouding van de dichter Roucher</i> , circa 1840-1850 prent schenking Dr. C.A. Herlaar-Müller MB 2016/10 (PK)
Jaap Gidding paneel, 1917 uit de nalatenschap van mevrouw I.G.M. Möller-Brück V 3139 (KN&V)	Ton Haas voor DMD Teake Bulstra <i>Wiebelvaas</i> , 1991 vaas schenking kunstenaar V 3115 a-b (KN&V)	Johan van der Keuken <i>Spaanse schreeuw</i> , 2002 foto schenking particuliere collectie 3851 (MK)	Floris Meydam voor Regina Aardewerk <i>1440 Prince</i> , 1961 4-delig servies schenking Joan Temminck V 3126 a-d (KN&V)	Arno Nollen <i>Jacky</i> , 2002 foto schenking particuliere collectie 3848 (MK)	Jules Rigo <i>Het oog van een moeder is als het oog van God</i> , circa 1840-1850 prent schenking Dr. C.A. Herlaar-Müller MB 2016/11 (PK)
		Johan van der Keuken <i>Spaanse schreeuw</i> , 2002 foto schenking particuliere collectie 3852 (MK)	Floris Meydam voor Regina Aardewerk	Hein-Kuhn Oh <i>Youg-a Yoon</i> , 2005 foto	

Jules Rigo
Een non troost een moeder en haar kinderen, circa 1840-1850
prent
schenking Dr. C.A. Herlaar-Müller
MB 2016/12 (PK)

Jules Rigo
Het huwelijk, circa 1840-1850
prent
schenking Dr. C.A. Herlaar-Müller
MB 2016/13 (PK)

Jules Rigo
Prascovie op reis, circa 1840-1850
prent
schenking Dr. C.A. Herlaar-Müller
MB 2016/14 (PK)

Ugo Rondinone
pink yellow blue clock, 2016
gebrandschilderd raam
schenking kunstenaar
BEK 1963 (MK)

Charlotte Schleiffert
Zonder titel, 2009
tekening
schenking particuliere collectie
Stad-T 248

Henk Tas
Dreambrothers, 2000
foto
schenking particuliere collectie
3854 (MK)

Willem Verbon
Kees van Dongen, 1970
sculptuur
schenking Centrum Beeldende Kunst Rotterdam
Stad-B 168

Nicolaus Visscher
Kaart van het graafschap Hene-gouwen, circa 1700
prent
schenking. Dr. C.A. Herlaar-Müller
MB 2016/15 (PK)

Martin Visser en Joke van der Heyden
Eva (prototype), 1987-1988
tafel
schenking Jan Bruijninx en Lianne Kaufman
V 3092 a-b (KN&V)

Martin Visser en Joke van der Heyden
Carol (prototype), 1987-1988
tafel
schenking Jan Bruijninx en Lianne Kaufman
V 3093 a-b (KN&V)

Jan Maarten Voskuil
werktekening, 2012
tekening
schenking Wilma en Ger van Dam
MB 2016/T 19 (PK)

Jeroen Wand
Phases, 2015
vaas
schenking kunstenaar
V 3107 (KN&V)

Verworven in 2006, fysiek overgedragen aan het museum in 2016

Diverse makers
720 stuks Scandinavisch glas, 1930-2005
schenking Cor de Wit en Sjoukje de Wit-Jelsma 2006
inventarisnummers nog niet bekend

Langdurige bruiklenen

Adel Abdessemed
Foot On, 2005
video
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-15 (MK)

Twee anonieme Italiaanse kunstenaars
Tekeningenboek, circa 1400-1450, circa 1525-1550
48 perkamenten folio's (in 6 katernen), 4 papieren dek- en schutbladen
bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen (voormalige collectie Koenigs)
St 331 1-50 (PK)

Otto Berchem
Deadheading, 2003
installatie
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-16 (MK)

Kees van Dongen
Le bout de la route, circa 1899
tekening
bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen (schenking de heer H.R. Okkens)
MB 2016/T 1 (PK)

Felix Gonzalez-Torres
Untitled, 1991
puzzel
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-01 (MK)

Felix Gonzalez-Torres
Untitled (Love Letter From the War Front), 1988
puzzel
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-02 (MK)

Giovanni Francesco Barbieri, genaamd Guercino
David met het hoofd van Goliath, 1657
schilderij
bruikleen Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Heerhugowaard
BRL 2016-21 (OK)

Roni Horn
Pooling (You), 1996-1997
7-delige fotoserie
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-09 a-g (MK)

Alfred V. Jensen
Portret van Franz Wilhelm Koenigs (1881-1941), 1935-1940
schilderij
bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen (schenking erven mr. W.O. Koenigs)
St 469

Gerald van der Kaap
010110 1544 (Jeffrey), 2001
foto
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-10 (MK)

Gerald van der Kaap
030517 1202 (Boy with Cup), 2003
foto

bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-11 (MK)

Gerald van der Kaap
030516 1507 (Cloud), 2003
foto
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-12 (MK)

Gerald van der Kaap
010113 2119 (Kadoelen), 2001
foto
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-13 (MK)

Paul Kooiker
Untitled (Hunting and Fishing 9), 1999
foto
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-18 (MK)

Paul Kooiker
Untitled (Hunting and Fishing 29), 1999
foto
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-19 (MK)

Paul Kooiker
Untitled (Hunting and Fishing 77), 1999
foto
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-20 (MK)

Deimantas Narkevicius
Disappearance of a Tribe, 2005
video
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-17 (MK)

Man Ray
Le Rouge et Le Noir, 1969
schilderij
bruikleen particuliere collectie Amsterdam
BRL 2016-22 (MK)

Karin Sander
Statue of Polished Egg, 1994
sculptuur

bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-14 a-c (MK)

Martine Stig
Dalal, 2005
foto
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-03 (MK)

Martine Stig
Sara, Najla & Friend, 2005
foto
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-04 (MK)

Martine Stig
Mona, 2005
foto
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-05 (MK)

Martine Stig
Zainab, 2005
foto
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-06 (MK)

Martine Stig
Anna & Jawaher, 2005
foto
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-07 (MK)

Martine Stig
Chadeer, 2005
foto
bruikleen Han Nefkens H+F
Collection
BRL 2016-08 (MK)

David Teniers (II)
De verzoeking van de heilige Antonius, circa 1660
schilderij
bruikleen Collectie H. Langman
BRL 2016-23 (OK)

Uitgaande bruiklenen nationaal

Kunsthall KAdE, Amersfoort
De loop der dingen
22 jan 2016 – 1 mei 2016
• Anoniem
Trap des ouderdoms, circa 1642-1665
BdH 15019 (PK)

Museum Flehite, Amersfoort
Rik Wouters
8 okt 2016 – 8 jan 2017
• Rik Wouters
De kleine lachster, 1907
BEK 1360 (MK)
• Rik Wouters
De Bruggenaar (Portret van Edgard Tytgat), 1910
BEK 1361 (MK)
• Rik Wouters
Mevrouw Wouters aan het raam van het huis aan de Derde Kost-verlorenkade in Amsterdam, circa 1915
MB 1950/T 10 (PK)
• Rik Wouters
Dame in het rood, 1912
St 85

Allard Pierson Museum, Amsterdam
DWDD Pop-up Museum
28 jan 2016 – 22 mei 2016
• Sarah Lucas
Got a Salmon on (Prawn), 1994
3326 a-i (MK)
• Klaas Gubbels
Van Nelle, 1995
3741 (MK)
• Jeroen Henneman
Uit het leven der dingen, 1971
BEK 1483 (MK)
• Sarah Lucas
Bitch, 1995
BEK 1678 a-g (MK)
• Paul Thek
Untitled (showcase), 1969
BEK 1699 (MK)
• Thomas Rentmeister
Ohne Titel, 1994 (2006)
BEK 1745 (MK)
• Claes Oldenburg
Baked Potato, 1966
BEK 1883 a-b (MK)
• Sigurdur Gudmundsson
Cherry, 2001
BRL 2013-02 (MK)

- Sigurdur Gudmundsson *Framboise*, 2001 BRL 2013-03 (MK)
- Sigurdur Gudmundsson *Hazelnut*, 2001 BRL 2013-04 (MK)
- Thomas Rentmeister *Kopje met melk*, 2001 BRL 2013-17 (MK)
- Sam Taylor-Wood *Soliloguy VII*, 1999 BRL 2013-22 (MK)
- Sam Taylor-Wood *Sleep*, 2002 BRL 2013-23 (MK)
- John Bock *Pozellan Isoschizo Küchentat des neurodermitischen Brocken-falls im Kaffeestrude und das alles ganz teuer*, 2001 FKI 68 (MK)

Museum het Rembrandthuis, Amsterdam

- Rembrandts naakte waarheid*
12 feb 2016 – 14 mei 2016
- Jan van Noordt *Zittend mannelijk naakt*, circa 1670 MB 1978/T 6 (PK)
 - Aert de Gelder *Zittend vrouwelijk naakt bij een kachel*, circa 1660-1662 R 1 (PK)
 - Rembrandt van Rijn *Zittende vrouw met naakt bovenlijf*, circa 1637 R 81 recto (PK)

Rijksmuseum Amsterdam

- Breitner: Meisje in kimono*
25 feb 2016 – 29 mei 2016
- George Hendrik Breitner *Meisje in kimono voor spiegel*, circa 1890 MB 1954/T 3 recto (PK)
 - George Hendrik Breitner *Het oorringetje*, 1893 St 95
 - George Hendrik Breitner *Zittende vrouw in kimono*, circa 1890 St 286 recto

Stedelijk Museum Amsterdam

- Wonen in de Amsterdamse School*
9 apr 2016 – 28 aug 2016
- Michel de Klerk *stoel*, 1916

- B 215 (KN&V)
- Hendrik Albertus van den Eijnde voor J.M. van Kempen & Zn urn, 1918 MBZ 348 (KN&V)
- Jacob (Jac.) Jongert voor N.V. United Glassworks fles, 1922-1923 V 522 a-d (KN&V)
- Jaap Gidding *vaas*, 1900-1927 V 1086 (KN&V)
- Jacob (Jac.) Jongert voor N.V. United Glassworks fles, circa 1920-1930 V 2218 (KN&V)
- Jaap Gidding N.V. Plateel-bakkerij Zuid-Holland *vaas*, 1925-1926 V 2458 (KN&V)

Rijksmuseum Amsterdam

- Frans Post. Dieren in Brazilië*
4 okt 2016 – 8 jan 2017
- Frans Jansz. Post *Braziliaans landschap met het offer van Manoah*, 1648 1693 (OK)

Rijksmuseum Amsterdam (venue 1)

- Hercules Segers*
7 okt 2016 – 8 jan 2017
- Hercules Seghers *Landschap met toren en rond gebouw*, circa 1625 2383 (OK)
 - Hercules Seghers *Rivierdal met huizen*, circa 1625 2525 (OK)

Van Gogh Museum, Amsterdam (venue 2)

- Daubigny, Monet, Van Gogh*
21 okt 2016 – 29 jan 2017
- Claude Monet *Champ de coquelicots*, 1881 2611 (MK)

Museum Arnhem

- Dick Ket*
17 sep 2016 – 4 dec 2016
- Dick Ket *Portret van de vader van de kunstenaar*, 1936 MB 445 a-b (PK)

Museum Arnhem

- Jeanne Oosting Prijs 2016*

- 15 okt 2016 – 15 jan 2017
- Kinke Kooi *Meten is weten*, 2010 B 2010/T 3 (PK)
 - Kinke Kooi *Be Careful She’s a Nester*, 2009 MB 2010/T 4 (PK)

K&C, expertisecentrum en projectorganisatie kunst en cultuur, Assen

- Into Nature – Art Expedition*
1 jul 2016 – 18 sep 2016
- Jeroen Eisinga *Springtime*, 2010-2011 Stad-FI 10

Noordbrabants Museum, Den Bosch (venue 1)

- Jheronimus Bosch – Visioenen van een genie*
10 feb 2016 – 8 mei 2016
- Jheronimus Bosch *De marskramer*, circa 1500 1079 (OK)
 - Jheronimus Bosch *Het uiennest*, circa 1505-1515 N 175 recto (PK)
 - Jheronimus Bosch *Spinster en oude vrouw*, circa 1480-1490 N 190 recto (PK)
 - Jheronimus Bosch *De heilige Christoffel*, circa 1500 St 26
 - Jheronimus Bosch *De hel*, circa 1515 St 27 recto
 - Jheronimus Bosch *Twee medaillons met symbolisch-religieuze voorstellingen*, circa 1515 St 27 verso
 - Jheronimus Bosch *De zondvloed*, circa 1515 St 28 recto
 - Jheronimus Bosch *Twee medaillons met symbolisch-religieuze voorstellingen*, circa 1515 St 28 verso

Noordbrabants Museum, Den Bosch

- In de ban van Bosch*
29 okt 2016 – 29 jan 2017
- Philips Galle *Temperantia*, circa 1560 BdH 15043 (PK)

Gemeentemuseum Den Haag (venue 1)

- Karel Appel*
16 jan 2016 – 16 mei 2016
- Karel Appel *De val*, 1981 3045 (MK)

Gemeentemuseum Den Haag (venue 1)

- Jan Toorop*
26 feb 2016 – 29 mei 2016
- Jan Toorop *De nieuwe generatie*, 1892 2337 (MK)
 - Jan Toorop *Dorpelwachters der zee*, 1901 2429 (MK)
 - Jan Toorop *Madonna met engelen*, circa 1920-1921 JTT 14 (PK)
 - Jan Toorop *Aardappelrooier*, 1904 JTT 16 (PK)
 - Jan Toorop *Aurore*, 1892 MB 1978/T 22 (PK)
 - Jan Toorop *Affiche 'Delftsche slaolie'*, 1894 MB 13305/12 (PK)

Dordrechts Museum

- Uit Liefde voor de Stad*
20 mrt 2016 – 11 sep 2016
- Vincent van Gogh *Een vrouw die beetwortels plant*, juni 1885 MB 744 (PK)

Dordrechts Museum

- Gerard Verdijk – Retroperspectief*
31 jul 2016 – 8 jan 2017
- Gerard Verdijk *Zonder titel*, 1977 3102 (MK)

Museum de Buitenplaats, Eelde

- De Appel*
24 sep 2016 – 27 nov 2016
- Kees Franse *Rek met appels*, 1971 BEK 1475 (MK)

Van Abbemuseum, Eindhoven

- De jaren '80. Begin van het nu?*
16 apr 2016 – 25 sep 2016
- Rob Scholte en Sandra Derks *ROM 87*, 1981-1982

- BRL 2013-52 a-g (MK)

Zuiderzeemuseum, Enkhuizen Wild van Water

- 26 mei 2016 – 6 nov 2016
- Meindert Hobbema *Zonnig landschap met boerenwoning*, circa 1665 1307 (OK)
 - Jan Wijnants *Duinlandschap*, circa 1665 2002 (OK)
 - Maerten Fransz. van der Hulst *Hengelaars op een houten bruggetje*, 1640-1645 2523 (OK)

Rijksmuseum Twenthe, Enschede

- Eindelijk! De Lairesse*
11 sep 2016 – 22 jan 2017
- Gerard de Lairesse *Rome op den Throon*, 1689 3144 (OK)
 - Gerard de Lairesse *Rome van den Throon*, 1689 3145 (OK)

Museum Gouda

- Erasmus 'Ik wijk voor niemand'*
5 feb 2016 – 26 jun 2016
- Lucas Cranach (I) *Portret van Desiderius Erasmus*, circa 1530-1536 BRL 2012-06 (OK)

Kasteel Huis Bergh, 's-Heerenberg

- De oudste tuin van Nederland*
22 apr 2016 – 1 mrt 2017
- Philips Galle *Vinkenjacht met net*, 1578 BdH 13221 (PK)
 - Anoniem *bloempot*, 1550-1650 F 2963 (KN&V)
 - Anoniem *gieter*, circa 1575 F 4287 (KN&V)
 - Adriaen Collaert *De maand maart (Ram)*, circa 1581 L 1965/114 c (PK)
 - Adriaen Collaert *De maand april (Stier)*, circa 1581 L 1965/114 d (PK)
 - Adriaen Collaert *April*, circa 1586-1610 L 1970/40 e (PK)

- Aegidius Sadeler *April*, 1607 MS 364 (PK)

Singer Museum, Laren

- Kunsthandel Buffa 1791-1951 – Schoonheid te koop*
10 sep 2016 – 8 jan 2017
- Constant Troyon *Boslandschap*, 1825-1865 2159 (OK)

Keramiekmuseum Princessehof, Leeuwarden

- Sexy Ceramics*
27 aug 2016 – 9 jul 2017
- Anoniem *schotel*, 1800-1850 A 7281 (KN&V)
 - Anoniem *tuitkan*, 1400-1500 F 9405 (KN&V)

TEFAF Maastricht

- Collecting Collectors at Museum Boijmans Van Beuningen*
10 mrt 2016 – 20 mrt 2016
- René Magritte *Le poison*, 1939 2943 (MK)
 - Lucas van Leyden *De bekering van Paulus*, 1509 BdH 12172 (PK)
 - Philips Galle *Het geloof*, circa 1560 BdH 15038 (PK)
 - James Abbott McNeill Whistler *Black Lion Wharf*, 1859 BdH 23174 (PK)
 - Joseph Anton Koch *De hel van Dante*, 1825 DN 327/224 (PK)
 - Jean-Honoré Fragonard *Het vertrouwelijke gesprek (La Confidence)*, circa 1778-1780 F I 228 (PK)
 - Honoré Daumier *De prentenverzamelaar (L'Amateur d'Estampes)*, 1860-1865 F II 12 (PK)
 - Paul Cézanne *Provençaals jachthuisje tussen bomen*, circa 1887-1890 F II 149 (PK)
 - Maarten van Heemskerck *De geschiedenis van Achab en Elia: het offer van Elia*, 1565 Heemskerck 2 (PK)

- Michelangelo Buonarroti <i>Studies van een paard met twee naakte ruiters en een mannen-torso</i>, circa 1508-1509 I 513 recto (PK) - Michelangelo Buonarroti <i>Studies van een uitgestrekte rechter onderarm voor het fresco 'De dronkenschap van Noach' in de Sixtijnse Kapel</i>, circa 1508-1509 I 513 verso (PK) - Fra Bartolommeo <i>Gabburri Album M</i>, 1729 I 563 M 1-201 (PK) - Fra Bartolommeo <i>Naar rechts lopende man, studie voor een bijfiguur in de 'Madonna della Misericordia' (Maria Moeder van Barmhartigheid omringd door een menigte met de heilige Dominicus en de donor)</i>, circa 1515 I 563 M 3 recto (PK) - Fra Bartolommeo <i>Jongeman, leunend op een sokkel, en vijf hoofden, studies voor omstanders in de 'Madonna della Misericordia' (Maria Moeder van Barmhartigheid omringd door een menigte met de heilige Dominicus en de donor)</i>, circa 1515 I 563 M 3 verso (PK) - Fra Bartolommeo <i>Studie van een staande vrouw</i>, circa 1510 I 563 M 115 (PK) - Fra Bartolommeo <i>Studie voor St. Bernardus in het schilderij 'Carondelet Madonna'</i>, circa 1511-1512 I 563 M 116 (PK) - Monogrammist I.A.M. van Zwolle <i>Madonna met de kersen</i>, circa 1470-1495 L 1955/6 (PK) - Claude-Augustin Duflos <i>Rocaille</i>, circa 1737 L 1997/3482 (PK) - Thomas Herbert <i>Pembroke Album</i>, circa 1683-1733 L 2012/3 1-328 (PK) - Jacob Cats <i>Dorpsgezicht bij maneschijn</i>, 1777 MB 1184 (PK) - Albrecht Dürer	<i>Studie van twee voeten voor de Apostel Paulus in het Heller-altaarstuk</i>, circa 1508 MB 1958/T 24 (PK) - Edgar Degas <i>Danseres met contrabas</i>, 1880 MB 1976/T 17 (PK) - Salvador Dalí <i>Zelfportret (studie voor 'Impressions d'Afrique' II)</i>, 1938 MB 1979/T 11 (PK) - Pieter Withoos <i>Drie inheemse vogels: Frater (Carduelis flavirostris), Goudvink (Pyrrhula pyrrhula), Spreeuw (Sturnus vulgaris, onder)</i>, circa 1675-1693 MvS 396 (PK) - Juste de Juste <i>Piramide van vijf mannen</i>, circa 1543 OB 1557 (PK) - Rembrandt van Rijn <i>Zittende vrouw met open-geslagen boek op schoot</i>, circa 1639 R 10 (PK) - Paulus van Liender <i>Bosgezicht met hoge bomen en figuren bij een beek</i>, circa 1790 St 248 (PK) - Roger Raveel <i>Zonder titel</i>, 1965 St. v.B./P. 1966/T 27 (PK) - Yayoi Kusama <i>Flower</i>, 1954 St. v.B./P 1968/T 2 (PK) - Peter Paul Rubens <i>Jonge vrouw met gekruiste handen</i>, circa 1629-1630 V 81 (PK)	BZ 24 (KN&V) Sacharius Vignon <i>avondmaalschotel</i>, 1687 BZ 25 (KN&V)	Cuypershuis Roermond (venue 3) <i>Design Derby: Nederland-België (1815-2015)</i> 23 apr 2016 – 2 okt 2016 - Andries Dirk Copier <i>Leerdam unica: C.B.7</i>, 1958 704 (KN&V) - Andries Dirk Copier <i>vaas</i>, 1928-1935 1332 (KN&V) - Willem Heesen <i>schaal</i>, 1977 1564 (KN&V) - Andries Dirk Copier <i>vaas</i>, 1942-1945 1869 (KN&V) - Andries Dirk Copier <i>vaas</i>, 1978 1873 (KN&V) - Chris Lebeau <i>vaas</i>, 1929 2217 (KN&V) - N.V. Haagsche Plateelfabriek <i>Rozenburg vaas</i>, 1899-1900 A 3091 (KN&V) - Theo Colenbrander <i>dekselvaas</i>, 1888 A 3097 a-b (KN&V) - Dirk Hubers <i>kom</i>, 1953 A 3130 (KN&V) - N.V. Haagsche Plateelfabriek <i>Rozenburg kop</i>, 1902 A 4089 a-b (KN&V) - N.V. Haagsche Plateelfabriek <i>Rozenburg vaas</i>, 1901 A 4202 (KN&V) - Chris van der Hoef <i>vaas</i>, 1908 A 4605 (KN&V) - Chris van der Hoef <i>vaas</i>, 1908 A 4606 (KN&V) - Joseph Mendes da Costa (II) <i>klok</i>, 1900 A 4761 (KN&V) - Jan de Rooden <i>vaas</i>, 1973 A 4997 (KN&V) - Jan de Rooden <i>vaas</i>, 1977	- A 5062 (KN&V) - Joseph Mendes da Costa (II) <i>voetstuk</i>, 1900 A 5398 (KN&V) - Pierre Culot <i>vaas</i>, 1965-1970 A 6315 (KN&V) - N.V. Haagsche Plateelfabriek <i>Rozenburg bord</i>, 1893 A 6565 di. (KN&V) - Pierre Culot <i>bak</i>, 1965-1970 A 6579 (KN&V) - Jan de Rooden <i>vaas</i>, 1970 A 7356 (KN&V) - Theo Colenbrander <i>sierschotel</i>, 1894 A 7433 (KN&V) - Pierre Culot <i>vaas</i>, 1971 A 7779 (KN&V) - Jan van der Vaart <i>vaas</i>, 1991 A 7865 (KN&V) - Hendrik Petrus Berlage <i>fauteuil</i>, 1910 B 212 (KN&V) - J.M.J. Hack <i>tafel</i>, 1898-1900 B 213 (KN&V) - J.M. van Kempen & Zn. <i>bokaal</i>, 1847 BZ 51 (KN&V) - Anoniem <i>strook geappliqueerde tule</i>, 1840-1850 De M 14 (KN&V) - Anoniem <i>fanchon</i>, 1850-1870 De M 242 (KN&V) - Anoniem <i>pot</i>, 1880-1900 F 9687 a-b (KN&V) - Chris Lebeau <i>tafellaken</i>, 1934 MB 1947 a (KN&V) - Chris Lebeau <i>servet</i>, 1934 MB 1947 b (KN&V) - Chris Lebeau <i>servet</i>, 1934 MB 1947 c (KN&V) - Wil Fruytier <i>wandtapijt</i>, 1962 MBT 52 (KN&V) - Frans Zwollo (Jr.) <i>doos</i>, 1920	- MBZ 120 (KN&V) - Gerardus Peeters <i>theepot</i>, 1831 MBZ 230 a (KN&V) - Gerardus Peeters <i>melkkan</i>, 1831 MBZ 230 b (KN&V) - Pieter Pieterse <i>theepot</i>, 1868 MBZ 249 a-b (KN&V) - Pieter Pieterse <i>melkkan</i>, 1868 MBZ 249 c (KN&V) - J.M. van Kempen & Zn. <i>jardinière</i>, 1899 MBZ 339 a-b (KN&V) - Abraham Frans Gips <i>waterketel</i>, 1900 MBZ 370 a-c (KN&V) - Abraham Frans Gips <i>theepot</i>, 1900 MBZ 370 e (KN&V) - Abraham Frans Gips <i>suikerdoos</i>, 1908 MBZ 370 f (KN&V) - Abraham Frans Gips <i>koffiekan</i>, 1908 MBZ 370 g (KN&V) - Abraham Frans Gips <i>melkkan</i>, 1908 MBZ 370 h (KN&V) - Abraham Frans Gips <i>dienblad</i>, 1900 MBZ 370 i (KN&V) - Carel Joseph Anton Begeer <i>vruchtenschaal</i>, 1925 MBZ 419 (KN&V) - Jean George Grebe <i>theepot</i>, 1845 MBZ 424 a (KN&V) - Jean George Grebe <i>melkkan</i>, 1845 MBZ 424 b (KN&V) - Gerritsen & van Kempen <i>mes</i>, 1965 MBZ 522 8 (KN&V) - Gerritsen & van Kempen <i>vork</i>, 1942 MBZ 522 20 (KN&V) - Gerritsen & van Kempen <i>lepel</i>, 1942 MBZ 522 32 (KN&V) - Hendrik Petrus Berlage <i>schotel</i>, 1923 V 1 d 2 (KN&V) - Hendrik Petrus Berlage <i>schotel</i>, 1923 V 1 g (KN&V) - Hendrik Petrus Berlage	- kop, 1923 V 1 j (KN&V) - Hendrik Petrus Berlage <i>melkbeker</i>, 1923 V 1 l (KN&V) - Hendrik Petrus Berlage <i>eierdop</i>, 1923 V 1 q 1 (KN&V) - Anoniem <i>Elegant</i>, 1950 V 247 (KN&V) - Paul Schudel <i>DK</i>, 1980 V 312 (KN&V) - Dick Simonis <i>lepel</i>, 1959 V 353 a (KN&V) - Dick Simonis <i>Festy</i>, 1959 V 353 b (KN&V) - Dick Simonis <i>Festy</i>, 1959 V 353 c (KN&V) - Dick Simonis <i>730 Gero Zildure</i>, 1961 V 356 a (KN&V) - Dick Simonis <i>730 Gero Zildure</i>, 1961 V 356 b (KN&V) - Dick Simonis <i>730 Gero Zildure</i>, 1961 V 356 c (KN&V) - Gijs Bakker <i>Ballroom lamp</i>, 1983 V 379 a-b (KN&V) - Ir. R.W.J. Veersema <i>TX 400</i>, 1950 V 387 (KN&V) - Mart van Schijndel <i>Delta</i>, 1981 V 407 a (KN&V) - Wladimir Flem <i>612606907</i>, 1945-1950 V 429 (KN&V) - Patrice J.F. Dupont <i>GF 303</i>, 1969 V 433 (KN&V) - Andries Dirk Copier <i>vaas</i>, 1929 V 528 a (KN&V) - Andries Dirk Copier <i>vaas</i>, 1929 V 528 b (KN&V) - Andries Dirk Copier <i>vaas</i>, 1929 V 528 c 1 (KN&V) - Andries Dirk Copier <i>vaas</i>, 1929 V 528 c 2 (KN&V)
--	--	---	--	--	--	--

- Gerrit Kiljan <i>Heemaf H</i>, Ptt 7216, 1953 V 696 (KN&V) - Koninklijke Fabriek Inventum B.V. straalkachel, 1929 V 717 (KN&V) - Anoniem zaklantaarn, 1940-1943 V 723 (KN&V) - Concern Bureau Vormgeving <i>HA 2760</i>, 1956 V 905 (KN&V) - Philips Radio 2007, 1927 V 912 b (KN&V) - N.V. Plaatelbakkerij Ram <i>kaststel Cathedraal</i>, 1922 V 913 a1-e2 (KN&V) - Chris van der Hoef vaas, 1906 V 928 a (KN&V) - Jaap Gidding vaas, 1925 v 949 (KN&V) - Ir. A. Horowitz <i>Philiphshave type 7736</i>, 1939 V 958 a-b (KN&V) J. Jurriaan Kok theepot, 1900 V 979 a-b (KN&V) - Floris Meydam <i>bitterstel Granada</i>, 1954 V 1087 a-g (KN&V) - Guillaume Marie Edmond Bellefroid <i>Wilma</i>, 1950 V 1226 a 1-2 (KN&V) - Guillaume Marie Edmond Bellefroid <i>Wilma</i>, 1950 V 1226 b (KN&V) - Guillaume Marie Edmond Bellefroid <i>Wilma</i>, 1950 V 1226 c 8 (KN&V) - Guillaume Marie Edmond Bellefroid <i>Wilma</i>, 1950 V 1226 c 9 (KN&V) - Guillaume Marie Edmond Bellefroid <i>Wilma</i>, 1950 V 1226 d 1-2 (KN&V) - Guillaume Marie Edmond Bellefroid <i>Wilma</i>, 1950 V 1227 a 1-2 (KN&V) - Guillaume Marie Edmond Bellefroid <i>Wilma</i>, 1950 V 1227 d (KN&V) - Guillaume Marie Edmond Bellefroid <i>Wilma</i>, 1950 V 1227 e 1 (KN&V) - Guillaume Marie Edmond Bellefroid <i>Wilma</i>, 1950 V 1227 e 2 (KN&V) - Ir. H. Veersema radio, 1946 V 1299 (KN&V) - N.V. De Sphinx v/h Petrus Regout & Co. <i>Gleaner</i>, 1859-1885 V 1307 a 1-2 (KN&V) - N.V. De Sphinx v/h Petrus Regout & Co. <i>Gleaner</i>, 1859-1885 V 1307 b 1-2 (KN&V) - N.V. De Sphinx v/h Petrus Regout & Co. <i>Gleaner</i>, 1859-1885 V 1307 c 1-2 (KN&V) - N.V. De Sphinx v/h Petrus Regout & Co. melkkan, 1859-1885 V 1307 d (KN&V) - N.V. De Sphinx v/h Petrus Regout & Co. <i>Gleaner</i>, 1859-1885 V 1307 e (KN&V) - N.V. De Sphinx v/h Petrus Regout & Co. <i>Gleaner</i>, 1859-1885 V 1307 f 1 (KN&V) - N.V. De Sphinx v/h Petrus Regout & Co. <i>Gleaner</i>, 1859-1885 V 1307 f 2 (KN&V) - N.V. De Sphinx v/h Petrus Regout & Co. <i>Gleaner</i>, 1859-1885 V 1307 f 3 (KN&V) - N.V. De Sphinx v/h Petrus Regout & Co. <i>Gleaner</i>, 1859-1885 V 1307 f 4 (KN&V) - N.V. De Sphinx v/h Petrus Regout & Co. <i>Gleaner</i>, 1859-1885 V 1307 f 5 (KN&V) - N.V. De Sphinx v/h Petrus Regout & Co. <i>Gleaner</i>, 1859-1885 V 1307 f 6 (KN&V) - N.V. De Sphinx v/h Petrus Regout & Co. <i>Gleaner</i>, 1859-1885 V 1307 f 7 (KN&V) - N.V. De Sphinx v/h Petrus Regout & Co. <i>Gleaner</i>, 1859-1885 V 1307 f 8 (KN&V) - Petrus Regout & Co terrine, 1875-1900 V 1357 a-b (KN&V) - C.V. Petrus Regout & Co. mosterdpot, 1875-1900 V 1464 a-b (KN&V) - N.V. Haagsche Plaatelfabriek Rozenburg bord, 1893 V 1487 (KN&V) - Bruno Ninaber van Eyben <i>Halshorloge '76</i>, 1976 V 1594 (KN&V) - Nikolai Carels <i>Fluïtketel 'Le Lapin'</i>, 1989 V 1617 a-b (KN&V) - Dick Simonis lepel, 1957 V 1681 a (KN&V) - Dick Simonis vork, 1957 V 1681 b (KN&V) - Dick Simonis mes, 1957 V 1681 c (KN&V) - Willem Hendrik Gispen kinderstoel, 1950-1960 V 1814 (KN&V) - Huub Hoste stoel, 1928 V 1845 (KN&V) - Willem Hendrik Gispen <i>Model nr 59</i>, 1930 V 1858 a-e (KN&V) - Jaap Gidding bonbonnière, 1925-1927 V 1877 a-b (KN&V) - Han Pieck <i>Lawo 1</i>, 1946-1947 V 1907 (KN&V) - Mart Stam stoel, 1931 V 1908 (KN&V) - Ineke Hans <i>Tafel behorend bij 'Huis-Tuin-en-Keuken-tafeltje'</i>, 1996 V 1981 a (KN&V) - Ineke Hans <i>Krukje behorend bij 'Huis-Tuin-en-Keuken-tafeltje'</i>, 1996 V 1981 b (KN&V) - Ineke Hans <i>Krukje behorend bij 'Huis-tuin-en-keuken-tafeltje'</i>, 1996 V 1981 c (KN&V) - Dick van Hoff wasbak, 1996 V 1992 a-b (KN&V) - Jacob (Jac.) Jongert reclamebord, circa 1930 V 2164 (KN&V) - Aldo Bakker <i>Glass-line</i>, 2001 V 2167 a (KN&V) - Aldo Bakker <i>Glass-line</i>, 2001 V 2167 b (KN&V) - Aldo Bakker <i>Glass-line</i>, 2001 V 2167 c (KN&V) - Aldo Bakker <i>Glass-line</i>, 2001 V 2167 d (KN&V) - Aldo Bakker <i>Glass-line</i>, 2001 V 2167 e (KN&V) - Aldo Bakker <i>Glass-line</i>, 2001 V 2167 f (KN&V) - Aldo Bakker <i>Glass-line</i>, 2001 V 2167 g (KN&V) - Marcel Wanders <i>Airborne snotty, Ozeana 1000:1</i>, 2001 V 2256 b 2 (KN&V) - Willem Gilles waterketel, 1950-1960 V 2401 a-b (KN&V) - Richard Hutten <i>Sexy Relaxy Wood</i>, 2002 V 2471 (KN&V) - Gerard Muller <i>Funnel</i>, 1924 V 2560 a 8 (KN&V) - Gerard Muller <i>Funnel</i>, 1924 V 2560 b 2 (KN&V) - Gerard Muller <i>Funnel</i>, 1924 V 2560 c 2 (KN&V) - Gerard Muller <i>Funnel</i>, 1924 2560 d 1 (KN&V) - Gerard Muller <i>Funnel</i>, 1924 V 2560 e 3 (KN&V) - Gerard Muller <i>Funnel</i>, 1924 V 2560 h 1 (KN&V) - Dick Lion <i>Metropolis</i>, 1986-1987 V 2566 a-b (KN&V) - Dick Lion <i>Metropolis</i>, 1986-1987 V 2566 c-d (KN&V) - Dick Lion <i>Metropolis</i>, 1986-1987 V 2566 e (KN&V) - Atelier NL <i>Fundamentals of Makkum</i>, 2009 V 2652 3 (KN&V) - Atelier NL <i>Fundamentals of Makkum</i>, 2009 V 2652 4 (KN&V) - Atelier NL <i>Fundamentals of Makkum</i>, 2009 V 2652 5 (KN&V) - Atelier NL <i>Fundamentals of Makkum</i>, 2009 V 2652 23 (KN&V) - Atelier NL <i>Fundamentals of Makkum</i>, 2009 V 2652 24 (KN&V) - Atelier NL <i>Fundamentals of Makkum</i>, 2009 V 2652 25 (KN&V) - Atelier NL <i>Fundamentals of Makkum</i>, 2009 V 2652 28 (KN&V) - Atelier NL <i>Fundamentals of Makkum</i>, 2009 V 2652 29 (KN&V) - Atelier NL <i>Fundamentals of Makkum</i>, 2009 V 2652 30 (KN&V) - Hella Jongerius <i>Soft Urn</i>, 1993 V 2663 (KN&V) - Gerrit Thomas Rietveld <i>Mondial</i>, 1957-2006 V 2665 (KN&V) - Scholten & Baijings <i>Colour porcelain</i>, 2012 V 2811 a2 (KN&V) - Scholten & Baijings <i>Colour porcelain</i>, 2012 V 2811 b1 (KN&V) - Scholten & Baijings <i>Colour porcelain</i>, 2012 V 2811 b3 (KN&V) - Scholten & Baijings <i>Colour porcelain</i>, 2012 V 2811 c4 (KN&V) - Scholten & Baijings <i>Colour porcelain</i>, 2012 V 2811 c5 (KN&V) - Scholten & Baijings <i>Colour porcelain</i>, 2012 V 2811 d1 (KN&V) - Scholten & Baijings <i>Colour porcelain</i>, 2012 V 2811 o3 (KN&V) - Scholten & Baijings <i>Colour porcelain</i>, 2012 V 2811 o4 (KN&V) - Scholten & Baijings <i>Colour porcelain</i>, 2012 V 2811 q1-5 (KN&V) - Lenneke Langenhuijsen <i>TuTu</i>, 2010 V 2881 (KN&V) - Auping <i>fauteuil 5031</i>, 1931-1935 V 2899 (KN&V) - Cubic 3 Design <i>Nachtschade</i>, 1987 V 2914 (KN&V) - Martin Visser <i>se79</i>, 1960 V 3010 (KN&V) - Piet Kramer kast, 1921 V 3062 a-b (KN&V) - Friso Kramer <i>Lightwell Friso Kramer LED</i>, 2013 V 3069 (KN&V) - Huibert Groenendijk <i>Maxi Così</i>, 2001 V 3091 (KN&V) - Friso Kramer stoel, 1953 V 3099 (KN&V)					
--	--	--	--	--	--

Zonder titel, 1979-1980 Stad-S 21					
Kunsthal, Rotterdam <i>Fatale kunst</i> – Sara de Swart, muze der Tachtigers 19 mrt 2016 – 5 jun 2016	Oud Katholieke Parochie HH Petrus en Paulus/Paradijskerk, Rotterdam <i>Kerstviering 2016</i> 25 dec 2016 – 26 dec 2016	<i>Christus'</i> , 1587 L 1963/76 o (PK)			
- Isaac Israëls <i>Portret van Jan Toorop</i>, 1904 1356 (MK) - Corstiaan Hendrikus de Swart <i>Waterval in naaldbomenbos</i>, 1866 PAK 4743 (PK)	- Anoniem miskelk, 1681 BZ 7 (KN&V) - Cornelis de Haan schaal, 1681 BZ 8 (KN&V) - Rudolp Sondagh ampul, 1767 BZ 9 (KN&V) - Rudolp Sondagh ampul, 1767 BZ 10 (KN&V) - Michiel de Bruyn van Berendrecht kandelaar, 1652 BZ 11 (KN&V) - Michiel de Bruyn van Berendrecht kandelaar, 1652 BZ 12 (KN&V) - Michiel de Bruyn van Berendrecht wijnkan, 1652 BZ 13 (KN&V)	Albrecht Dürer <i>De heilige Franciscus ontvangt de Stigmata</i>, circa 1503-1504 MB 1956/153 (PK)			
TENT Rotterdam <i>Utopian Dreams</i> 20 apr 2016 – 10 jul 2016		Centraal Museum Utrecht <i>Trots van de Stad. De Utrechtse Domtoren</i> 24 jun 2016 – 2 okt 2016			
Claes Oldenburg <i>Screw arch Bridge model</i>, 1980-1981 BEK 1585 (MK)		- Jan de Beijer <i>Gezicht op de Domtoren te Utrecht</i>, 1746 MB 1150 (PK) - Willem van de Velde (I) <i>De Dom van Utrecht (naam van een schip)</i>, 1664 MB 1866/T 246 (PK)			
TENT Rotterdam <i>The Backroom. Charly van Rest</i> 22 apr 2016 – 10 jul 2016		Museum Tromp's Huys, Vlieland <i>1666 in breder perspectief – Willem van de Velde terug op Vlieland</i> 8 aug 2016 – 7 jan 2017			
- Charly van Rest <i>Dante</i>, 1995 Stad-D 3 - Charly van Rest <i>Zwaar water (D2O Deuterium)</i>, 1993 Stad-D 4 a-b - Charly van Rest <i>De paarse zon</i>, 1990 Stad-F 31 - Charly van Rest <i>De Prinses</i>, 1989 Stad-F 32 - Charly van Rest <i>El-Bab</i>, 1990 Stad-F 44 - Charly van Rest <i>Nomadisch werkstuk</i>, 1992 Stad-F 170 - Charly van Rest <i>Zwartbrood II</i>, 1987 Stad-S 27 - Charly van Rest <i>Nomadisch werkstuk</i>, 1992 Stad-T 157 a-f	Museum Catharijneconvent, Utrecht <i>Franciscus</i> 4 mrt 2016 – 5 jun 2016	- Willem van de Velde (I) <i>Schepen aan de kust met zicht op Vlieland, de Vlie en Ter-schelling</i>, 1643 MB 1866/T 6 (PK) - Willem van de Velde (I) Vollenhoven, 1665 MB 1866/T 267 (PK) - Willem van de Velde (I) Middelhoven, 1665 MB 1866/T 292 (PK)			
Garage Rotterdam <i>The Fortune Teller</i> 20 mei 2016 – 17 jul 2016	Museum Catharijneconvent, Utrecht <i>De heilige Franciscus</i> , 1610-1615 2635 (OK)	Museum de Fundatie – Paleis aan de Blijmarkt, Zwolle <i>Zie de mens</i> 1 okt 2016 – 17 jan 2017			
Mai van Oers <i>At the Back of Beyond I</i>, 2012/2013 MB 2013/T 8 (PK)	- Bernardo Strozzi <i>De heilige Franciscus</i>, 1610-1615 2635 (OK) - Cornelis Cort <i>De heilige Franciscus ontvangt de stigmata</i>, 1567 BdH 14938 (PK) - Luca Ciambelano <i>De heilige Franciscus ontvangt de stigmata</i>, 1599 Boek F.A. gi. 43 (PK) - Philips Galle (atelier) <i>De geboorte van Franciscus</i>, 1587 L 1963/76 c (PK) - Philips Galle (atelier) <i>De heilige Franciscus sticht de orde der minderbroeders</i>, 1587 L 1963/76 e (PK) - Philips Galle (atelier) <i>De heilige Franciscus imiteert de wonderen van Christus</i>, 1587 L 1963/76 m (PK) - Philips Galle (atelier) <i>De heilige Franciscus als 'Alter</i>	- Gino Severini <i>Pierrot met gitaar</i>, 1923 1801 (MK) - Bruce Nauman <i>Walking in an Exaggerated Manner Around the Perimeter of a Square</i>, 1967-1968 FKI 10 (MK)			

Herzogliches Museum, Gotha (venue 2) 3 jul 2016 – 2 okt 2016					
Balthasar van der Ast <i>Stilleven met schelpen</i>, circa 1640 2173 (OK)					
Ludwig Forum für Internationale Kunst, Aachen (venue 1) <i>Mies van der Rohe</i> 28 okt 2016 – 12 feb 2017					
Vasilii Vasileevich Kandinsky <i>Grosse Studie</i>, 1914 2677 (MK)					
Museum aan de Stroom, Antwerpen <i>Antwerpen à la Carte</i> 12 mei 2016 – 31 okt 2016					
Frans Jansz. Post <i>Een suikerfabriek</i>, circa 1660 2116 (OK)					
Museum Sinclair-Haus, Bad Homburg v.d. Höhe <i>The Second Skin. Nature – Clothing</i> 16 okt 2016 – 19 feb 2017					
Juul Kraijer <i>Zonder titel</i>, 2002 Stad-T 218					
The Walters Art Museum, Baltimore <i>A Feast for the Senses: Art and Experience in Medieval Europe</i> 15 okt 2016 – 8 jan 2017					
Geertgen tot Sint Jans <i>De verheerlijking van Maria</i>, 1490-1495 2450 (OK)					
Museum Tinguely, Bazel <i>Prière de toucher – The Touch of Art</i> 12 feb 2016 – 16 mei 2016					
- Cornelis Jacobsz. Drebbel <i>Het gevoel</i>, 1596 BdH 9862 (PK) - Jan Saenredam <i>Het gevoel</i>, circa 1595-1600 BdH 13469 (PK) - Anoniem <i>Het gevoel</i>, circa 1590-1610 BdH 15298 (PK) - Cornelis Cort <i>Het gevoel</i>, 1561 BdH 15576 (PK) - Cornelis Cort					

<i>Christus verschijnt aan Maria Magdalena</i> , 1567 OB 2935 (PK)					
Kunstmuseum Basel, Bazel <i>Sculpture on the Move 1946-2016</i> 19 apr 2016 – 18 sep 2016					
Sarah Lucas <i>Bitch</i>, 1995 BEK 1678 a-g (MK)					
Gemäldegalerie – Staatliche Museen zu Berlin, Berlin (venue 1) <i>El siglo de Oro. The Age of Velázquez</i> 1 jul 2016 – 30 okt 2016					
Kunsthalle der Hypo-Kulturstiftung, München (venue 2) 25 nov 2016 – 26 mrt 2017					
Meester van de Amsterdamse Bodegone <i>Keukenstuk (bodegone)</i>, circa 1625 BRL 2004 SK-A-2962 (OK)					
Schloss Biesdorf, Berlin <i>Auftrag Landschaft / (com)mission Landscape</i> 9 sep 2016 – 2 apr 2017					
Jeanne van Heeswijk e.a. <i>Amnesie van een landschap</i>, 2006-2009 Stad-I 4 a-c					
Bonner Kunstverein, Bonn <i>Wim T. Schippers – Eine Retro-spektive</i> 2 sep 2016 – 13 nov 2016					
- Wim T. Schippers <i>The Eggs</i>, 1966 BEK 1556 a-b (MK) - Wim T. Schippers <i>Stilleven met peer</i>, 2005-2006 BEK 1744 (MK) - Wim T. Schippers <i>Pindakaasvloer</i>, 1962 BEK 1861 (MK)					
Musea Brugge – Groeninge-museum <i>De kunst van het recht</i> 28 okt 2016 – 5 feb 2017					
- Bernard van Orley <i>Christus aan het kruis tussen Maria en Johannes</i>, circa 1525 1629 (OK) - Maarten de Vos <i>De oudsten beschuldigen Susan-</i>					

na valselijk van overspel (Daniël 13:28-44), circa 1580-1585

M de Vos 2 (PK)

• Maarten de Vos
Daniël komt tussenbeide in het belang van Susanna (Daniël 13:45-49), circa 1580-1585

M de Vos 3 (PK)

Museum van Elsene, Brussel
Dialogue with Light: Walter LeBlanc – Jef Verheyen
27 okt 2016 – 22 jan 2017

• Walter Leblanc
Twisted Strings, 1968
3512 (MK)

Musée départemental de Flandre, Cassel
The Odyssey of Animals
8 okt 2016 – 22 jan 2017

• Peeter Boel
Jachtstilleven met zwaan, circa 1645
1069 (OK)

• Roelandt Savery
Een hoentje, 1600-1700
1774 (OK)

• Roelandt Savery
Een haantje, 1600-1700
1775 (OK)

Ordrupgaard, Charlottenlund
Monet. Beyond Impressionism
24 aug 2016 – 4 dec 2016

• Claude Monet
La maison du pêcheur, Varengeville, 1882
1544 (MK)

Kunsthalle im Lipsiusbau, Dresden
Paradise on Earth. Flemish Landscape Paintings from Bruegel to Rubens
1 okt 2016 – 15 jan 2017

• Cornelis van Dalem
Landschap met het begin van de beschaving, 1560-1570
3363 (OK)

• Pieter Bruegel (I)
De konijnenjacht, 1560
BdH 9589 (PK)

• Nicolaes de Bruyn
Het oordeel van Midas, circa 1600-1610
MB 1969/199 (PK)

Stiftung Museum Kunstpalast, Düsseldorf

Behind the Curtain. Concealment and Revelation since the Renaissance

1 okt 2016 – 22 jan 2017

- Peter Paul Rubens
Het bad van Diana, 1635-1640
2296 (OK)
- Anoniem
Stilleven met boeken en wasbekken in een nis, 1470-1480
2469 verso (OK)
- Evaristo Baschenis
Stilleven met muziekinstrumenten, boeken en sculptuur, circa 1650
2688 (OK)
- Francis Bacon
Man in blue I, 1954
2700 (MK)

Scottish National Gallery of Modern Art, Edinburgh (venue 1)
Surreal Encounters: Collecting the Marvellous... Works from the Collections of Roland Penrose, Edward James, Gabrielle Keiller, Ulla and Heiner Pietzsch
4 jun 2016 – 11 sep 2016
Hamburger Kunsthalle, Hamburg (venue 2)

Surreale Begegnungen: Dalí, Ernst, Miró, Magritte... aus den Sammlungen Roland Penrose, Edward James, Gabrielle Keiller, Ulla und Heiner Pietzsch
7 okt 2016 – 22 jan 2017

- René Magritte
Au seuil de la liberté, 1930
2709 (MK)
- Salvador Dalí
Landscape with a Girl Skipping Rope, 1936
2937 a-c (MK)
- Salvador Dalí
Table solaire, 1936
2938 (MK)
- René Magritte
La reproduction interdite, 1937
2939 (MK)
- René Magritte
La jeunesse illustrée, 1937
2940 (MK)
- René Magritte
La saignée, 1939
2941 (MK)
- René Magritte
La maison de verre, 1939

- 2942 (MK)
- René Magritte
Le poison, 1939
2943 (MK)
- Salvador Dalí
Couple aux têtes pleines de nuages, 1936
2988 a-b (MK)
- Salvador Dalí
Le grand paranoïaque, 1936
2989 (MK)
- Salvador Dalí
Espagne, 1938
2990 (MK)
- Salvador Dalí
Impressions d'Afrique, 1938
2991 (MK)
- René Magritte
Le modèle rouge III, 1937
2992 (MK)
- Vincent Mentzel
Sir Edward James, Xilitla, Mexico, 1980
3556 (MK)
- Vincent Mentzel
Sir Edward James, Xilitla, Mexico, 1980
3557 (MK)
- Melanie Smith
Xilitla, 2010
FKI 119 (MK)
- Salvador Dalí
Zelfportret (studie voor 'Impressions d'Afrique' I), 1938
MB 1979/T 10 (PK)
- Salvador Dalí
Zelfportret (studie voor 'Impressions d'Afrique' II), 1938
MB 1979/T 11 (PK)
- Salvador Dalí
Mae West Lips Sofa, 1938
V 2280 (KN&V)

Alleen naar Hamburger Kunsthalle:

- Salvador Dalí
La conquête de l'irrationnel, 1935
1997/6a
- Salvador Dalí
Souvenir – Catalogue, 1936
MB 1992/3 (MK)
- Max Ernst
Petites tables autour de la terre, uit de serie *Histoire Naturelle*, 1926
MB 1995/3-4 (MK)
- Max Ernst
Les confidences, uit de serie *Histoire Naturelle*, 1926

- MB 1995/3-10 (MK)
- Max Ernst
Les cicatrices, uit de serie *Histoire Naturelle*, 1926
MB 1995/3-16 (MK)
- Max Ernst
Les diamants conjugaux, uit de serie *Histoire Naturelle*, 1926
MB 1995/3-26 (MK)
- E. Tériade
Minotaure: revue artistique et littéraire, 1933
Tijds.1324 (1)
- E. Tériade
Minotaure: revue artistique et littéraire, 1933
Tijds.1324 (2)
- E. Tériade
Minotaure: revue artistique et littéraire, 1933
Tijds.1324 (3-4)
- E. Tériade
Minotaure: revue artistique et littéraire, 1934
Tijds.1324 (5)
- E. Tériade
Minotaure: revue artistique et littéraire, 1934
Tijds.1324 (6)
- E. Tériade
Minotaure: revue artistique et littéraire, 1935
Tijds.1324 (7)
- E. Tériade
Minotaure: revue artistique et littéraire, 1936
Tijds.1324 (8)
- E. Tériade
Minotaure: revue artistique et littéraire, 1936
Tijds.1324 (9)
- Albert Skira
Minotaure: revue artistique et littéraire, 1937
Tijds.1324 (10)
- Albert Skira
Minotaure: revue artistique et littéraire, 1938
Tijds.1324 (11)
- Albert Skira
Minotaure: revue artistique et littéraire, 1938
Tijds.1324 (12/13)
- Groupe surréaliste en Belgique
Bulletin internationale du surréalisme, 1935
Tijds.1981/236 (3)

Scottish National Gallery, Edinburgh (venue 1)
Daubigny, Monet, Van Gogh
25 jun 2016 – 2 okt 2016

- Claude Monet
Champ de coquelicots, 1881
2611 (MK)

Museo Salvatore Ferragamo, Florence
Role Play across Art and Fashion
12 mei 2016 – 7 apr 2017

- Viktor&Rolf
Irina, Shirt Symphony Collection, lente/zomer 2011
B 684 a-d (KN&V)
- Galleria dell'Accademia, Florence**
Giovanni dal Ponte (1385-1437)
22 nov 2016 – 12 mrt 2017
- Fra Angelico
Maria met kind tussen twee engelen, circa 1420
2555 (OK)

Musei San Domenico, Forlì
Piero della Francesca. Exploring a Legend
12 feb 2016 – 26 jun 2016

- Balthus
De kaartspelers, 1968-1973
2854 (MK)
- Städel Museum, Frankfurt (venue 1)**
Antoine Watteau – drawings
19 okt 2016 – 15 jan 2017
- Jean-Baptiste Pater
Landelijk feest met wijn schenkende jonge man, 1695-1736
2584 (OK)
 - Jean-Baptiste Pater
Landelijk feest bij een beeld van Venus, circa 1720-1736
2585 (OK)
 - Jean Antoine Watteau
L'Indiscret, 1713-1717
2588 (OK)
 - Jean Antoine Watteau
Studie voor een boogvormig decoratief paneel met drie jachthonden en dood gevogelte, circa 1720-1740
F I 17 (PK)
 - Jean Antoine Watteau
Twee studies van een jongetje, circa 1719-1720
F I 49 (PK)

- Jean Antoine Watteau
Studie van twee jonge schoenlappers, circa 1715-1716
F I 68 (PK)
- Jean Antoine Watteau
Man met kiekkast, 1715
F I 98 (PK)
- Jean Antoine Watteau
Studies van vier rustende soldaten en een staande vrouw / Four studies of soldiers at rest and one of a standing woman, 1709-1712
F I 150 recto (PK)
- Jean Antoine Watteau
Twee acteurs (een met een gitaar) en een hond, circa 1711
F I 152 recto (PK)
- Jean Antoine Watteau
Studie van een staande danser met uitgestrekte arm, circa 1710
F I 281 (PK)
- Jean Antoine Watteau
Zittende vrouw, circa 1710-1721
MB 1958/T 36 (PK)

Städel Museum, Frankfurt
Battle of the sexes
23 nov 2016 – 19 mrt 2017

- Pyke Koch
De schiettent, 1931
1425 (MK)
- Design Museum Gent**
Vaste presentatie hedendaagse kunst
11 sep 2016 – 11 sep 2017
- Joep van Lieshout
Bergmeubel, 1989
Stad-B 96
- Musée de Grenoble**
Kandinsky: Les années parisiennes
29 okt 2016 – 29 jan 2017
- Vasili Vasileevich Kandinsky
Ergänztas Braun, 1935
2687 (MK)

Emil Schumacher Museum, Hagen (venue 2)
Karel Appel – The Abstract View
28 aug 2016 – 15 jan 2017

- Karel Appel
De val, 1981
3045 (MK)
- CID – Centre d'innovation et de design, Hornu**
Aldo Bakker. Pause

1 mei 2016 – 14 aug 2016

- Aldo Bakker
Three Pair, 2013
V 2882 a-c (KN&V)

Louisiana Museum of Modern Art, Humlebæk
Eye attack – Op Art and kinetic art 1950-1970
4 feb 2016 – 5 jun 2016

- Bridget Riley
Breathe, 1966
2779 (MK)
- Istanbul Modern Sanat Müzesi, Istanbul**
Till it's gone
12 jan 2016 – 5 jun 2016
- Bas Jan Ader
Broken Fall (Organic) Amsterdamse Bos, Holland, 1971
FKI 50 (MK)

The Nelson-Atkins Museum of Art, Kansas City (venue 2)
Reflecting Class in the Age of Rembrandt and Vermeer
20 feb 2016 – 29 mei 2016

- Anoniem
karaf, 1650-1700
32 (KN&V)
- Anoniem
noppenbeker, 1550-1650
59 (KN&V)
- Anoniem
roemer, 1640-1650
77 (KN&V)
- Anoniem
papkom, 1600-1700
567 (KN&V)
- Anoniem
berkemeier, 1600-1650
703 (KN&V)
- Anoniem
mosterdpot, 1650-1700
709 (KN&V)
- Job Adriaensz. Berckheyde
De Oude Beurs te Amsterdam, circa 1670
1043 (OK)
- Adriaen Brouwer
Herberginterieur, circa 1630
1102 (OK)
- Bartholomeus van der Helst
Abraham del Court en zijn echtgenote Maria de Kaersgieter, 1654
1296 (OK)
- Adriaen van de Venne

- Arme Weelde, 1635
1896 (OK)
 - Anoniem
plooischotel, 1650-1700
A 3320 b (KN&V)
 - Anoniem
papkom, 1600-1650
A 4343 (KN&V)
 - Het Jonge Moriaanshoof
wijnkan, 1675
A 5167 (KN&V)
 - Anoniem
mosterdpot, 1650-1700
F 1226 (KN&V)
 - Anoniem
papkom, 1600-1650
F 1908 (KN&V)
 - Anoniem
zoutvat, 1600-1700
F 2025 (KN&V)
 - Anoniem
schotel, circa 1650
F 2375 (KN&V)
 - Anoniem
kandelaar, 1600-1700
F 2732 (KN&V)
 - Anoniem
kruik, 1625-1675
F 3255 (KN&V)
 - Anoniem
mosterdpot, circa 1625
F 4301 (KN&V)
 - Anoniem
baardmankruik, 1550-1600
F 4585 (KN&V)
 - Anoniem
teljaar, circa 1600
F 5736 (KN&V)
 - Anoniem
lepel, 1550-1600
F 5794 (KN&V)
 - Anoniem
mes, 1600-1650
F 6244 (KN&V)
 - Anoniem
mes, 1600-1650
F 6256 (KN&V)
 - Anoniem
vork, 1550-1600
F 6387 (KN&V)
 - Anoniem
kandelaar, 1600-1700
F 7926 (KN&V)
 - Anoniem
beker, 1600-1700
F 9428 (KN&V)
 - Anoniem
zoutvat, 1600-1650
F 9765 (KN&V)
 - Anoniem
beker, 1575-1675
F 10063 (KN&V)
 - Anoniem
pasglas, 1600-1625
F 10158 (KN&V)
 - Anthony Grill
zoutvat, 1646
MBZ 303 (KN&V)
 - Anoniem
kandelaar, 1682
MBZ 368 a-b (KN&V)
 - Anoniem
beker, 1600-1625
OM 133 (KN&V)
 - Anoniem
tuitkan, 1600-1650
OM 570 (KN&V)
- M – Museum Leuven**
Op zoek naar Utopia, 1516-2016
19 okt 2016 – 17 jan 2017
- Maarten van Heemskerck
Portret van Reinerus Frisius Gemma, 1540-1545
1347 (OK)
 - Joachim Patinir
Landschap met de brand van Sodom en Gomorra, circa 1520
2312 (OK)
- The Courtauld Gallery, London**
Pieter Bruegel's Grisailles
4 feb 2016 – 8 mei 2016
- Philips Galle
De dood van Maria, 1574
BdH 2793 (PK)
- Hauser & Wirth London**
Felix Gonzalez-Torres Solo Exhibition
27 mei 2016 – 30 jul 2016
- Felix Gonzalez-Torres
Untitled, 1991
BRL 2016-01 (MK)
- Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofia, Madrid (venue 2)**
Wifredo Lam
19 apr 2016 – 15 aug 2016
- Tate Modern, Londen (venue 3)**
14 sep 2016 – 8 jan 2017
- Wifredo Lam
Clarividencia, 1950
2728 (MK)

- Museo Nacional del Prado, Madrid (venue 2)**
El Bosco / Bosch
31 mei 2016 – 25 sep 2016
- Jheronimus Bosch
De marskramer, circa 1500
1079 (OK)
 - Jheronimus Bosch
Het uilennest, circa 1505-1515
N 175 recto (PK)
 - Jheronimus Bosch
De heilige Christoffel, circa 1500
St 26

- Museo Thyssen-Bornemisza, Madrid**
Caravaggio and the North
21 jun 2016 – 18 sep 2016
- Simon Vouet
Maria in aanbidding voor Christus, circa 1623
3171 (OK)

- Museo Thyssen-Bornemisza, Madrid (venue 1)**
Renoir and Intimacy
18 okt 2016 – 22 jan 2017
- Auguste Renoir
Jeune fille en rose dans un paysage, circa 1903
2614 (MK)

- National Gallery of Victoria, Melbourne**
Viktor&Rolf: Fashion Artists
16 okt 2016 – 27 feb 2017
- Viktor&Rolf
Look 33, The Fashion Show Collection, Fall/Winter 2007-2008
B 613 a-f (KN&V)
 - Viktor&Rolf
Look 46 B, Bedtime Story Collection, Fall/Winter 2005-2006
B 614 (KN&V)
 - Viktor&Rolf
Look 28, The Coral Dress, Cutting Edge Couture Collection, Spring/Summer 2010
B 663 (KN&V)
 - Viktor&Rolf
Look 17, Red Carpet Dressing, Haute Couture Collection, Fall/Winter 2014
DTM 294 a-b (KN&V)
 - Viktor&Rolf
Look 18, Van Gogh Girls, Haute Couture Collection, Spring/Summer 2015

- DTM 295 a-c (KN&V)
- Viktor&Rolf
Look 10, Wearable Art, Haute Couture Collection, Fall/Winter 2015
DTM 298 a-c (KN&V)

- Centre Pompidou-Metz**
Sublime. Les tremblements du monde
11 feb 2016 – 5 sep 2016
- Bas Jan Ader
Farewell to Faraway Friends, 1971
3279 (MK)

- Museum Villa Stuck, München (venue 2)**
Jan Toorop (1858-1928)
27 okt 2016 – 29 jan 2017
- Jan Toorop
De nieuwe generatie, 1892
2337 (MK)
 - Jan Toorop
Dorpelwachters der zee, 1901
2429 (MK)
 - Jan Toorop
Aardappelrooier, 1904
JTT 16 (PK)
 - Jan Toorop
Affiche "Delftsche slaolie", 1894
MB 13305/12 (PK)

- Metropolitan Museum of Art, New York**
Jan van Eyck's 'Crucifixion and Last Judgment: New Discoveries'
25 jan 2016 – 24 apr 2016
- Jan van Eyck
Kruisiging van Christus, circa 1440-1450
MB 2014/T 1 (PK)

- The Morgan Library & Museum, New York**
Rembrandt's First Masterpiece
3 jun 2016 – 18 sep 2016
- Rembrandt van Rijn
De oprichting van het kruis, circa 1628-1629
R 89 recto (PK)
 - Rembrandt van Rijn
Twee zittende figuren, circa 1628-1629
R 89 verso (PK)

- Musée Jacquemart-André, Parijs**
Rembrandt
16 sep 2016 – 23 jan 2017

- Rembrandt van Rijn
Jacob wordt het bloed bevestigd, circa 1655-1656
R 38 (PK)
- Rembrandt van Rijn
De drie Maria's bij het Heilige Graf, circa 1656
R 40 (PK)

- Musée du Louvre, Paris (venue 1)**
Hubert Robert 1733-1808
7 mrt 2016 – 30 mei 2016
- National Gallery of Art Washington (venue 2)**
26 jun 2016 – 2 okt 2016
- Hubert Robert
Het atelier van de schilder, 1763-1765
2586 (OK)

- Palais de Tokyo, Paris**
Jean-Michel Alberola
19 feb 2016 – 16 mei 2016
- Anne Marie Blaupot ten Cate
Zelfportret, 1930
2993 (MK)

- Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris**
Pandora's Box
23 mrt 2016 – 10 jul 2016
- Bas Jan Ader
I'm Too Sad To Tell You, 1970
3277 (MK)

- Monnaie de Paris, Paris**
Maurizio Cattelan – Not Afraid of Love
21 okt 2016 – 8 jan 2017
- Maurizio Cattelan
Zonder titel, 2001
BRL 2002-01 (MK)

- Peabody Essex Museum, Salem (venue 2)**
Asia in Amsterdam
27 feb 2016 – 5 jun 2016
- Hendrick Goltzius
De Haarlemse schelpen-verzamelaar Jan Govertsen van der Aer, 1603
3450 (OK)
 - Thomas Cletcher (II)
Schetsboek met sieraden-ontwerpen, 1644-1668
MvS 1 1-53 (PK)

- OCT Art & Design Gallery, Shenzhen (venue 2)**
TFOFIN China
31 mrt 2016 – 31 jul 2016
- Pyuupiru
Mercury, uit de serie "Planetaria", 2008
B 661 (KN&V)
 - Rejina Pyo
Structural Mode, lente/zomer 2011
B 685 c (KN&V)
 - Rejina Pyo
Structural Mode, lente/zomer 2011
B 685 e (KN&V)
 - Agata Aleksiak
The Conversation, 2014
B 707 a-c (KN&V)
 - Iris van Herpen
Ferro Fluid Dress, 2014
B 708 (KN&V)
 - Craig Green
Look 14, from the collection AW 2014, 2014
B 709 a-d (KN&V)
 - D&K
D&K Hardly Brand – Softer Sell, 2014
B 710 a-i (KN&V)
 - Lucia Cuba
Exercises on Health, part 1, 2014
B 711 a-i (KN&V)
 - Digest Design Workshop
Our Home: Nothing is Impossible for a Faithful Heart, Faith Moves Mountains, 2014
B 712 1-30 (KN&V)
 - Martin Margiela
Patroon voor een lange jas, 1997
DTM 73 (KN&V)
 - Viktor&Rolf
Look 1, Haute Couture Zen Garden, Collection 43, herfst/winter 2013
DTM 278 (KN&V)
 - Viktor&Rolf
Look 3, Haute Couture Zen Garden, Collection 43, herfst/winter 2013
DTM 283 (KN&V)
 - Viktor&Rolf
Look 4, Haute Couture Zen Garden, Collection 43, herfst/winter 2013
DTM 284 (KN&V)
 - Viktor&Rolf
Look 5, Haute Couture Zen Garden, Collection 43, herfst/

- winter 2013
DTM 285 (KN&V)
- Viktor&Rolf
Look 6, Haute Couture Zen Garden, Collection 43, herfst/
winter 2013
DTM 286 (KN&V)
- Viktor&Rolf
Look 11, Haute Couture Zen Garden, Collection 43, herfst/
winter 2013
DTM 287 (KN&V)
- Viktor&Rolf
Look 12, Haute Couture Zen Garden, Collection 43, herfst/
winter 2013
DTM 288 (KN&V)
- Viktor&Rolf
Look 13, Haute Couture Zen Garden, Collection 43, herfst/
winter 2013
DTM 289 (KN&V)
- Viktor&Rolf
Look 14, Haute Couture Zen Garden, Collection 43, herfst/
winter 2013
DTM 290 (KN&V)
- Viktor&Rolf
Look 20, Haute Couture Zen Garden, Collection 43, herfst/
winter 2013
DTM 291 (KN&V)

Staatsgalerie Stuttgart (venue 2)

- Giorgio de Chirico. Magie der Moderne*
18 mrt 2016 – 3 jul 2016
- Salvador Dalí
Métronome, 1944
BEK 1868 (MK)

Tel Aviv Museum of Art

- Fake?*
29 sep 2016 – 24 feb 2017
- Han van Meegeren
De Emmaüsgangers, 1937
St 1

Musei Civici di Treviso – Museo di

- Santa Caterina, Treviso**
History of Impressionism
29 okt 2016 – 17 apr 2017
- Claude Monet
Vaas met papavers, 1883
VdV 51

National Gallery of Art Washington, Washington (venue 1)

- Drawings for Paintings in the Age of Rembrandt*
2 okt 2016 – 2 jan 2017
- Hendrik Cornelisz. van Vliet
Schetsboek met 21 bladen met 38 tekeningen, 1671
HvV 1 a-s (PK)
 - Nicolaes Maes
Een kantwerkster, circa 1654-1655
MB 199 (PK)
 - Willem van de Velde (I)
Het Engelse schip 'Royal Prince', 1663
MB 1866/T 352 (PK)

Kunsthistorisches Museum, Wenen

- Feste Feiern. 125 Jahre-Jubiläumsausstellung*
8 mrt 2016 – 11 sep 2016
- Nicolas Lancret
Pastorale dans, circa 1740
2583 (OK)
 - Jean-Baptiste Pater
Landelijk feest bij een beeld van Venus, circa 1720-1736
2585 (OK)

Von der Heydt-Museum, Wuppertal

- Edgar Degas und Auguste Rodin – Giganten im Wettlauf zur Moderne*
25 okt 2016 – 26 feb 2017
- Edgar Degas
Grote arabesque, derde positie, circa 1885-1890
BEK 1240 (MK)
 - Edgar Degas
Zittende vrouw die haar linkerheup afdroogt, circa 1896-1921
BEK 1241 (MK)
 - Edgar Degas
Paard een hindernis nemend, 1881-1890
BEK 1242 (MK)
 - Edgar Degas
Twee balletdanseressen aan de barre, circa 1872
F II 54 (PK)
 - Edgar Degas
Staand paard naar rechts en profil, 1881-1885
F II 125 recto (PK)
 - Edgar Degas
Studie van een vrouw in een badkuip, circa 1895-1900

- F II 132 (PK)
- Edgar Degas
De danseres Josephine Gaujelin "en quatrième derrière pointe tendue", 1873
F II 169 (PK)
- Edgar Degas
Stilstaand paard, ontwerp circa 1881-1882, gegoten 1921
VdV 18
Kunsthau Zürich (venue 1)
- *Dadaglobe Reconstructed*
5 feb 2016 – 1 mei 2016

The Museum of Modern Art (MoMA), New York (venue 2)

- 12 jun 2016 – 18 sep 2017
- Man Ray
La plus belle statue d'Amerique, 1920
3501 (MK)
 - Man Ray
La mer de merde, 1920
3503 (MK)

Kunsthau Zürich (venue 1)

- Picabia: A Retrospective*
3 jun 2016 – 25 sep 2016
- The Museum of Modern Art, New York (venue 2)**
20 nov 2016 – 19 mrt 2017
- Francis Picabia
Egoïsme, 1947-1950
3400 (MK)
 - Francis Picabia
Danger de la Force, 1947-1950
3404 (MK)

Bibliotheek

De bibliotheek in cijfers

Bibliotheekbezoekers extern	312
Aanvragen bibliotheek-bezoekers	1.077
Interne aanvragen	995
Totaal opgevraagde publicaties intern	3.462
Informatievragen via bibliotheekmail	436
Aantal prentenonderzoekers	33
Aantal collectie- en documentatievragen intern	651
Aantal nieuwe publicaties	
• monografieën	403
• tentoonstellingscatalogi	484
• artikelen	877
• bestandscatalogi	35
• veilingcatalogi	53
• museumpublicaties	28
Nieuwe publicaties met objectverwijzing (totaal nu 15.301 objecten gekoppeld aan 9.747 publicaties)	931
Aangepaste records in Adlib	5.294

Schelingen

Deze particulieren en instellingen schenken, naast zij die onvermeld wens te blijven, aan de bibliotheek:

- Amsterdam Museum
- Mevr. T. den Blaauwen
- Brokken Zijp Foundation of Art
- mevr. D. Carasso
- dhr. M. Driver
- dhr. J. Giltaij
- dhr G. Jansen
- mevrouw J. Rapmund
- mevr. R. Schoonderbeek
- dhr. C. Schimmelpenninck van der Oije
- dhr. R. van der Sluys
- dhr. F. Stocchi

Uit de nalatenschappen van Jonieke van Es en van oud-bibliotheek-vrijwilliger Thea Bambacht heeft de bibliotheek een mooie selectie kunstboeken ontvangen.

Van de dochter van oud-conciërge Pieter Haazebroek ontving de bibliotheek enkele foto's en documenten uit zijn diensttijd (1941-1982) in het museum.

Presentaties

Ugo Rondinone – Vocabulary of Solitude

13.02.2016 – 29.05.2016
Conservator: Sjarel Ex

In het voorjaar neemt de kunstenaar Ugo Rondinone (Zwitserland, 1964, woont en werkt in New York) de Bodonzalen van het museum over. In een immense totaalinstallatie brengt de kunstenaar bestaand en nieuw werk samen; zijn kleuren-spectrumreeksen, halve mandala's, 'windows' en vijfenveertig levens-echte sculpturen van clowns vormen het middelpunt van zijn eerste solotentoonstelling in Nederland. Met titels als *be*, *breathe*, *remember*, *feel* en *yawn*, verbeelden de clowns in de tentoonstelling samen een dag van 24 uur in het leven van een individu. Voordat de bezoeker de tentoonstellingsruimte betreedt, loopt hij langs een wand met duizenden regenboogtekeningen, gemaakt door Rotterdamse kinderen. Ter ere van de tentoonstelling komt ook een buitenbeeld op het dak te staan, bestaande uit een lichtbak met de tekst *Breathe Walk Die* in de kleuren van de regenboog. Rondinone creëert met zijn installaties persoonlijke droom-landschappen. Hij weet motieven en beelden uit onze alledaagse omgeving een poëtische dimensie te geven door ze te isoleren of uit te vergroten. De tentoonstelling reist door naar MACRO (Museo d'Arte Contemporanea di Roma) en zal daarna verder doorreizen naar het Contemporary Arts Center, Cincinnati, Berkeley Art Museum and Pacific Film Archive, Berkeley en Bass Museum of Art, Miami. De tentoonstelling is mogelijk gemaakt door Stichting Ammodo, Fonds 21, Pro Helvetia, Boijmans Business club, Rotterdam Partners, UITagenda Rotterdam, gemeente Rotterdam.

Project Rotterdam – I, II en III

13.02.2016 – 07.08.2016
Conservatoren: Annemartine van Kesteren en Noor Mertens

Project Rotterdam biedt een nieuwe generatie Rotterdamse kunstenaars en ontwerpers de mogelijkheid om zich met recent en nieuwe werk te presenteren. Het museum toont hiermee de artistieke ontwikkelingen in het huidige Rotterdam. Het eerste deel van *Project Rotterdam* gaat van start op 13 februari, deel II opent op 5 maart en met de opening van deel III op 18 juni is in de zomer een groot deel van het museum gevuld met *Project Rotterdam*. Deelnemende kunstenaars zijn Kevin Gallagher, Daisy Kroon, Johannes Langkamp, Sabine Marcelis, Bertjan Pot, Emma van der Put, Melle Smets, Wouter Venema en Lorelinde Verhees (deel I); Nada van Dalen, Simon Davies, David Derksen, Suzanne Dikker, Chris Kabel, Koehorst In het Veld, Mash Krasnova, Letterproeftuin, Minale Maeda, Isaac Monte, Nightshop, Antje Peters, Studio Phil Proctor, Studio WM, Pink Pony Express, Tonio de Roover, Koen Taselaar, Esmé Valk, Weronika Zielinska, Timmy van der Zoelen (deel II); en Jay Tan, Rory Pilgrim, Reinaart Vanhoe, Christien Meindertsma, Woodstone Kugelblitz, Jeroen Dijkstra en Maarten Bel (deel III). *Project Rotterdam* is onderdeel van de culturele manifestatie *Rotterdam viert de stad!* en mede mogelijk gemaakt door Rotterdam Festivals, Stichting Bevordering van Volkskracht, G. Ph. Verhagen-Stichting en de Erasmusstichting.

Diederik Klomberg – Never odd or even

30.01.2016 – 11.09.2016
Conservator: Noor Mertens

Diederik Klomberg (1963) maakt in het zogenaamde Klaverblad van het museum de architectonische installatie *Never odd or even*. De installatie bestaat uit glas, spiegels en veranderend licht. De verschillende ruimtes lijken zich continue te vervormen, op te delen of met elkaar te versmelten. De kunstenaar creëert de ideale omstandigheden voor het opwekken van een illusie in het hoofd van degene die kijkt. De toeschouwer wordt steeds op het verkeerde been gezet. De titel van de installatie verwijst naar de symmetrie van zowel de ruimte als de installatie. Het is een palindroom, een tekst die hetzelfde blijft wanneer hij van achter naar voren wordt gelezen.

Sensory Spaces 8 – Mike Nelson

13.02.2016 – 05.06.2016
Conservator: Francesco Stocchi

Voor *Sensory Spaces 8* is de Britse kunstenaar Mike Nelson (Loughborough, 1967) uitgenodigd. Nelson presenteert het werk *Amnesiac Shrine*, een installatie bestaande uit een aantal kunstwerken dat samen een omvangrijke bestaande groep vormt binnen zijn oeuvre. De kunstwerken die in de *Amnesiac Shrine* te zien zijn, werken als metaforen. Het zijn verbeeldingen die Nelson bijna twintig jaar geleden heeft bedacht: leden van een denkbeeldige motorbende, geboren uit de smeulende resten van de eerste Golfoorlog. Door middel van spiegelingen, illusies en flashbacks ontketent Nelson een meeslepende ervaring op het grensvlak van wat kunst is en wat niet. De reeks *Sensory Spaces* vindt plaats in de Willem van der Vorm Galerij en wordt mogelijk gemaakt door Stichting Ammodo.

Jan van de Pavert – Modellen

27.02.2016 – 21.08.2016

Conservator: Noor Mertens

Met objecten en modellen verkent Jan van de Pavert (1960) de rol die architectuur kan spelen in een nieuwe maatschappelijke orde. In de tentoonstelling is een serie van 21 modellen te zien, die lijken op prototypes voor designobjecten. De modellen zijn gemaakt van diverse materialen als gips, paraffine, was en plastic in de periode tussen 1989 en 2016. Ze hebben met hun ronde en strakke vormen een utopische uitstraling. Het gaat niet om de praktische bruikbaarheid ervan, relevant is de belofte die zij doen voor de toekomst. De kunstenaar bouwt met zijn werk voort op de idealistische grondslag van het modernisme en de progressieve jaren zestig.

James Lee Byars (deel 1 en 2)

05.03.2016 – 29.05.2016

Conservatoren: Sjarel Ex i.s.m. Els Hoek en gastconservatoren Flor en Lieve Bex-De Deyne

James Lee Byars (Detroit, MI, 1932 – Caïro, 1997) was een kunstenaar met een nomadisch bestaan. Hij was geboren in Amerika, gevormd in Japan en met open armen ontvangen in Europa. Aanvankelijk deed hij vooral performances, later kwamen hier ook meer tastbare werken bij en gedurende zijn hele leven onderhield hij intensief contact met mensen die hij ontmoette en schreef hij vele bijzondere brieven. Het museum organiseert in het voorjaar en de zomer een drieluik rondom zijn werk. De eerste twee delen vinden gelijktijdig plaats. Het ene deel toont de correspondentie met Flor Bex (voormalig directeur van het Antwerpse I.C.C.) en zijn vrouw Lieve Bex-De Deyne, het andere deel toont de correspondentie met Wies Smals, oprichter van kunstcentrum De Appel in Amsterdam. Twee unieke verzamelingen van bijzonder vormgegeven brieven op verschillende soorten papier in allerlei vormen van cirkels tot driehoeken, harten en slinteren

altijd in de kleuren rood, roze, zwart en goud. Door ingenieuze vouw-technieken is een brief in een kleine envelop soms uit te vouwen tot een meterslange strook.

Na afloop van de tentoonstelling wordt de verzameling van Flor en Lieve Bex-De Deyne door het museum aangekocht. Het museum werkt aan een Boijmans Studie over James Lee Byars, deze zal in 2018 verschijnen.

Kunst4Kids

30.04.2016 – 08.05.2016

Samengesteld door: Fieke Dieleman

Voor Kunst4Kids zijn 26 kunstenaars door het museum geselecteerd en gevraagd speciaal voor dit project een kunstwerk te maken. De kunstenaars krijgen de vrije hand en kunnen in elk gewenst medium werken: tekeningen, sculpturen, collages, etc. Ouders hebben geen toegang tot de tentoonstelling, zodat kinderen op hun gemak een keuze kunnen maken en kiezen wat ze zelf mooi vinden. Wanneer de kinderen hun keuze hebben gemaakt, kunnen ze het kunstwerk direct meenemen voor 35 euro.

Sensory Spaces 9 – Beni Bischof

18.06.2016 – 02.10.2016

Conservator: Noor Mertens

Voor de negende editie van *Sensory Spaces* is de Zwitserse kunstenaar Beni Bischof (St. Gallen, 1976) uitgenodigd. Bischof is de ultieme mix and matcher; in zijn werk voegt hij bestaande beelden, teksten en situaties samen en zet deze naar zijn hand. De banaliteit van het dagelijkse leven staat centraal. Zijn inspiratie doet hij op in alledaagse objecten als bouquetromans, mode, tijdschriften, advertenties maar ook in de virtuele wereld. Voor *Sensory Spaces* maakt Bischof een ontregelende totaalinstallatie waar- in de bezoeker door een stelsel van gangen loopt met open en gesloten deuren en ruimtes waarin chaos heerst. In de driedimensionale installatie komen alle verschillende media samen waar-

mee Bischof werkt, waaronder schilderen: zijn geheime liefde. De installatie kan worden beschouwd als een systeem waarin hij zijn ideeën en werken onderbrengt. Daardoor verwordt het tot een gesamtkunstwerk: een samenspel van verschillende kunstvormen. De reeks *Sensory Spaces* vindt plaats in de Willem van der Vorm Galerij en wordt mogelijk gemaakt door Stichting Ammodo.

Lies Ros – In mijn verzamelingen kan ik wonen, deel III

13.06.2016 – 21.08.2016

Lies Ros (1952) heeft in de loop der jaren een archief opgebouwd van zorgvuldig verzamelde spullen: de knopendoos die ze ooit van haar moeder heeft gekregen, afgestoken vuurwerk en kartonnen sigarettenpakjes. Ze bewaart haar schatten thuis om zich heen, geordend in dozen, laden en kasten. In het museum presenteert ze haar verzamelingen in drie delen. In deel I lag de nadruk op vormen, in deel II op tekst en in het derde deel ligt de focus op beelden.

James Lee Byars (deel 3) Carlos Becerra vertelt over ‘The Death of James Lee Byars’

18.06.2016 – 25.09.2016

Conservator: Francesco Stocchi i.s.m. Gregory Lang

Dit is het derde deel in het drieluik over het werk van James Lee Byars. Vriend en kunstenaar Carlos Becerra hielp Byars met het realiseren van zijn laatste project *The Death of James Lee Byars* en werd door de kunstenaar gevraagd om dit na zijn dood te beheren. Het museum toont kunstwerken uit deze verzameling. Meterslange doeken, gouden sculpturen, performances, fotoverslagen en een reconstructie van de gouden kamer in zijn Brusselse galerie vormen in het museum een totaalinstallatie. Na de opening van de tentoonstelling is deze op verzoek van galeriehouder Michael Werner aangepast. Michael Werner beheert de estate van James Lee Byars en kon zich

niet vinden in de toeschrijving van een aantal werken en dreigde met juridische stappen.

Olafur Eliasson – Notion motion

18.06.2016 – 18.09.2016

Het museum toont in de zomer voor de derde keer de monumentale installatie *Notion motion* van de Deens-IJslandse kunstenaar Olafur Eliasson (Kopenhagen, 1967). Geïnspireerd door de wetten van de natuur, in het bijzonder de reflectie van licht op water, creëerde hij speciaal voor de 1500m2 grote Bodonzaal van het museum de installatie *Notion motion*. Het werk bestaat uit drie verschillende lichtprojecties die de wisselwerking tussen licht en water tonen. De imposante installatie bevat maar liefst 20.562 liter water en 800 vlonderdelen. Met minimale middelen maar in groots volume creëert Eliasson een installatie waarin de toeschouwer wordt opgenomen in de ruimte. Het werk prikkelt de zintuigen en speelt met de perceptie van de toeschouwer, die in deze installatie wordt uitgedaagd en getoetst. Het werk is in 2005 geschenken door Han Nefkens.

Tijdloze erotiek – Renaissanceprenten en modedefotografie

13.08.2016 – 09.10.2016

Conservator: Peter van der Coelen i.s.m. gastconservator Martin Hesselbein

Wat hebben een advertentie voor Davidoff en een prent van Antonio da Trento uit circa 1530 met elkaar te maken? Meer dan je denkt. Zowel de prent als de advertentie is erop uit de kijker te boeien en te verleiden. De Zwitserse verzamelaar Martin Hesselbein ontdekte hoe klassiek de poses van modellen in hedendaagse modeadvertenties eigenlijk zijn en hoezeer hun houdingen gekopieerd lijken van prenten uit de vijftiende en zestiende eeuw. Als gastconservator maakt Hesselbein een tentoonstelling in het prentenkabinet met prenten uit de periode van 1475 tot circa

1550 van onder andere Jakob Binck, Marcantonio Raimondi en Cherubino Alberti. Naast een prent wordt steeds een uit een tijdschrift gescheurde reclameadvertentie getoond van merken als Versace, Armani Red en Jil Sander om zo de gelijkenis van de poses aan het publiek te tonen.

Olphaert den Otter – Tondo

Mondo

20.08.2016 – 18.12.2016

Het museum koopt een nieuw werk aan van de Rotterdamse kunstenaar Olphaert den Otter (1955). Het is een rond schilderij, getiteld *Tondo Mondo*, geïnspireerd door foto's van het International Space Station. Dit monumentale werk, met een doorsnede van 2,40 meter, krijgt tijdelijk een plek bovenaan de Robbrechttrap.

Alles Kids

27.08.2016 – 22.01.2017

Conservator: Francesco Stocchi
Tentoonstellingsontwerp: 75B

Alles Kids is een tentoonstelling speciaal voor kinderen tussen 4 en 12 jaar. Conservator Francesco Stocchi maakt een selectie van ruim veertig werken uit de museumcollectie van zowel oude, moderne als hedendaagse kunst en vormgeving. Aan de hand van de werken wordt de jonge bezoeker meegenomen en uitgedaagd om over zichzelf en de wereld na te denken. Wie ben ik echt? Wat zou mijn huisdier van mij denken? Waar zou ik het liefst willen wonen en waarom? De inrichting van de tentoonstelling is kindvriendelijk en creëert een thuisgevoel: schoenen mogen uit, er zijn veel zitplekken met makkelijke kussens en de werken hangen laag zodat ze zittend bekeken kunnen worden. Er is werk te zien van onder andere Bernardo Strozzi, Jacopo Sellaio, Alfred Sisley, Edgar Degas, Bruce Nauman, Mike Kelly, Marijke van Warmerdam en Wouter van Riessen. De tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt door het Mondriaan Fonds,

Stichting Janivo, M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting, Van Leeuwen Van Lignac Stichting en het De Gijsselaar-Hintzenfonds.

Gispen Specials – De klant is koning

10.09.2016 – 26.02.2017

Conservator: Mienke Simon Thomas

De Nederlandse meubelfabriek Gispen bestaat 100 jaar en vraagt het museum een jubileumtentoonstelling te maken. Het museum stemt in en kiest ervoor een tentoonstelling samen te stellen van de Gispen Specials. Dit zijn unieke of in kleine oplage gemaakte producten en vormen de tegenhanger van de in massaproductie gemaakte bekende producten. In vrijwel alle gevallen kwamen de specials voort uit een specifieke vraag van een klant of opdrachtgever die uit het reguliere aanbod van Gispen (en andere meubelfabrieken) geen keuze kon maken. Voorbeelden van specials lopen uiteen van een smeedijzeren kroonluchter voor de Waalse Kerk in Rotterdam uit 1924, een pianolampje voor een vriend uit 1928 en een extra grote vergadertafel voor de Van Nellefabriek uit circa 1930, de Witkar uit 1968 en de Leestafel Dukdalf, ontwikkeld voor Museum Boijmans Van Beuningen in 2016. De Specials zijn chronologisch opgesteld waardoor een duidelijke tijdlijn ontstaat. De tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt door Gispen International BV en het Cultuurfonds Zeelandia.

Sander Wassink – Contrabande

10.09.2016 – 26.02.2017

Conservator: Annemartine van Kesteren

Ter gelegenheid van de presentatie Gispen Specials is ontwerper Sander Wassink gevraagd om een ontwerp te maken op basis van een van de Gispenstoelen. Hij koos de diagonaalstoel: de eerste stalenbuisstoel van dit bedrijf uit 1927. Zoals Gispen de unieke kwaliteit van kleinschalige productie altijd

hoog in het vaandel heeft, zet ook Wassink deze kwaliteiten in als essentieel onderdeel van zijn werk. Nu de huidige industriële productie versnipperd over de wereld plaats vindt en alles er hetzelfde uit gaat zien, is er steeds minder ruimte om het karakteristieke van de lokale werkwijze te behouden. Wassink zoekt deze kwaliteiten juist op en integreert deze in zijn ontwerp als een erfbetoon aan de lokale traditie en cultuur. Hij bezocht Sefrou – ooit een belangrijke Marokkaanse handelsstad – waar handmatige productie nog volop aanwezig is. Wassink heeft de stoel hier na laten maken, geheel volgens de lokale gebruiken. Het resultaat en een fotoverslag wordt in het museum gepresenteerd. Dit project is mede mogelijk gemaakt door het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie.

Kantoorartikelen en bureau-accessoires
10.09.2016 – 04.03.2017
Conservator: Marthe Kes

Sinds de jaren tachtig legt Museum Boijmans Van Beuningen zich actief toe op het verzamelen van industrieel vervaardigde objecten. De presentatie kantoorartikelen en bureauaccessoires in de vitrines in het Paviljoen laat zien wat er de afgelopen decennia is verzameld op het gebied van de werkomgeving. Door een chronologische opstelling van typemachines, rekenmachines, computers en bureau-lampen, -stoelen en -accessoires, daterend vanaf het einde van de negentiende eeuw tot het begin van de eenentwintigste eeuw, geeft de presentatie een overzicht van de ontwikkelingen op dit gebied en laat het veranderingen in vormgeving, productietechnieken en gebruikte materialen zien.

Hammershøi en Ilsted
10.09.2016 – 08.01.2017
Conservator: Peter van der Coelen

Dankzij een bruikleenruil is het mogelijk om in het najaar twee schilderijen van de Deense kunste-

naar Vilhelm Hammershøi (Kopenhagen, 1864-1916) te lenen van het Ordbruggaard Museum, Charlottenlund. Samen met *De balkonkamer van Spurvekskjul* (1911) van Hammershøi en 12 recent door het museum verworven prenten van zijn collega (en zwager) Peter Ilsted (Falster, 1861 – Kopenhagen, 1933) wordt hier een kleine presentatie omheen gemaakt. Tijdens de tentoonstelling is – om in Scandinavische sferen te blijven – ook een vitrine ingericht met een aantal zilveren voorwerpen van de bekende Deense zilversmid Georg Jensen (1866-1935), tijdgenoot van Hammershøi en Ilsted.

Aanwinsten van het prentenkabinet
24.09.2016 – 29.01.2017
Conservator: Sjarel Ex

Een presentatie in het zogenaamde Klaverblad met hedendaagse werken op papier die verworven zijn in 2015 en 2016. Er is werk te zien van Taren McCallan (Londen, 1965), Mai van Oers (1953), Sigrid Calon (1969) en Salvo (Leonforte, 1947 – Turijn, 2015).

Three Eyes: Five young Chinese Designers (Commissions uit Shenzhen)
01.10.2016 – 08.01.2017
Gastconservator: José Teunissen

Vijf jonge Chinese ontwerpers ontvingen een opdracht van de Han Nefkens Foundation om een nieuw werk te maken voor de tentoonstelling *The Future of Fashion is Now*, die in de zomer van 2016 te zien is in OCT Art & Design Gallery in Shenzhen. De ontwerpers, Dido Liu, Fang Ye, Fixxed Studios, Percy Lau en ZAZ, zijn geselecteerd door conservator José Teunissen, mecenas Han Nefkens en artistiek directeur van OCT Art and Design Gallery in Shenzhen Mr Feng Feng. In het najaar toont het museum de resultaten van de opdrachten in de Serrazaal. Bij de tentoonstelling verschijnt een publicatie, vormgegeven door Glamcult Studio en uitgegeven door de Han Nefkens

Foundation. De tentoonstelling is onderdeel van de programmalijn Fashion on the Edge, een samenwerkingsverband tussen Museum Boijmans Van Beuningen en Han Nefkens in samenwerking met José Teunissen.

Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance
15.10.2016 – 15.01.2017
Conservator: Albert Elen i.s.m. gast-conservator Chris Fischer, Head of Centre for Advanced Studies in Master Drawings at Statens Museum for Kunst/National Gallery of Denmark.
Tentoonstellingsontwerp: Jan Konings en Simon Davies

In het najaar maakt het museum een groots opgezette tentoonstelling over de Italiaanse kunstenaar Fra Bartolommeo (1473-1517). Samen met Leonardo da Vinci, Rafaël en Michelangelo behoort hij tot de belangrijkste kunstenaars van de Italiaanse Hoogrenaissance. Fra Bartolommeo is in Nederland het minst bekend, nooit eerder waren zijn schilderijen hier te zien. Sommige werken hebben Italië zelfs nog nooit verlaten. In de tentoonstelling worden de schilderijen na vijfhonderd jaar herenigd met de voorbereidende studies uit de museumcollectie. Bruiklenen komen uit topmusea waaronder de Uffizi in Florence, het Art Institute of Chicago en het Louvre in Parijs. Er zijn ruim 150 tekeningen en een tiental schilderijen te zien. De tekeningen komen grotendeels uit twee beroemde albums van de Florentijnse verzamelaar Niccolò Gabburri, in bezit van het museum. Het zijn meesterlijk getekende voorstudies, functioneel in het werkproces maar ook kunstwerken op zichzelf. De schilderijen, variërend van een klein diptiek tot imposante altaarstukken van vier meter hoog, zijn het glorieuze eindresultaat. In de tentoonstelling is een kunst-atelier gebouwd waar kunstenaar Iwan Smit (1989) gedurende de gehele periode samen met het publiek aan een vier meter hoog

schilderij werkt. Dit doet hij in opdracht van de stad Rotterdam, net als Fra Bartolommeo in opdracht van de stadsregering van Florence werkte. De tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt door de BankGiro Loterij, Blockbusterfonds, VSBfonds, Mondriaan Fonds, Prins Bernhard Cultuurfonds (mede dankzij het Breeman Talle Fonds), de Stichting Zabawas, de leden van de Boijmans Business Club en van de Kring Van Eyck, Uitagenda Rotterdam, Gemeente Rotterdam en Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

Rondom Fra Bartolommeo
15.10.2016 – 15.01.2017
Conservator: Roselien van Wijngaarden

Uit de rijke collecties van het prentenkabinet is ter gelegenheid van de tentoonstelling *Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance* een selectie van tekeningen en enkele prenten gemaakt om de kunstenaar te plaatsen in zijn artistieke omgeving. Goed voorbeeld doet goed volgen. Dat geldt zeker voor de kunstenaars uit de Italiaanse renaissance. In zijn geboortestad Florence waar Fra Bartolommeo opgroeit en werkt, bevinden zich talloze meesterwerken die hem inspireren. Niet alleen schilderijen van kunstenaars uit vorige generaties, zoals Fra Angelico en Benozzo Gozzoli, maar ook van beroemde tijdgenoten als Leonardo da Vinci en Pietro Perugino. Met zijn leeftijdgenoot Michelangelo en de tien jaar jongere Rafaël, met wie hij goed bevriend is, wisselt hij over en weer invloeden uit. Een bezoek aan Venetië in 1508, waar hij werk van onder andere Giovanni Bellini en Albrecht Dürer bewondert, betekent een keerpunt in zijn stilistische ontwikkeling en themakeuze. Van al deze grote namen en andere voorlopers en tijdgenoten bevindt zich werk in de museumcollectie. Daarvan wordt in het prentenkabinet een selectie gepresenteerd.

Surrealism and Beyond
15.10.2016 – 29.01.2017
Gastconservator: Erich Weiss

Surrealism and Beyond bestaat uit een eigenzinnige selectie van de Belgische gastconservator en kunstenaar Erich Weiss, die topstukken uit de museumcollectie, waaronder werk van Man Ray, Duchamp en Picabia, combineert met het werk van schaduwfiguren uit de surrealistische beweging. Deze tentoonstelling gaat echter – in de stijl van de surrealistische ‘salons’ waarop zij geïnspireerd is – nog een stap verder. Zo treden ook hedendaagse kunstenaars als Wim Delvoye, Gavin Turk en Andro Wekua, wier werk is beïnvloed door deze avant-garde, in dialoog met hun modellen en voor-gangers, wat tot een spannende confrontatie leidt. Want *La beauté sera convulsive ou elle ne sera pas* (De schoonheid zal schokkend zijn of zal niet bestaan), zoals André Breton reeds heeft voorspeld. Deze tentoonstelling is een samenwerking met Von Barthas, Bazel.

Sensory Spaces 10 – Olaf Nicolai
15.10.2016 – 29.01.2017
Conservator: Francesco Stocchi

Voor de tiende editie van de reeks *Sensory Spaces* presenteert Olaf Nicolai (Halle, 1962) een *site-specific* aanpassing van de werken *Probestück 1*, *2* en *3*. Voortbouwend op de stelling van de Griekse componist Iannis Xenakis (1922-2001) dat architectuur ‘bevroren muziek’ is, onderzoekt hij het complexe spanningsveld tussen improvisatie en notatie. Zoals filosoof Jean-Luc Nancy (1940) stelt: ‘Misschien is muziek niet een taal zonder logica. Misschien is het een logica zonder taal.’ Nicolai is geïnteresseerd in de logica achter het vertalen. Wat als een emotie wordt uitgedrukt in een vorm, een verhaal wordt opgesomd als kleur of een geluid wordt weergegeven als architectuur? Zijn onderzoek naar deze schijnbare tegenstellingen laat zien dat diverse media ingezet kunnen

worden, afhankelijk van specifieke behoeften en doelen. De reeks *Sensory Spaces* vindt plaats in de Willem van der Vorm Galerij en wordt mogelijk gemaakt door Stichting Ammodo.

Lizan Freijssen – The Living Surface
24.12.2016 – 14.05.2017
Conservator: Sjarel Ex

De Rotterdamse kunstenaar Lizan Freijssen (1960) maakt tapijten in de vorm van vlekken en schimmels. Met deze handgetufte kleden maakt ze een installatie in het trappenhuis rondom de Robbrechttrap. Freijssen idealiseert vlekken en verval niet, maar wil laten zien dat deze verschijnselen ook een vorm van schoonheid bezitten. Gelijktijdig verschijnt bij uitgeverij Jap Sam Books *The Living Surface, An Alternative Biology Book on Stains*. Het boek is een overzicht van tien jaar werk en bevat Freijssens gehele ‘vlekkenarchief’.

Design Columns #12 en #13

Met iedere Design Column wordt een onderwerp uit het nieuws uitgelicht. De column bestaat uit een kleine tentoonstelling, een rondetafelgesprek en de blog op www.designcolumn.nl waarop de discussie over het onderwerp gevoerd wordt.

Design Column #12 – Spaceship Earth
23.01.2016 – 03.07.2016
Conservator: Annemartine van Kesteren

Design Column #12 Spaceship Earth toont voorbeelden van ontwerpers, kunstenaars en wetenschappers die met innovatieve concepten en producten de wereld herzien. Om een grote slag te slaan in de meubelindustrie is Gavin Munro zijn project *Full Grown* begonnen. In plaats van een grote boom te kappen, te transporteren

en te bewerken tot individuele objecten werkt Munro met het idee om de boom in de vorm van het object te laten groeien. De makers van Reality Editor spelen in op de functies van een computer die sinds de ontwikkeling ervan niet meer zijn veranderd. 'Performance based consumption' is het idee achter 'Pay Per Lux'. Dit concept houdt in dat een consument geen eigenaar wordt van een product, maar alleen betaalt voor de functie, in dit geval licht. Philips heeft 'Pay Per Lux' naar het idee van architect Thomas Lau ontwikkeld. Philips is eigenaar van de verlichting en verantwoordelijk voor het betalen van de energierekening. Aangezien Philips eigenaar blijft van de verlichting worden de producten na afloop van het gebruik van de consument niet weggegooid, maar teruggenomen door Philips om de grondstoffen weer in het productieproces op te nemen.

Design Column #13 – Migration Matters 2

09.07.2016 – 28.08.2016

Conservator: Annemartine van Kesteren

In *Design Column #11 Migration Matters* werden vooral praktische en meer conceptuele projecten getoond rondom de migratiecrisis en de eerste opvang van vluchtelingen. Deze nieuwe column onderzoekt wat er gebeurt wanneer vormgeving wordt ingezet om de politieke dimensie van deze problematiek te bestuderen. *Design Column #13 Migration Matters 2* stelt de vraag: kan vormgeving de abstracte getallen, gecompliceerde ontwikkelingen en bergen aan metadata waaruit onze werkelijkheid lijkt te zijn opgebouwd visuele slagkracht geven? In deze column zijn projecten te zien van onder andere Gonalo F. Cardoso, Ruben Pater, James Bridle, Forensic Architecture, twee interactieve websites van The Refugee Project en Rafah: Black Friday, en een interactieve app van Moriz Bűsing.

Overig

Restauratie Studio – restauratie Picabia

10.02.2016 – 10.06.2016

In het tijdelijke restauratieatelier wordt gewerkt aan de conservering en restauratie van twee schilderijen van Francis Picabia (1879-1953). De schilderijen gaan op reis ten behoeve van de Picabia-overzichtstentoonstellingen in Zürich en New York, maar zijn te kwetsbaar om te reizen. De verf blijkt op sommige plekken (bijna) los te laten en het oppervlak van de schilderijen is vervuild. Ook kwam aan het licht dat een chemische reactie van de verf problemen veroorzaakt. De restauratoren werken in een restauratieatelier op zaal aan de reiniging van de schilderijen, consolidatie (vastzetten) van de verf en stabilisatie van de verflagen, het vullen van lacunes en retouchering. Het museumpubliek mag meekijken en vragen stellen. Deze restauraties zijn mede mogelijk gemaakt door het MoMA in New York, het Kunsthaus Zürich die de werken in bruikleen hebben aangevraagd en door Stichting Fonds Familie van Beek, ter herinnering aan Herman van Beek, één van de oprichters van de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen in 1939.

Restauratie Studio – restauratie 2 schilderijen van De Meester van het geborduurde Lover

24.09.2016 – 03.2017

In het tijdelijke restauratieatelier wordt gewerkt aan de voorbereidingen voor een tentoonstelling in Japan, dat onderdeel is van BVB Collections – het internationale tentoonstellingsprogramma van het museum. Voordat de schilderijen op reis gaan worden ze reisklaar gemaakt. Dit houdt in dat verflagen worden gecontroleerd, inlijstingen verbeterd en bij schilderijen gevoelig voor klimaatschommelingen een klimaatvitrine wordt aangebracht. In de periode september 2016 tot februari 2017 vindt de restauratie plaats van *De heilige Catharina*

(1490-1510) en *De heilige Barbara* (1490-1510), geschilderd door de Meester van het Geborduurde Lover.

Garderobekluisje 230

De Rotterdamse kunstenaar Jack De Deugd maakt op eigen initiatief kleine presentaties in garderobekluisje 230 van de garderobe van Wieki Somers in het entreegebied van het museum. De organisator van deze kunstvoeging is het Ministerie van Fantasie van de Vrijstaat Jaderland. Het is een onderdeel van het Jaderland-kunstproject waaraan Jack de Deugd werkt. De ingrepen die hij in 2016 doet zijn *Kunstinvoging #19 – Soulitude/ Zielsalleen* (16.01.2016 – 14.06.2016), *Kunstinvoging #20 – Inconnu montant des marches d'un escalier* (14.06.2016 – 14.10.206) en *Kunstinvoging #21 – Beyond Surrealism* (14.10.2016 – 05.02.2017).

Elders

Design Column #11 – Migration Matters

designxport GmbH, Hamburg

28.01.2016 – 12.03.2016

Designxport GmbH in Hamburg neemt *Design Column #11 – Migration Matters* over. Het thema van de column is zeer actueel in Hamburg: het platform organiseert parallel aan de presentatie een debatprogramma rondom de thematiek.

Collecting Collectors

TEFAF Maastricht

11.03.2016 – 20.03.2016

Museum Boijmans Van Beuningen presenteert zich op de kunst- en antiekbeurs TEFAF in Maastricht met de presentatie *Collecting Collectors at Museum Boijmans Van Beuningen*. Er zijn dertig parels uit het prentenkabinet te zien, van de middeleeuwen tot nu. Met werk van Lucas van Leyden, Jean-Honoré Fragonard, Michelangelo, Fra Bartolommeo, Albrecht Dűrer,

Rembrandt van Rijn, Salvador Dalí en Yayoi Kusama.

The Future of Fashion is Now

OCT Art & Design, Shenzhen

27.03.2016 – 31.07.2016

De tentoonstelling *The Future of Fashion is Now* die in 2014 te zien was in Rotterdam, reist via Shanghai (2015) door naar Shenzhen. Het uitwisselingsproject wordt mede mogelijk gemaakt door Han Neffkens Fashion on the Edge en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie.

Design Derby: Nederland-België (1815-2015)

Kuypershuis, Roermond

22.04.2016 – 02.10.2016

De tentoonstelling *Design Derby: Nederland-België (1815-2015)* reist na Rotterdam en Design Museum Gent (2015) door naar een derde en laatste venue in Roermond.

Surreal Encounters

In 2016 is de in samenwerking met de Scottish National Gallery of Modern Art en Hamburger Kunsthalle georganiseerde tentoonstelling over het surrealisme van start gegaan in Edinburgh en in Hamburg. In 2017 zal de tentoonstelling in Rotterdam te zien zijn onder de titel *Gek van surrealisme*.

Surreal Encounters – Collecting the Marvellous. Works from the Collections of Roland Penrose, Edward James, Gabrielle Keiller and Ulla and Heiner Pietzsch

04.06.2016 – 11.09.2016

Scottish National Gallery of Modern Art

Surreale Begegnungen: Dalí, Ernst, Miró, Magritte... aus den Sammlungen Roland Penrose, Edward James, Gabrielle Keiller, Ulla und Heiner Pietzsch
07.10.2016 – 22.01.2017
Hamburger Kunsthalle

The Back Room

11.02.2016 – 04.12.2016

Conservator Noor Mertens i.s.m. TENT

TENT en Museum Boijmans Van Beuningen tonen gezamenlijk in TENT de 4-delige solotentoonstellingsserie *The Back Room*, met onderbelichte maar beeldbepalende Rotterdamse kunstenaars. Met achtereenvolgens presentaties van Paul Beckman, Charly van Rest, Arie de Groot en Esmā Yiğitoğlu.

Publieksopeningen

Vrijdag 12 en zaterdag 13 februari
Ugo Rondinone – Vocabulary of Solitude
Sensory Spaces 8 – Mike Nelson
Project Rotterdam – I
Diederik Klomberg – Never odd or even

Zaterdag 5 maart (tijdens Museumnacht010)
Project Rotterdam – II

Zaterdag 18 juni
Olafur Eliasson – Notion motion
Project Rotterdam – III
Sensory Spaces 9 – Beni Bischof
James Lee Byars (deel 3 Carlos Becerra)

Zaterdag 27 augustus
Alles Kids

Zaterdag 10 september
Gispen Specials – De klant is koning
Sander Wassink – Contrabande

Vrijdag 14 en zaterdag 15 oktober
Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance
Rondom Fra Bartolommeo
Surrealism and Beyond
Sensory Spaces 10 – Olaf Nicolai

Besloten openingen

Vrijdag 4 maart
Jan van de Pavert – Modellen
James Lee Byars (deel 1 en 2)

Vrijdag 30 september
Three Eyes: Five young Chinese Designers (Commissions uit Shenzhen)
Uitreiking Profielprijs

Publicaties

Uitgaven in eigen beheer

An Eyckian Crucifixion explored – Ten essays on a drawing

Concept en eindredactie: Albert J. Elen, Friso Lammertse; met bijdragen van: Maryan W. Ainsworth, Till-Holger Borchert, Stephanie Buck, An Van Camp, Stephan Kemperdick, Fritz Koreny, Luc Megens, Guido Messling, Birgit Reissland, Arie Wallert; voorwoord: Sjarel Ex, Museum Boijmans Van Beuningen, 159 p., ISBN: 9789069182902
Vormgeving: Thonik

Jaarverslag 2015 Museum Boijmans Van Beuningen

Redactie, tekst en productie: medewerkers Museum Boijmans Van Beuningen, voorwoord: Sjarel Ex, 164 p.
Vormgeving: Thonik

Constant in beweging / In perpetual motion (agenda 2017)

Samenstelling: Alex de Vries, Tessa van der Waals; tekst: Alex de Vries, Museum Boijmans Van Beuningen, ISBN: 9789069182919
Vormgeving: Tessa van der Waals

J.C. Ebbinghe Wubben – Museum-directeur met een missie, 1945-1978

Tekst: Patricia van Ulzen; voorwoord: Sjarel Ex, Museum Boijmans Van Beuningen, 112 p., ISBN: 9789069182926
Vormgeving: Thonik

Gispen Specials – De klant is koning

Concept en eindredactie: Mienke Simon Thomas; met bijdragen van: Ad van den Bruinhorst, Marthe Kes, André Koch, Silvia van Schaik, Berber Vos; voorwoord: Sjarel Ex, Museum Boijmans Van Beuningen, 223 p., ISBN: 9789069182964
Vormgeving: Roel Vaessen

Fra Bartolommeo – de goddelijke renaissance

Concept en eindredactie: Albert J. Elen, Chris Fischer; met bijdragen van: Bram de Klerck, Michael W. Kwakkelstein; voorwoord: Sjarel Ex, Museum Boijmans Van Beuningen, 239 p., ISBN: 9789069182957
Vormgeving: Tessa van der Waals

Fra Bartolommeo – The Divine Renaissance

Concept en eindredactie: Albert J. Elen, Chris Fischer; met bijdragen van: Bram de Klerck, Michael W. Kwakkelstein; voorwoord: Sjarel Ex, Museum Boijmans Van Beuningen, 239 p., ISBN: 9789069182940
Vormgeving: Tessa van der Waals

Eigen publicaties in het kader van publieksbegeleiding

Ugo Rondinone – Vocabulary of Solitude

Tekst: Rianne Schoonderbeek, Museum Boijmans Van Beuningen, 16 p.
Vormgeving: Thonik

Sensory Spaces 8 – Mike Nelson

Tekst: Francesco Stocchi, Museum Boijmans Van Beuningen, 12 p.
Vormgeving: COUP

Sensory Spaces 9 – Beni Bischof

Tekst: Noor Mertens, Museum Boijmans Van Beuningen, 12 p.
Vormgeving: COUP

Sensory Spaces 10 – Olaf Nicolai

Tekst: Olaf Nicolai, Francesco Stocchi, Museum Boijmans Van Beuningen, 12 p.
Vormgeving: COUP

Fragmenten uit een nooit verstuurd brief – Collectie Flor & Lieve Bex-De Deyne / Fragments from a letter that was never sent – Collection Flor & Lieve Bex-De Deyne
Tekst: Flor Bex, Museum Boijmans

Van Beuningen, 4 p. (gevouwen)
Vormgeving: Nine Fluitsma

James Lee Byars – aanwezig in afwezigheid, tijdlijn / James Lee Byars – present in absence, timeline

Tekst: Els Hoek, Museum Boijmans Van Beuningen, 4 p. (gevouwen)
Vormgeving: Nine Fluitsma

Een gouden watertoren van 100 voet – Collectie de Appel arts centre / A 100 feet golden water tower – Collection de Appel arts centre

Tekst: Els Hoek, Museum Boijmans Van Beuningen, 4 p. (gevouwen)
Vormgeving: Nine Fluitsma

De onthulling van een project – Collectie Carlos Becerra / An unveiled project – Collection Carlos Becerra

Tekst: Carlos Becerra; samenstelling: Gregory Lang & Francesco Stocchi; redactie: Els Hoek, Museum Boijmans Van Beuningen, 4 p. (gevouwen)
Vormgeving: Nine Fluitsma

Design column: het idee dat verschil maakt # 12 Spaceship Earth / ideas that make a difference # 12 – Spaceship Earth
Tekst: Annemartine van Kesteren, Museum Boijmans Van Beuningen, 2 p.
Vormgeving: Thonik

Design column: het idee dat verschil maakt # 13 Migration Matters 2 / ideas that make a difference # 13 Migration Matters 2
Tekst: Annemartine van Kesteren, Museum Boijmans Van Beuningen, 2 p.
Vormgeving: Thonik

BVB Collections

Tekst: Museum Boijmans Van Beuningen; voorwoord: Sjarel Ex., 6 dln.; 30,5 cm (omslagmap)
Vormgeving: Thonik

**Externe publicaties
gerelateerd aan Museum
Boijmans Van Beuningen**

**Three eyes – Five young Chinese
designers**

Tekst: Han Nefkens, Feng Feng,
José Teunissen, Han Nefkens
Foundation, 119 p.
Vormgeving: Glamcult Studio

**Olaf Nicolai – Probestück 1, 2, 3 /
points of departure – Berlin,
Rotterdam 2016**

24 p.
Vormgeving: Till Gathmann

**The Future of Fashion is Now
(China)**

Tekst: Han Nefkens, José Teu-
nissen, Shenzen, OCT Art & Design
Gallery, 198 p., ISBN:
9789069182810
Vormgeving: Glamcult Studio

**DWDD Pop-Up Museum –
Verborgen kunstwerken uit
Nederlandse musea**

Samenstelling: Dieuwke Wynia en
Pieter Eckhardt, Amsterdam,
Lebowski, 199 p., ISBN:
9789048832521
Vormgeving: Renate Alvares

**DWDD Pop-Up Museum 2 –
Kunstschaten uit 13 musea**

Speciale uitgave van NRC Handels-
blad
Tekst: Claudia Kammer, e.a.; voor-
woord: Peter Vandermeersch, 28 p.
Vormgeving: Renate Alvares

**Kroost – Rotterdamse cultuur-
vernieuwers, Rotterdam viert de
stad!**

Eindredactie: Margot Smolenaars;
redactie: Caterine Baeten, e.a.,
Rotterdam, 199 p.
Vormgeving: stof rotterdam

**Rotterdam the neverending
story – het publiek gesprek van
de manifestatie Rotterdam viert
de stad!**

Redactie: Eeva Liukku, e.a.,
Rotterdam, 96 p.
Vormgeving: Art Colla

Rotterdam vierde de stad!
Eindredactie: Margot Smolenaars,
Rotterdam, 115 p.
Vormgeving: stof rotterdam

**Surreal encounters – Collecting
the marvellous: works from the
collections of Roland Penrose,
Edward James, Gabrielle Keiller
and Ulla and Heiner Pietzsch**

Redactie: Annabelle Görgen, Keith
Hartley, Saskia van Kampen-Prein;
met bijdragen van: Dawn Ades, e.a.,
National Galleries of Scotland,
Edinburgh, 264 p., ISBN:
9781906270971
Vormgeving: Dalrymple

**Surreale Begegnungen – Dalí,
Ernst, Miró, Magritte... aus den
Sammlungen Roland Penrose,
Edward James, Gabrielle Keiller,
Ulla und Heiner Pietzsch**

Redactie: Annabelle Görgen, Keith
Hartley, Saskia van Kampen-Prein;
met bijdragen van: Dawn Ades, e.a.,
Hirmer, München, 288 p., ISBN:
9783777426273

Externe activiteiten en nevenfuncties afdelingshoofden en wetenschappelijke staf

Sandra Broeren (vanaf 1 maart)

Advies- en bestuursfuncties

- Werkgroep Publieksbereik 2017
- Lid van de Raad van Advies van Uitagenda Rotterdam

Overig

- Interview "De cultuursector kan de customer journey nog veel beter benutten" voor Cultuurmarketing, 10 mei, <https://www.cultuurmarketing.nl/interview-sandra-broeren-hoofd-marketing-communicatie-bij-boijmans-van-beuningen/#.WIDHp31TN1B>

Peter van der Coelen

Advies- en bestuursfuncties

- Redactielid *Kroniek van het Rembrandthuis*
- Redactielid *Delineavit et Sculpsit. Journal for Dutch and Flemish Prints and Drawings*, Den Haag
- Lid van het wetenschappelijk comité van het symposium *Paragons and Paper Bags. Early Modern Prints from the Consumer's Perspective*, Amsterdam, Rijksmuseum, 9 juni 2016

Publicaties

- 'Royal-Size Bible Prints', *Print Quarterly* 33 (2016), pp. 443-446
- 'Rembrandt's Biblical Prints' / 'Le stampe bibliche di Rembrandt', in: *Rembrandt at the Vatican: Images from Heaven and Earth / Rembrandt in Vaticano: Imagini fra cielo e terra* tent.cat. Vaticanstad (Musei Vaticani), 2016, pp. 89-96 / pp. 47-58
- Peter van der Coelen, Erik Hinterding, 'Rembrandts grafiek in de achttiende eeuw. Over koperplaten bij Jean de Bary en een oeuvrelijst met prijsannotaties van Michiel van den Bergh', *Kroniek van het Rembrandthuis* (2016), pp. 51-85

Presentaties

- Organisatie en inleiding studiemiddag/expertmeeting voor prentspecialisten in het kader van de tentoonstelling *De ontdekking van het dagelijks leven – van Bosch tot Bruegel*, in samenwerking met Ars Graphica Dutch, Museum Boijmans Van Beuningen, 11 januari
- "'Geen beelden die erghernisse soudén mogen geven". Illustraties in de Statenbijbel', lezing Past Rotary Club Rotterdam Rechter Maasoever, Sociëteit De Maas, 26 april
- Deelname met Friso Lammertse en Sandra Kisters aan onderzoeksmiddag t.b.v. de MA cursus 'Kunstonderzoek in de Praktijk: echt of namaak', van Martine Meeuwese, Universiteit Utrecht, Museum Boijmans Van Beuningen, 28 oktober

Overig

- Lid manuscript- en promotiecommissie van de promotie van Petra Jeroense, Radboud Universiteit Nijmegen, 15 december
- Lid supervisory committee Doctoraat Jeroen Luyckx, KU Leuven

Albert Elen

Advies- en bestuursfuncties

- Bestuurslid/penningmeester Stichting *Delineavit et Sculpsit*, Den Haag
- Lid International Advisory Committee of Keepers of Public Collections of Graphic Art, Antwerpen
- Lid Editorial Advisory Board van het tijdschrift *Master Drawings*, New York
- Redactielid *Delineavit et Sculpsit. Journal for Dutch and Flemish Prints and Drawings*, Den Haag

Publicaties

- *Collecting Collectors at Museum Boijmans Van Beuningen. Drawings and Prints from Five Centuries*, cat. Maastricht (The European Fine Art Fair) 2016, pp. 18-27

Presentaties

- Diverse presentaties tijdens de expositie *Collecting Collectors at Museum Boijmans Van Beuningen. Drawings and Prints from Five Centuries*, TEFAF 2016, Maastricht (The European Fine Art Fair), 10-12 maart 2016
- 'Italiaanse meesters in Rotterdam', lezing op symposium NIKI (Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut, Florence) 'Italiaanse kunst in Nederlands bezit', Rijksmuseum Amsterdam, 12 december, waargenomen door Roselien van Wijngaarden

Overig

- Met Chris Fischer, filmopnames in Florence en Lucca voor documentaire bij de tentoonstelling *Fra Bartolommeo*, 28-30 juni 2016
- Diverse presentaties op locaties in Florence voor Nederlandse journalisten in het kader van de persreis *Fra Bartolommeo*, 1 juli 2016

Sjarel Ex

Advies- en bestuursfuncties

- Bestuurslid Stichting Museum-park, Rotterdam
- Secretaris Stichting Paleis voor Volksvlijt, Amsterdam
- Secretaris Stichting Designprijs Rotterdam
- Directeurenoverleg Rotterdamse culturele instellingen
- Lid Miniconvent (overleg directeuren van de grote Nederlandse musea voor moderne kunst)

- Lid CIMAM (International Committee of ICOM for Museums and Collections of Modern Art)
- Adviseur Vereniging Rembrandt
- Naast deze reguliere werkzaamheden incidenteel deelname aan stedelijke en landelijke adviescommissies, ad-hocadviezen voor cultuurfondsen enzovoort.

Publicaties

- ‘Francis Picabia content’, in: B. Cornelis, G. Luijten, L. van Tilborgh, T. Zeedijk (red.), M. Hoyle (vert.), *Collecting for the public. Works that made a difference*, Londen 2016, pp. 134-139
- ‘Voorwoord’, in: Siebe Thissen, *Beelden. Stadsverfraaiing in Rotterdam sinds 1940*, Rotterdam, 2016, pp. 5-7
- ‘Intuitiveness and a slight case of megalomania; a great combination’, in: Studio VollaersZwart, E. Dijksterhuis, *City Dressing*, Houten, 2016, pp.10-12

Presentaties

- Ontvangst Gildemeestersdiner Vereniging Rembrandt, Museum Boijmans Van Beuningen, 21 mei
- ‘Museum Boijmans Van Beuningen en het Collectiegebouw’, op uitnodiging van de directie van het Nationalmuseum, Stockholm, Zweden, 7 juni
- Panellid podiumdiscussie ‘Kleur bekennen, over het samenwerkingsmodel van musea met hun vriendenkringen/-verenigingen’, LWL-Museum für Kunst und Kultur, Münster, 27 september
- ‘Collectiegebouw Museum Boijmans Van Beuningen’, TEDx-Rotterdam, Van Nellefabriek, 4 november

Alexandra Gaba-van Dongen

Advies- en bestuursfuncties

- Bestuurslid/secretaris Stichting De Tijdtrap Rotterdam
- Lid ICDAD: International Committee of Decorative Arts & Design
- Lid international research group Global Things, University of London

Cathy Jacob

Advies- en bestuursfuncties

- Voorzitter Stichting BK-informatie
- Voorzitter en redactielid Stichting Kunstpublicaties Rotterdam
- Bestuurslid Gemak / Vrije Academie Den Haag
- Bestuurslid Stichting Henkes
- Bestuurslid Art Table

Saskia van Kampen-Prein

Advies- en bestuursfuncties

- Stuurgroep/Stichting Behoud Moderne Kunst
- Lid selectiecommissie Art Rotterdam Projections

Presentaties

- Lezing ‘Waxing Arcs, 1980 / 1999’, tijdens het internationale symposium ‘Revisited: site-specificity in recent outdoor sculpture’ in: Situation Kunst, Bochum, Duitsland, 26 en 27 februari 2016

Overig

- Redactieaanvraag ‘Pilot Plastics’, Stichting Behoud Moderne Kunst en Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Klankbord bij de totstandkoming van het boek *De verborgen droemen van Dali* van auteur Manon Berns, uitgeverij Kluitman.

Annemartine van Kesteren

Advies- en bestuursfuncties

- Lid adviescommissie vormgeving Stimuleringsfonds Creatieve industrie
- Lid adviescommissie meerjarige programma’s Stimuleringsfonds Creatieve industrie
- Extern gecommiteerde bij eindexamen Design Academy, Man and Communication

Presentaties

- Opening, tentoonstelling *Speak Butterfly* van Vanessa Jane Pfaff, Galerie Plaatsmaken, Arnhem, 29 mei

- Deelname expert review, ‘Product Design’, georganiseerd door *SFCI*, Museum Boijmans Van Beuningen, 7 oktober
- Modereren expert review, ‘Social Design’, georganiseerd door *SFCI*, Museum Boijmans Van Beuningen, 15 november
- Debatklas Rotterdam, georganiseerd door Lokaal, Schouwburg Rotterdam, 5 september, 19 september, 3 oktober, 17 oktober
- Inleiding & slotwoord, Designhackaton “behind the scene” i.s.m. TU Delft Industrial Design, Museum Boijmans Van Beuningen, 6 september

Sandra Kisters

Advies- en bestuursfuncties

- Adviseur ethische commissie Marie Curie Innovative Training Network NACCA (New Approaches in the Conservation of Contemporary Art)

Presentaties

- Lezing ‘Museum Boijmans Van Beuningen’, t.b.v. MA-cursus collectieonderzoek van Peter de Ruiter, Rijksuniversiteit Groningen, in Museum Boijmans Van Beuningen, 6 september
- Lezing ‘Film- en video in de collectie van MBVB’, t.b.v. MA-cursus collectieonderzoek van Nathalie Zonnenberg, Universiteit Utrecht, in Museum Boijmans Van Beuningen, 15 september
- Deelname rondetafeldiscussie, ‘Kunsthistorisch onderzoek aan de universiteit en in het museum: samenwerking en onafhankelijkheid’, georganiseerd door *Jonge Kunsthistorici*, Universiteit Utrecht, 12 oktober
- Deelname met Friso Lammertse, Kristian Kreeft en Peter van der Coelen aan onderzoeksmiddag t.b.v. de MA cursus ‘Kunst-onderzoek in de Praktijk: echt of namaak’, van Martine Meeuwese, Universiteit Utrecht, in Museum Boijmans Van Beuningen, 28 oktober
- Lezing ‘The life of Jackson

- Pollock on the Big Screen’, *LIFE-WORK. Alternative Forms of Life-Writing*, symposium voor toekenning Erasmusprijs aan A.S. Byatt, Universiteit Maastricht, 17 november
- Lezing ‘Roeien met de Riemen die je hebt’, RCE symposium *Houd het erfgoed droog*, 24 november, RCE Amersfoort
- Deelname rondetafeldiscussie t.b.v. de MA-cursus *Archiving Art* van Jan Lazardig, Universiteit van Amsterdam, 14 december
- Gastcollege ‘Museum Boijmans Van Beuningen’, BA-cursus ‘Nederlandse musea voor moderne kunst’ van Peter de Ruiter, Rijksuniversiteit Groningen, 22 december

Ina Klaassen

Advies- en bestuursfuncties

- Lid Museumconvent, overleg zakelijke directeuren Nederlandse kunstmusea
- Lid van de werkgroep Big locals, onderdeel van de International Advisory Board van de gemeente Rotterdam

Presentaties

- ‘Collectiegebouw’, Rotary Club Rotterdam Zuid, Museum Boijmans Van Beuningen, 7 januari
- Deelname rondetafelgesprek over toezicht op culturele instellingen, ‘Cultural Governance’, georganiseerd door Patricia Maitland, Zuiderstrandtheater, Den Haag, 3 maart
- Rondleiding in het depot, Rotterdamse Kringen, Depot Metaalfabriek, Rotterdam, 9 maart
- ‘Collectiegebouw’, afscheid van Ron Bosch, CEO Deli Maatschappij, Museum Boijmans Van Beuningen, 31 maart
- ‘Collectiegebouw’, congres Sustainable Dialogues, International Museum Conference for Dutch and Russian museum professionals, georganiseerd door DutchCulture, Hermitage, Amsterdam, 18 april
- Interview over de relatie tussen het museum en het VSBfonds,

- VSBfonds Beurzendag, Museum Boijmans Van Beuningen, 3 juni
- ‘Zakelijke kant van Museum Boijmans Van Beuningen’, Rotary Club Rotterdam Kralingen, Brasserie Stadion Woudestein, 24 augustus
- ‘Collectiegebouw’, IMCC (International Museum Construction Congress), georganiseerd in een samenwerking ICOM US, IAMFA (International Association of Museum Facility Administrators) en AIA (American Institute of Architects), Museum Boijmans Van Beuningen, 15 november
- ‘Collectiegebouw’, Vastgoed-sociëteit De Oude Maas, Vastgoed gerelateerd ondernemers, beleggers e.d. in Rotterdam, Museum Boijmans Van Beuningen, 24 november
- ‘Het museum en het Collectiegebouw’, werkbezoek voor directeuren van Braziliaanse musea en brancheorganisaties georganiseerd door DutchCulture, Museum Boijmans Van Beuningen, 15 december

Friso Lammertse

Advies- en bestuursfuncties

- Lid bestuur Stichting Uytlen-bogaert
- Lid Redactieraad Museumtijdschrift
- Lid Programmacommissie Codart
- Lid editorial board Boletín del Museo del Prado

Publicaties

- De entries, nr. 31, ‘Jheronimus Bosch. Saint Christopher carrying the Christ Child c. 1490-1500’ en nrs. 36/39 ‘Jheronimus Bosch. The Pilgrimage of Life Triptych c. 1505-1516 (four dismembered fragments)’ in: P. Silva Maroto (red.). tent.cat. *Bosch. The 5th Centenary Exhibition*, Madrid (Museo Nacional del Prado), 2016, pp. 268-271, 292-301
- “‘Om dat die Haas hem niet ontslippen zoude”. De Laïresses vlucht uit Luik en zijn stormachtige entree in de Amster-

damse kunstwereld’, in: J. Beltman, P. Knolle, Q. van der Meer Mohr (red.), *Eindelijk! De Laïresse* tent.cat. Enschede (Rijksmuseum Twenthe) 2016-2017, pp. 16-19

Presentaties

- Moderator middagprogramma, symposium ‘Exploring Bosch: viewing his works and discussing the results of the Bosch Research and Conservation Project (Codart), Den Bosch, Noordbrabants Museum, Muziekcentrum De Toonzal, 13 maart
- Deelnemer paneldiscussie over Jheronimus Bosch, Bosch conference 2016, Jheronimus Bosch: His Life and His Work, Den Bosch, Jheronimus Bosch Art Center, 14 april
- ‘Hieronymus Bosch, progenitor of the depiction of everyday life’, lezing in het auditorium van het Museo Nacional del Prado, Madrid, 12 juni
- Moderator en discussieleider symposium ‘Connoisseurship: Between Intuition and Science’, Codart, Madrid, Museo Nacional del Prado, Auditorium, 20 juni
- Toelichting op de collectie Vlaamse barok in Museum Boijmans Van Beuningen, Summer Course for the Study of the Arts in Flanders, The Age of Rubens in Context, Rotterdam, Museum Boijmans Van Beuningen, 28 juni
- ‘Centraalperspectief en de ontdekking van de wereld’, reactie op he toneelstuk Fragments of Journeys Towards the Horizon, toneelgroep Jan Vos, Rotterdam, Fenixloods, 26 augustus
- De Vermeers van Van Meegeren, lezing in het auditorium van het stadhuis van Deventer, 13 oktober
- Inleiding bij de film *Een echte Vermeer*, Rotterdam Lantaren-Venster, 6 november
- ‘Wonderbaarlijke vemeederingen in de jaren ‘30’, lezing in het kader van de collegereeks *De kunst van het vervalsen*, Universiteit van Amsterdam, 7 december

Catrien Schreuder

Advies- en bestuursfuncties

- Bestuurslid stichting ARTmatch

Mienke Simon Thomas

Advies- en bestuursfuncties

- Bestuurslid J.W. Frederiks-stichting
- Lid Adviesraad Prins Bernard Cultuur Fonds Beelden Kunst en Vormgeving
- Bestuurslid Stichting Vedute

Publicaties

- 'Modern Industry. Modern Ornament' in: Silvia Barisoni, Jon Mogul (red.), *Modern Dutch Design*, tent.cat. Miami Beach, Florida (The Wolfsonian), 2016, pp. 52-65

Presentaties

- 'Design Derby: Nederland-België (1815-2015)', lezing Design Museum Gent, 10 januari
- Openingstoespraak tentoonstelling *Design Derby: Nederland-België (1815-2015)*, Cuyperhuis, Roermond, 22 april
- Openbaar interview tijdens Gispen Jubileum Feest, Museum Boijmans Van Beuningen, 16 september
- 'Gispen Specials', lezing Gispen Erfgoeddag, Museum Boijmans Van Beuningen, 9 oktober
- Rondleiding op tentoonstelling *Modern Dutch Design*, The Wolfsonian, Miami Beach, Florida, 18 november

Francesco Stocchi

Advies- en bestuursfuncties

- Jurylid price Fondazione Bevilacqua La Masa, Venice
- Jurylid of the Fondation Galeries Lafayette, Paris
- Gastdocent, De Ateliers, Amsterdam
- Assistant professor, Kunst Akademie, Linz

Publicaties

- 'Fontana Leoncillo – Forma della Materia', in: F. Stocchi (red.), *Fontana Leoncillo – Forma della Materia*, Fondazione Carriero, Milaan 2016, pp. 13-21
- 'Fasi Lunari', in F. Stocchi (red.), *Albert Oehlen, Fasi Lunari*, Fondazione Carriero, Milaan 2016, pp. 4-6

Presentaties

- *Giorgio Griffa*, Fondation de Serralves, Porto, 1 september
- *Erik van Lieshout*, Wiels, Brussel, 13 november

Roselien van Wijngaarden

Presentaties

- 'Italiaanse meesters in Rotterdam', lezing op symposium NIKI (Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut, Florence) 'Italiaanse kunst in Nederlands bezit', Rijksmuseum, Amsterdam, 12 december, waargenomen voor Albert Elen

Personeel en organisatie

Medewerkers Museum cao in 2016

Aantal fte	119
Aantal medewerkers	165

Kengetallen personele samenstelling

Aandeel mannen	52	32%
Aandeel vrouwen	113	68%

Aandeel 55+	35	21%
Aandeel 50 tot 55	14	8%
Aandeel 40 tot 50	33	20%
Aandeel 30 tot 40	44	27%
Aandeel tot 30 jaar	39	24%
Aantal medewerkers	165	100%

Gemiddelde leeftijd	41
---------------------	----

Kengetallen mobiliteit

Instroom	39
Uitstroom	41

Medewerkers Leisure cao in 2016

Aantal fte	22
Aantal medewerkers	115

Kengetallen personele samenstelling

Aandeel mannen	53	46%
Aandeel vrouwen	62	54%

Aandeel 55+	8	7%
Aandeel 50 tot 55	5	4%
Aandeel 40 tot 50	8	7%
Aandeel 30 tot 40	17	15%
Aandeel tot 30 jaar	77	67%
Aantal medewerkers	115	100%

Gemiddelde leeftijd	31
---------------------	----

Kengetallen mobiliteit

Instroom	57
Uitstroom	53

Totaal aantal mede- werkers op 31-12-2016

Aantal fte	120
Aantal medewerkers	202

Ziekteverzuim

Verzuim 2015	4,30%
verzuim 2016	3,20%

Personeelslijst met functie

B. Adriaens	eventmanager
E.J.M. van den Akker	servicemedewerker BBV
M. Albers	medewerker documetatiecentrum
D.S. Alexander	medewerker kassa
P.A.B. Angela	medewerker technische dienst
A.M. Ariese	medewerker horeca
J.C. van Asch	servicemedewerker BBV
D.C. Baars	medewerker bediening
L. Bakker	medewerker promoteam
P. Bakker	chef-Kok
J. Beijn	medewerker bediening
F.H.M. Benschop	medewerker museumwinkel
J. Bentsnijder	servicemedewerker BBV
J.M. van den Berg	behoudsmedewerker
E.A. den Besten	medewerker registratie
M.A.C. van den Beuken	medewerker kassa
M. Bidou	administratief medewerker
L. Bloem	arttube online marketeer
A.C.G. Blonk	projectleider
D. Boeren	servicemedewerker BBV
M.A.A. Bonten	restaurator papier
A. Bouhauin	servicemedewerker BBV
W.A. Bouman	medewerker museumwinkel
A.J. Bouman	medewerker kassa
E. des Bouvrie	medewerker horeca
B. Bouwmeester	medewerker horeca
H.J.A. van Boxtel	bibliothecaris
W. Braber	hoofd huisvesting en onderhoud
A. den Braber	hoofd IT
S. Branse	medewerker horeca
E.M. Breugem	management assistent collectie en onderzoek
S. Broeren	hoofd marketing en communicatie
B.L. Buijze	medewerker promoteam
L.L. Cairo	medewerker schoonmaak
D. Carasso	hoofd relatiebeheer en filantropie
G.H. Cartier	kok
A. Chater	medewerker horeca
P.J.G. van der Coelen	conservator
F.J.M. Confurius-Priems	eerste medewerker bediening
J.A. Cousins	cateringmedewerker evenementen
M. Da Conceição Teodósio Lourenço	medewerker schoonmaak
C.M. van Daalen	projectmedewerker bvb collections
S.K. Dankers	servicemedewerker BBV
J.C. Debije	medewerker horeca
M. Degenkamp	beveiligers centrale meldkamer
J. van der Deijl	cateringmedewerker evenementen
F. Dieleman	medewerker educatie en programma
L.W. van Diggelen	projectleider presentaties
J. Dijkstra	medewerker catering
S.I. Dikker	medewerker horeca
C. van Ditzhuyzen	medewerker kassa
S. Dolron	medewerker kassa
S.C.J.M. van Dongen	hoofd marketing en communicatie
A.G.A. van Dongen	conservator
F.L.M. van Donkersgoed	medewerker kassa

H.A.J. van den Dool	medewerker bediening
R. Doornhein	beveiligers centrale meldkamer
A.J. van Dorp	eerste medewerker bediening
A.J. Duarte	afwasser
A.J. Elen	senior conservator
M. Elenbaas	medewerker horeca
K.M.T. Ex	directeur
J. Eykelenboom	medewerker horeca
R. van Falier	eerste medewerker bediening
E. Francisco	medewerker horeca
W. Frank	medewerker documentatiecentrum
M.M. Fransen	medewerker herkomstonderzoek
M.A. van der Gaag	medewerker horeca
A.D. Gerritse	projectmedewerker
R. van Gils	assistent educatie en publieksbegeleiding
D.A. Grigorie	sous chef
N.A. Goed	medewerker horeca
R.J. Goedhart	medewerker technische dienst
R.M. Gomperts	medewerker horeca
V. van Gorkum	afwasser
L. de Groes	medewerker schoonmaak
E.S.J.P. Grout	medewerker kassa
T.K. Haarsma	controller
Z.Y. van Hamburg	medewerker bediening
L. Hamelers	medewerker horeca
R.A. Haring	medewerker promoteam
A.L. Hauck	medewerker kassa
C. van Hees	hoofd conservering en restauratie
G.E. de Heij	bruikleencoördinator
J.M. de Heij	medewerker kassa
A.M. van der Hek	medewerker financiële administratie
S.I. Helden	junior medewerker communicatie
S.B. Hendriks	medewerker horeca
S.E. Hengeveld	medewerker museumwinkel
B. van de Heuvel	medewerker schoonmaak
G.M. Hierlald	medewerker bediening
D.M.E. Hillesheim	medewerker marketing en communicatie
S.A.B. Hintzen	projectmedewerker
E.C. Hoek	educatief conservator
N. van den Hof	cultuurcoach
M. Hol	medewerker museumwinkel
M. van Hooff-Tanis	hoofd relatiebeheer en filantropie
R. Hordijk	projectleider ARTtube
M. van der Horst	chef-bediening
J.H. Hulsman	behoudsmedewerker
Z.H. Iqbal	servicemedewerker BBV
A.N. Ista	servicemedewerker BBV
C.E. Jacob	hoofd presentaties
A.M. Jacobs	cultuurcoach
P.G. Jansen	medewerker restauratieatelier
S. de Jong	projectleider
M. de Jong	projectmedewerker herijking
C. Jongeneel	medewerker post en archief
V.S. Jorissen	medewerker herijking
S.C. van Kampen-Prein	conservator
J.E. Karreman	medewerker kassa
M. Kasanpawiro	servicemedewerker BBV
R.H. Kern	coördinator beveiliging, bewaking en veiligheid
A.J. van Kesteren	conservator

M.J.D. Keunen
 A.C. Kisters
 I.J. Klaassen
 J. Klavers
 A.W.G. Kleijkamp
 R.B. Klein
 F. Klijn
 M.H.G. van 't Klooster
 A.C. Knip
 F. Knops
 B. Knottnerus
 J. Kolmus
 A. van Kooij
 H.M. Koster
 H. Kramer
 H.J.H. Kroonen
 S.E. Kubic
 X.S. Kuils
 E.C. van der Laan
 F. Lammertse
 S.L. Lancelin
 X.L. Landvreugd
 C. Lange
 E. de Langen
 G.I. Lansdorf
 E. Leemans
 A. Leijdekkers
 H. Leijen
 N. Leijen
 R.M. Leiwakabessy
 T.A. Lemm
 M.L.M. Lenferink-Klerk
 M.S. van Lent
 A. Levi
 M. Liedmeier
 B. van Lieshout
 S.M. Lima
 K. Livancic
 Z.A.M. Lodders
 A. van Lonkhuijsen
 K. van Loon
 C. de Luca
 R.V. van der Markt
 V.H. Marques Teixeira de Pina
 J.W.W. van Marrewijk
 J.J.A. Mast
 H.A.J. Mastwijk
 W.A. Meijer
 N. Mertens
 N. Mertens
 E. van der Meulen
 E.M. Miedema
 E.M. Monpellier
 M. Monteiro
 K. de Moor
 L.J. Morison
 J.D. Movig
 R. Nazier
 T.C.M. Neeleman

cateringmedewerker evenementen
 hoofd collectie en onderzoek
 zakelijk leider, plaatsvervangend directeur
 servicemedewerker BBV
 servicemedewerker BBV
 medewerker horeca
 projectleider
 onderzoeksmedewerker herijking
 medewerker relatiebeheer en filantropie
 medewerker horeca
 horecamanager
 medewerker huisvesting en onderhoud
 medewerker financiële administratie
 junior eventmanager
 servicemedewerker BBV
 servicemedewerker BBV
 behoudsmedewerker
 medewerker bediening
 relatiemanager grote gevers
 conservator
 medewerker horeca
 medewerker bediening
 medewerker horeca
 beveiligger centrale meldkamer
 medewerker museumwinkel
 hoofd beveiliging, bewaking en veiligheid
 medewerker kassa
 projectcoördinator collectie en onderzoek
 registrar
 medewerker horeca
 servicemedewerker BBV
 medewerker post en archief
 medewerker horeca
 servicemedewerker BBV
 management assistent relatiebeheer en filantropie
 hoofd technische dienst
 medewerker kassa
 servicemedewerker BBV
 medewerker promoteteam
 medewerker huisvesting en onderhoud
 servicemedewerker BBV
 servicemedewerker BBV
 medewerker horeca
 medewerker schoonmaak
 servicemedewerker BBV
 management assistent presentaties
 servicemedewerker BBV
 medewerker bediening
 conservator
 servicemedewerker BBV
 projectmedewerker
 projectmedewerker
 medewerker financiële administratie
 medewerker schoonmaak
 senior medewerker educatie en publieksbegeleiding
 applicatiebeheerder tms
 administratief medewerker
 medewerker kassa
 cateringmedewerker evenementen

R.A. Niemeijer
 A.A.M. van Opdorp
 P. den Ouden
 J.M. den Ouden
 A. Oudshoorn
 K.B. Overwater
 R. de Pee
 F. Pijls
 J. van der Poel
 E.P. Postma
 C.A. Potgieser
 M. Potuijt
 M. Prins
 J. Pronk
 M. Pronk
 M. van Putten
 J.G. Rapmund
 J.A.A. Reedijk
 M.B.M. Reintjes
 R. van Riemsdijk
 N. Rijks
 S.I.W. Rijnaard
 T.E. de Ruiters
 D.E.C. Riupassa
 S.J. Rosema
 D.K. Roussos
 D.N. de Ruyter-Ekema
 M.M. van Santen
 A.M. Satimin
 F.U. Schaap
 S.A. Scheerlings
 L. Schmidt
 H. Schollaart
 R. Schoonderbeek
 R. van der Schoot
 L.C. Schreuder
 J. Setoe
 B.L. Shamier
 M.W.F. Simon Thomas
 J.G. Slagveer
 R.M. Slingerland-de Bruine
 B. Smeenk
 J. Smit
 E. Sousa
 Y. Spaaij
 M. Sparreboom
 Y.F.G.L. Speck
 H.T. Speet
 T. van der Spoel
 A.M. Staal-Meijer
 T. Stamhuis
 J.W. van der Star
 I. Start
 S.J. Stockings
 N. Storm
 K. van Straalen
 J.J. Tancak-Ong
 J.V. Tatsakis
 J.E. Teekens

medewerker technische dienst
 medewerker museumwinkel
 coördinator meldkamer
 beveiligger centrale meldkamer
 relatiemanager
 medewerker horeca
 medewerker financiële administratie / medewerker horeca
 online medewerker marketing en communicatie
 servicemedewerker BBV
 medewerker uitgeverij
 junior medewerker marketing en communicatie
 medewerker marketing en communicatie
 projectleider presentaties
 medewerker horeca
 medewerker spoelkeuken
 medewerker bediening
 registrar
 tms registrar
 servicemedewerker BBV
 beveiligger centrale meldkamer
 medewerker horeca
 medewerker kassa
 medewerker horeca
 projectmedewerker
 medewerker depot
 medewerker spoelkeuken
 tms registrar
 informatiemanager
 beveiligger centrale meldkamer
 medewerker kassa
 medewerker horeca
 medewerker horeca
 servicemedewerker BBV
 medewerker educatie en programma
 beveiligger centrale meldkamer
 hoofd educatie en publieksbegeleiding
 beveiligger centrale meldkamer
 meewerkend voorman technische dienst
 senior conservator
 servicemedewerker BBV
 medewerker herijking
 cateringmedewerker evenementen
 medewerker depot
 barista
 medewerker horeca
 coördinator beveiliging, bewaking en veiligheid
 medewerker horeca
 medewerker kassa
 coördinator beveiliging, bewaking en veiligheid
 hoofd personeel en organisatie
 medewerker horeca
 assistent controller
 senior medewerker marketing en communicatie
 projectmedewerker
 medewerker kassa
 servicemedewerker BBV
 medewerker kantine
 start-up internationale tentoonstellingen
 medewerker kassa

G.R. Tel
S. Terra
F.A. Terveer
C.S. Tidjan
J.A. Timmermans
S. Tulp
S.D. den Turk
G.A.C. Uda
M.A.M. in 't Veen
S.T. van der Velden
I. Veldman
P. van Velzen
A.J. Verdonk
L.E. Verkleij
Y.D. Verlaan
J.C.M. Vermetten
R. Vermunt
M.M. Vink
L.I. Visser
S.J. Visser
G.J. Visser
F. Visser
I.S. van Vlaardingen
W.H. de Vlieger
D.A. van de Vrie
D.E. van de Vrie
L. de Vries
D.D. de Vries
S. de Vries
M.C.R. van Vugt
M. Wafelbakker
N. van der Wal
M.M.M. van der Wal
J.J. Warmerdam
C. Wehren
A.A. Weve
M. Wiegman
H.R.E. van Wijngaarden
O.W. Winklaar
C.A. Witte
R. Zijlstra
R. de Zoete
M. Zumbink
K.E. van Zwam
D. Zwartepoorte
C.E.M. Zwetsloot
M.C. Zwijnenburg

medewerker huisvesting en onderhoud
uitgever
medewerker helpdesk
medewerker schoonmaak
projectmedewerker
medewerker horeca
servicemedewerker BBV
medewerker kassa
kok
eerste medewerker bediening
senior medewerker educatie en publieksbegeleiding
servicemedewerker BBV
senior medewerker marketing & communicatie
medewerker horeca
medewerker personeel en organisatie
medewerker planning educatie en publieksbegeleiding
medewerker kassa
medewerker horeca
projectmedewerker
medewerker depot
floormanager
medewerker kassa
medewerker educatie en publieksbegeleiding
beveiliger centrale meldkamer
registrar
medewerker kassa/administratief medewerker
eventmanager
hoofd museumwinkel
medewerker horeca
medewerker ARTtube
registrar
hoofd documentatie, informatie en registratie
servicemedewerker BBV
medewerker kassa
medewerker herkomstonderzoek
daghoofd kassa
relatiemanager fondsen
registrar/ junior conservator
eerste medewerker bediening
medewerker marketing en communicatie
registrar moderne kunst
medewerker documentatiecentrum
projectmedewerker
projectmedewerker
medewerker museumwinkel
directiesecretaresse
medewerker financiële administratie

Freelance medewerkers

M. Aldus
M. van Bakel
H.K. Bijker
E. Bijzet
M. Blijdorp
M.J. Claeijs
J. Dane
J. Droogers
W. van Drunen
L.J.J. Duenk
W. Eeken
S. Fauconnier-Machien
D.K. Franz
S. Game
S. Gross
A. Guenther
D. Halbertsma
J. Halbertsma
R. van Halderen
K.H.L. van 't Hek
W.J.A. Huijzer
H.M.L. Jansen
A.T.G. Jongkind
J.W. Kompier
D.W. van Krevelen
J. Langkamp
S.M.K. Lilmoës
T.Y.P.A.H. Liu
B. Lodder
B. van der Mark
T. Meuldijk
E. Mulder
M.S. Müller
M. Peyser-Verhaar
R. Raveendra
G.M. Roos
G. Samardzic
M. Schröder
A.M. Schuurman
P.P.S. Steutel
F. Stocchi
R.R. Stolk
M.P. Swiatkowski
J.P. Verhagen
M. van Vlieden
F.A.M. Vroomans
A. Walter
P.E. Westgren
M.A. Wijlacker
H.C.A.L. Wijnen

Freelance rondleiders

V.F. Bakhuizen
E. Breedveld
H.M. Chan
B.M. Derksen

A.J. Dijkstra
M.R.M. van Ditzhuyzen
F. Goedhart
M.E. Hoogeweij
L.A. van den Hout
H.H.M. Hulsman
M.N. Immink
K. de Jonge-dos Reis Borges Rodri-gues
M.R. Louz
M.J.A. Maatstap
L.J. Nauta-Borgerhoff Mulder
I. van der Neut
A.E. Oostdijk
J.L.M. Steendam
P.M.L. Thissen
J.M. van der Velde
H.M. Wijler-Knoet
S.G. Willems
A.E. Wind
S.S.A. Winklaar-de Prez

Freelance horeca

A. Kloppenburg
M. Kouvatso
M. van Zessen
A. van der Zijden

Stagiaires

beveiliging, bewaking en veiligheid
A. Bouhaultin
C.J. Geuze
J. Christ
J. Valdez
K.V. Nieuwland
M.I. van Yperen
S.H. Manuhutu

collectie en onderzoek
H. Burgers-Vos
K. Kreeft
M. Hendriks
P. Erkamp
P.W. Kievit
R. Russchen
S. van Ree

conservatoren
A.F. Luijk
K. Duffhuis
L. Kosten
L.I. Visser
M.J.T. Kes

conservering en restauratie
J.P.A. Mazereeuw

educatie en publieksbegeleiding
A.R. van Schaik
D. Alexander
H.H. Boerenkamps
J. Emmen
J.A. Jans
J.N. van Oostrum
J.W.W. Kompier
K.E. van Zwam
L. Boogaard
L. Takkenkamp
L.E. Husen
M. Broers
S. Roefs
S.A. van der Weijden

huisvesting
E. Kamerman
M. Groenendijk
M. Korteweg

marketing en communicatie
A. van der Kevie
C. Potgieser
E.J. Guani
L. Smit
L.S. Romijn
S. van Helden

presentaties
E.J. Bouterse
J. Hinten
L. Poortman
R. Goedhart
S. Divendal
S.J. Stockings
V.M.L. Driessen

relatiebeheer en filantropie
C. Jongeneel
L. van der Vlugt
M. Aldus

technische dienst
B. Willemstijn
L. de Rooy
R. Lagendijk
S. de Leeuw
S.B.A. de Kort
T.A.M. Dekker
W.M. van den Burg

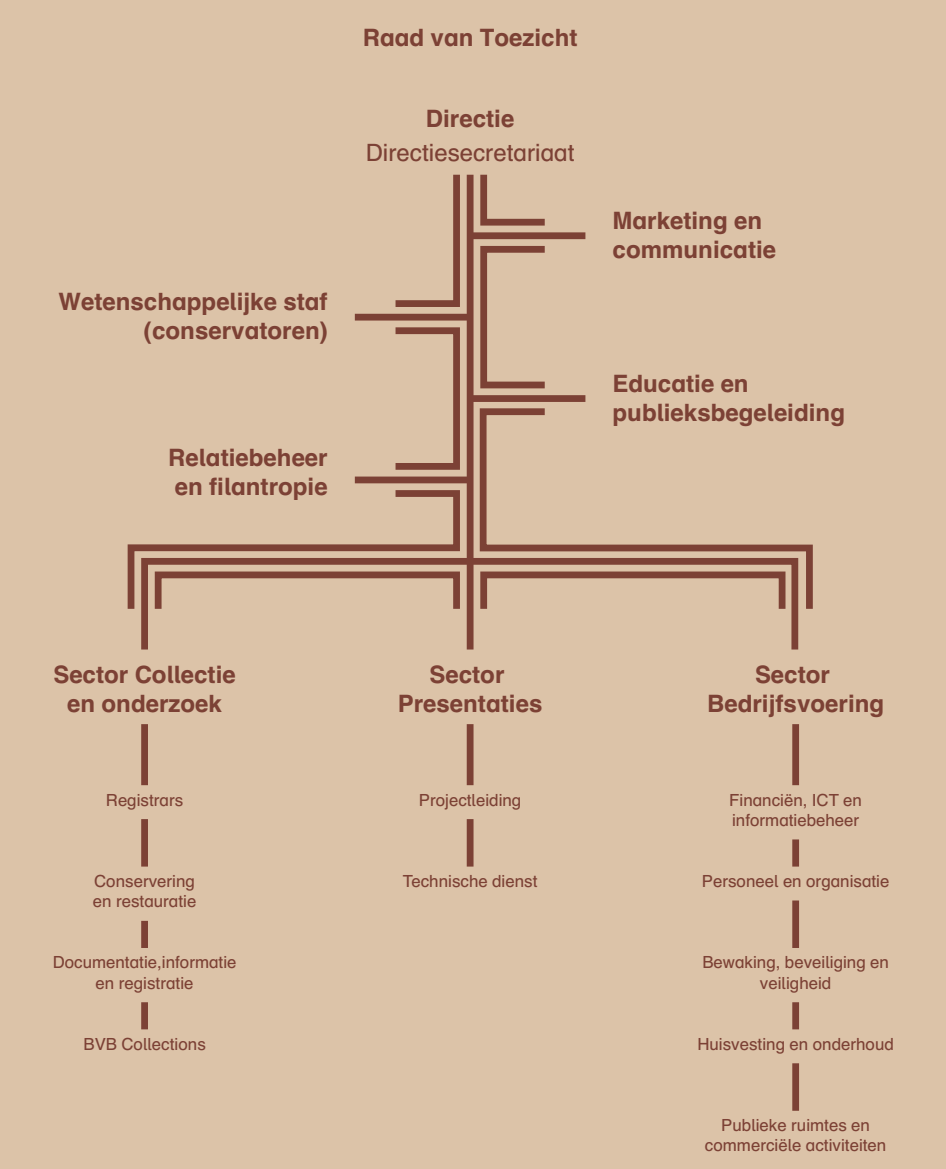
Vrijwilligers informatiebalie

- I. Bongaarts
- I. van Broekhuizen
- C. Claassen
- D. Evers
- K. van Haaren-Doek
- C.L. Heuvelink-Eerhart
- G. van 't Hoff
- I. Lamers-Hoogeweegen
- R. Liedorp
- G. van der Linde-Hendriks
- R. Maarse-Ubbink
- H. Ouwehand-Heemstra
- G. Pander Maat-Weyling
- A. Peters-Berendse
- C. Pimmelaar-Roest
- A. Smit
- E. van der Spek-Verhoef
- G. Teunis
- L. van Toledo-Snelders
- L. Visser-Isles
- W. Wijma

Vrijwilligers overig

- M.C. Crama
- P.B. van Daalen
- V.M.L. Driessen
- A.M. Eikenbroek-van de Graaf
- J. van der Poel
- G. Reus-de Kam
- G.J.E. 's Graeuwen
- J. Smit
- L. Smit
- J.A. Timmermans
- E.L.F. Vierenhalm
- L.I. Visser
- M.C.M.Wishaupt
- M. Zumbink
- K.E. van Zwam

Organogram

Colofon

Tekst, redactie en productie

Medewerkers Museum Boijmans
Van Beuningen

Vertaling

Lynne Richards

Vormgeving

thonik, Amsterdam

Druk

EMP grafimedia

Papier

Arctic Volume, Muskat brown

Uitgave

Museum Boijmans Van Beuningen

Museumpark 18/20

3015 CX Rotterdam

Postbus 2277

3000 CG Rotterdam

T +31 (0)10 4419400

F +31 (0)10 4360500

info@boijmans.nl

www.boijmans.nl

© 2017

Museum Boijmans Van Beuningen,
Rotterdam

